

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ,
ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία

«Η Επιχειρησιακή Συνεργασία ΕΕ – ΝΑΤΟ μετά το 2016»

ΤΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΕΡΒΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΕΛΛΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2019

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία.

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Γεώργιος Ζέρβας

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Το ραγδαία εξελισσόμενο ευρωπαϊκό περιβάλλον ασφάλειας από το 2014 και μετά, έδωσε νέα ώθηση στην πολύχρονη αλλά όχι τόσο «αποδοτική» έως τότε συνεργασία NATO-ΕΕ, έτσι ώστε να επανεξεταστούν οι αντιλήψεις τους για τα κοινά τους συμφέροντα ασφάλειας και να εργαστούν στενότερα για τον εντοπισμό πεδίων επιχειρησιακής συνεργασίας. Μια σειρά από τρομοκρατικές επιθέσεις, αποσταθεροποιητικά κύματα μετανάστευσης και νέες υβριδικές απειλές ταρακούνησαν το NATO και την αντίληψη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ευρωπαϊκή σταθερότητα και θόλωσαν τις γραμμές της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας στην Γηραιά Ήπειρο. Ως εκ τούτου, ο διαχωρισμός καθηκόντων μεταξύ του NATO ως εγγυητή άμυνας και αποτροπής των εξωτερικών απειλών και της ΕΕ ως παρόχου εσωτερικής ασφάλειας των κρατών μελών της, θεωρήθηκε ξεπερασμένος. Στη συνέχεια, το 2016, η υπογραφή της Κοινής Διακήρυξης των δύο Οργανισμών στη Σύνοδο Κορυφής του NATO στη Βαρσοβία, αποτέλεσε «βατήρα αλμάτων» για την ενίσχυση της συνεργασίας τους. Η παρούσα διατριβή, ξεκινώντας από μια ανασκόπηση της διαχρονικής εξέλιξης των αντιλήψεων ασφάλειας των δύο Οργανισμών και της συνεργασίας τους σε αυτό το πεδίο, επικεντρώνεται στα αποτελέσματα των δύο ιστορικών Διακηρύξεων συνεργασίας NATO-ΕΕ (2016 και 2018) αναλύοντας και καταγράφοντας τα πεδία της επιχειρησιακής τους συνεργασίας και την πρόοδο υλοποίησής τους έως σήμερα. Από την παραπάνω ανάλυση, εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα και προτάσεις εξέλιξης της κοινής τους πορείας προς την ασφάλεια της ευρύτερης ευρωπαϊκής περιοχής.

Λέξεις Κλειδιά : ΕΕ, NATO, Οργανισμοί, Συμμαχίες, Επιχειρησιακή Συνεργασία, Άμυνα και Ασφάλεια, Απειλές, Όραμα και Φιλοδοξία, «Σκληρή» και «Ήπια» Ισχύς.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ (ΣΑ) ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1990 – 2016.....	5
1.1 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΩΝ	5
1.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΕΕ 1990 – 2016	7
1.3 ΣΑ ΝΑΤΟ 1990 – 2016	13
1.4 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ – ΝΑΤΟ 1990 – 2016	22
1.5 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ 2016	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ – ΝΑΤΟ ΜΕΤΑ ΤΟ 2016	36
2.1 1^η ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ΕΕ – ΝΑΤΟ	37
2.2 PESCO ΚΑΙ ΝΑΤΟ	45
2.3 ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ – ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΕ – ΝΑΤΟ	48
2.4 2^η ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ΕΕ – ΝΑΤΟ	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	
ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	67
3.1 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΧΩΡΟ	67
3.2 ΚΥΒΕΡΝΟΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	71
3.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΥΒΡΙΔΙΚΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ.....	72
3.4 ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	75
3.5 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ	78
3.6 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	78
3.7 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ / Η' "ΚΑΧΥΠΟΨΙΑ" ΣΤΗΝ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.....	80

3.8 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΛΕΙΔΙΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΕ - ΝΑΤΟ	83
3.9 ΤΟ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΟ "ΓΥΝΑΙΚΕΣ - ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ"	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	
ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ	87
4.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	87
4.2 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ.....	95
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	104
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ.....	110
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	113
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	
ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΕΕ – ΝΑΤΟ 2016.....	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ	
ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΕΕ – ΝΑΤΟ 2018.....	119

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1:	EU – NATO Cooperation.....	113
Εικόνα 2:	EU – NATO Military Mobility approach.....	114
Εικόνα 3:	Spectrum of Conflict.....	115

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*«...new ways of working together and a new level of ambition;
because our security is interconnected;
because together we can mobilize a broad range of tools
to respond to the challenges we face,
and because we have to make the most efficient use of resources».*

EU – NATO Joint Declaration 2016

Οι ισχυρές δυνάμεις αλληλεπίδρασης μεταξύ NATO και ΕΕ υφίστανται από τη «γένεση» των δύο Οργανισμών και διαρκώς εξελίσσονται και δυναμώνουν. Άλλωστε, κατά τα δύο τρίτα τα κράτη μέλη (κ-μ) τους συμπίπτουν, κάτι που σημαίνει ότι μοιράζονται κοινές αξίες όπως οι δημοκρατικές αρχές, ο σεβασμός και η προστασία των κανόνων δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις ασφαλείας.

Η αλληλεπίδραση των δύο Οργανισμών μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους : στην πρώτη «δομήθηκαν» οι μηχανισμοί συνεργασίας, η δεύτερη ήταν η περίοδος της αργής εξέλιξης της σχέσης τους και τέλος η τρίτη είναι αυτή του «ανανεωμένου δυναμισμού», που διανύουμε (Παπαιωάννου, 2019). Οι σχέσεις μεταξύ του NATO και της ΕΕ θεσμοθετήθηκαν την περίοδο 2001-2002, με βάση τα μέτρα που ελήφθησαν κατά τη δεκαετία του 1990 για την προώθηση μεγαλύτερης ευρωπαϊκής συμμετοχής σε θέματα άμυνας και συνεργασίας μεταξύ NATO και Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης. Η διακήρυξη NATO – ΕΕ του 2002 για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ – ESDP European Security and Defence Policy), θεμελίωσε τις πολιτικές αρχές που ορίζουν τη μεταξύ τους σχέση και «έδωσε το πράσινο φως» στην ΕΕ να αποκτήσει πρόσβαση στις ικανότητες σχεδιασμού του NATO για τις στρατιωτικές της επιχειρήσεις. Το 2003, οι λεγόμενες ρυθμίσεις «BERLIN PLUS» έθεσαν τη βάση για τη συμμαχία να στηρίξει επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ, στις οποίες δεν ασχολείται το NATO ως σύνολο, ενώ απέδειξαν στην πράξη ότι οι δύο Οργανισμοί

μπορούσαν και να επικοινωνήσουν αλλά και να συνεργαστούν (Mesterhazy, 2017).

Την περίοδο από το 2004 έως το 2014, NATO και ΕΕ εξελίχθηκαν παράλληλα αλλά χωρίς να συνεργαστούν με συντονισμένο τρόπο. Στη Σύνοδο Κορυφής του NATO που πραγματοποιήθηκε στη Λισαβόνα το 2010, οι Σύμμαχοι υπογράμμισαν την αποφασιστικότητά τους να βελτιώσουν τη στρατηγική εταιρική σχέση NATO-ΕΕ. Το δόγμα του 2010, δέσμευσε τη Συμμαχία να συνεργαστεί στενότερα με άλλους διεθνείς Οργανισμούς για την πρόληψη κρίσεων, τη διαχείριση συγκρούσεων και τη σταθεροποίηση των καταστάσεων που ακολουθούν (NATO, 2010).

Τα πράγματα άλλαξαν δραματικά από το 2014 και μετά, πρώτον λόγω των νέων απειλών και προκλήσεων που προήλθαν από Ανατολή και Νότο, χωρίς όμως κάποιος από τους Οργανισμούς να διαθέτει όλη τη γκάμα των απαιτούμενων «εργαλείων» για να ανταπεξέλθει στην αλλαγή του περιβάλλοντος ασφάλειας. Δεύτερον, η ΕΕ έθεσε τις βάσεις για την κοινή άμυνα με τους τρεις πυλώνες : την PESCO (PErmanent Structured Cooperation), το Ευρωπαϊκό ταμείο άμυνας (European Defence Fund - EDF) και τη συνεργασία ΕΕ – NATO (ESDC, 2017). Η Σύνοδος Κορυφής της Βαρσοβίας, τον Ιούλιο του 2016, αποτέλεσε το κρίσιμο σημείο για τη σχέση μεταξύ των δύο Οργανισμών. Η ατζέντα της μεταξύ τους συνεργασίας άλλαξε ριζικά καθόσον πλέον, όχι μόνο η ΕΕ εργάζεται στην κατεύθυνση να καταστεί ικανή να διεξάγει με επιτυχία επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων αλλά, και οι δύο Οργανισμοί επιθυμούν την εντατικοποίηση της συνεργασίας τους σε νέα πεδία. Με βάση τα παραπάνω, δικαιολογείται η άποψη ότι «οι διευθετήσεις BERLIN PLUS έχουν πλέον defacto πεθάνει» (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019). NATO και ΕΕ καθόρισαν τομείς ενισχυμένης συνεργασίας κάτω από την πίεση των κοινών προκλήσεων συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης των υβριδικών απειλών, της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας, της οικοδόμησης αμυντικών ικανοτήτων, της άμυνας στον κυβερνοχώρο και της ασφάλειας στη θάλασσα. Ως συνέχεια, τον Δεκέμβριο του 2016, οι Υπουργοί Εξωτερικών του NATO ενέκριναν 42 μέτρα για την προώθηση της συνεργασίας NATO-ΕΕ σε συγκεκριμένους τομείς. Περαιτέρω 32 τομείς κοινής εργασίας συμφωνήθηκαν τον Δεκέμβριο του 2017 (EU Council, 2018).

Στις 10 Ιουλίου 2018, σε νέα κοινή δήλωση, οι δύο Οργανισμοί συμφώνησαν να επικεντρωθούν στην επιτάχυνση της προόδου στους τομείς της στρατιωτικής κινητικότητας, της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας σε Χημικούς, Βιολογικούς, Ραδιολογικούς και Πυρηνικούς (ΧΒΡΠ) κινδύνους καθώς και στην προώθηση του θεματολογίου «Γυναίκες, Ειρήνη και Ασφάλεια». Οι Ηγέτες της Συμμαχίας αναγνώρισαν ότι η ανάπτυξη των ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων είναι καθοριστική για τις κοινές προσπάθειες για την ασφάλεια της Ευρωατλαντικής περιοχής, αποφεύγοντας περιττές επικαλύψεις, και συμβάλλοντας στην ισομερή κατανομή των βαρών (EU Council, 2018c).

Η στενή συνεργασία μεταξύ του NATO και της ΕΕ αποτελεί κομβικό σημείο για την ανάπτυξη μιας «Συνολικής Προσέγγισης» διαχείρισης κρίσεων, συνδυάζοντας στρατιωτικά και πολιτικά μέσα. Σήμερα το NATO και η ΕΕ έχουν 22 κοινά κ-μ. Η Αλβανία, ο Καναδάς, η Ισλανδία, το Μαυροβούνιο, η Νορβηγία, η Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες, αποτελούν μέλη του NATO αλλά όχι της ΕΕ, αλλά συμμετέχουν σε όλες τις συναντήσεις NATO-ΕΕ. Το ίδιο ισχύει και για την Αυστρία, τη Φινλανδία, την Ιρλανδία, τη Σουηδία και τη Μάλτα, που είναι μέλη της ΕΕ και μετέχουν στο πρόγραμμα του NATO Partnership for Peace¹.

Η Ευρωατλαντική σχέση είναι πάνω από όλα πολιτική, και το θέμα δεν είναι τι μπορούν να πετύχουν μαζί, αλλά τι μπορεί να κάνει ανεξάρτητα και παράλληλα ο κάθε Οργανισμός, αλλά με συνεργατικό και συμπληρωματικό τρόπο για να επιτύχουν τους ίδιους αντικειμενικούς σκοπούς (Παπαιωάννου, 2019). Αυτό αποτελεί ένα σημαντικό μάθημα για το μέλλον, εν όψη των φιλοδοξιών της ΕΕ να αναπτύξει μια κοινή ευρωπαϊκή άμυνα. Αυτή η προσπάθεια δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί (και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού) με ανταγωνιστικό πνεύμα, αλλά ως μία αμοιβαία ενισχυόμενη προσπάθεια που συμπληρώνει τους σκοπούς των δύο Οργανισμών.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης του θέματος σύμφωνα με τα παρακάτω:

Στο 1^ο Κεφάλαιο, αρχικά γίνεται μια στοιχειώδης μνεία στη θεωρία των Συμμαχιών προσπαθώντας αυτή να αποτελέσει ένα συνδεδεμένο επεξηγηματικό

κρίκο αλλά και μια θεωρητική βάση για την εισαγωγή και κατανόηση των διαστάσεων του θέματος, δηλαδή της «Συμμαχίας δύο Συμμαχιών». Ακολούθως, γίνεται αναφορά στη διαχρονική εξέλιξη των Πολιτικών Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ αλλά και των Στρατηγικών Αντιλήψεων της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, από το τέλος του ψυχρού πολέμου μέχρι το 2016, για να διαπιστώσουμε πώς αυτές μεταβάλλονται και προσαρμόζονται ανάλογα με τις αλλαγές του παγκόσμιου περιβάλλοντος ασφάλειας. Στη συνέχεια του Κεφαλαίου και για την ίδια χρονική περίοδο, αναλύεται η εξέλιξη της συνεργασίας των δύο Οργανισμών στον τομέα ασφάλειας και άμυνας από τις δράσεις «BERLIN PLUS» μέχρι την επιχείρηση «ATALANTA» και τις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν και τη Σομαλία. Τέλος, γίνεται εκτενής αναφορά στα πολύ σημαντικά θέματα που πραγματεύεται η «Συνολική Στρατηγική» της ΕΕ (EU GLOBAL STRATEGY - 2016).

Στο 2^ο Κεφάλαιο, αναλύεται η εξέλιξη της συνεργασίας ΕΕ – NATO από το κομβικό σημείο της Κοινής Διακήρυξης του 2016. Παρατίθενται αναλυτικά τα σημεία της «κοινής πορείας» των δύο Οργανισμών όπως αυτά έχουν συμφωνηθεί στη διακήρυξη αλλά και η πορεία υλοποίησής τους σύμφωνα με τις επίσημες ετήσιες αναφορές των Οργανισμών. Στο ίδιο «μοτίβο» αναλύεται και η «νέα» Κοινή Διακήρυξή τους, αυτή του 2018, με το θεματολόγιο που προωθεί.

Στο 3^ο Κεφάλαιο, η εργασία επικεντρώνεται στην ανάλυση των πεδίων επιχειρησιακής συνεργασίας των δύο Οργανισμών (αντιμετώπιση Υβριδικών Απειλών, τρομοκρατίας, κυβερνοαπειλών, επιχειρήσεις ασφάλειας στο θαλάσσιο χώρο, στρατιωτική κινητικότητα, ανάπτυξη δυνατοτήτων, αμυντική βιομηχανία, γυναίκες ειρήνη και ασφάλεια), τα κοινά βήματα που έχουν γίνει καθώς και τις μελλοντικές τους επιδιώξεις.

Τέλος, στο 4^ο Κεφάλαιο πραγματοποιείται μια προσπάθεια εξαγωγής συμπερασμάτων από τα όσα αναλύθηκαν στα προηγούμενα Κεφάλαια ενώ επιχειρείται να προστεθεί άλλη μια οπτική της επιχειρησιακής συνεργασίας ΕΕ – NATO, αυτή που προκύπτει μέσα από το πρίσμα των Ελληνικών συμφερόντων. Παράλληλα, διατυπώνονται προτάσεις που θα μπορούσαν να ευνοήσουν τη στενότερη και αποτελεσματικότερη συνεργασία των δύο Οργανισμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ (Σ.Α) ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΑΠΟ ΤΟ 1990 – 2016

*«Είναι αδύνατο να μιλήσουμε για Διεθνείς Σχέσεις
χωρίς να αναφερθούμε στις Συμμαχίες»*

George Liska (Liska, 1962, p. 3)

1.1 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΩΝ

Ένα σημαντικό κεφάλαιο της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων είναι η θεωρία των Συμμαχιών. Η διασύνδεση της ισορροπίας ισχύος και των συμμαχιών ήταν γνωστή στους αρχαίους Έλληνες στρατηγούς, πολιτικούς και θεωρητικούς, όπως το αποδεικνύει στο έργο του αναλύοντας τον Πελοποννησιακό Πόλεμο ο Θουκυδίδης (Θουκυδίδης, 1998 (431-404π.χ)). Η πρακτική που περιγράφει ο «Πατέρας των Διεθνών Σχέσεων», ακολουθείται από τα κράτη και στις μέρες μας, τα οποία λειτουργώντας στο άναρχο, ανταγωνιστικό αλλά μη χασοτικό διεθνές περιβάλλον, επιλέγουν να εξισορροπήσουν την ισχύ των αντιπάλων τους, εξασφαλίζοντας τα εθνικά τους συμφέροντα μέσω της «εξωτερικής ενδυνάμωσης», δηλαδή ακολουθώντας μια πολιτική συμμαχιών. Στην αναρχία η ασφάλεια είναι ο υπέρτατος σκοπός και μόνο αν η επιβίωση είναι εξασφαλισμένη μπορούν τα κράτη να επιδιώξουν με ασφάλεια άλλους σκοπούς, όπως η ειρήνη, το κέρδος και η ισχύς (Waltz, 2011, p. 269). Η συμμαχία αποτελεί μια στρατηγική προσέγγισης και συνεργασίας με άλλα κράτη που αντιμετωπίζουν τις ίδιες απειλές και ενώνονται από το κοινό συμφέρον ενώ οι δράσεις τους πιθανώς να συντονίζονται μέσα από τη δημιουργία συμμαχικών θεσμών (Κουσκουβέλης, 2010), άλλωστε ο δανεισμός δυνάμεων απ' έξω αποτελεί κλασική μέθοδο εξισορρόπησης αντιπάλου (Πλατιάς, 2000).

Σύμφωνα με τον Mearsheimer, οι μεγάλες δυνάμεις χρησιμοποιούν την στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης, προσπαθώντας να εμποδίσουν την ανατροπή της επικρατούσας ισορροπίας ισχύος δημιουργώντας μια αμυντική συμμαχία με άλλα απειλούμενα κράτη, επιμερίζοντας με αυτό τον τρόπο το κόστος και αυξάνοντας ταυτόχρονα την ισχύ πυρός για την αποτροπή του αντιπάλου

(Mearsheimer, 2011). Ο Walt υποστηρίζει ότι, ο σημαντικότερος παράγοντας για να ενταχθεί ένα κράτος σε μια συμμαχία είναι η σύγκλιση συμφερόντων και συγκεκριμένα η αντιμετώπιση μιας απειλής. Ενισχυτικοί παράγοντες όμως, δύναται να αποτελέσουν οι κοινές πολιτικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές αξίες που μπορούν να φέρουν δύο ή περισσότερα κράτη πιο κοντά ώστε να συμμαχήσουν (Walt, 1987).

Από την άλλη πλευρά, στο πλαίσιο των συμμαχιών η λήψη αποφάσεων κάθε κράτους ξεχωριστά υποβάλλεται μάλλον σε σοβαρούς περιορισμούς. Η ενδεχόμενη παραβίαση των κανόνων των συμμαχιών μπορεί να επιφέρει ζημιές τόσο σε υλικό όσο και σε επίπεδο διεθνούς κύρους. Παράλληλα οι συμμαχίες είναι σχήματα που προκύπτουν μέσα από δύσκολες και αργές διαδικασίες. Η συνεννόηση και ο συντονισμός μεταξύ κρατών είναι δύσκολα, εφόσον εκείνα επιδιώκουν πάντα το μεγαλύτερο αποτέλεσμα με το μικρότερο κόστος ή και κανένα κόστος (freeride) και έχουν την τάση να μεταβιβάζουν το κόστος της ενδεχόμενης εμπλοκής σε τρίτους (buckpassing) (Mearsheimer, 2011) (Κουσκουβέλης, 2010).

Το σύστημα που αναδύεται μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αποτελείται από δύο πόλους ισχύος (ΗΠΑ-ΕΣΣΔ), οι οποίοι αναλαμβάνουν ρόλο ηγέτη, συμμάχου, προστάτη και ελεγκτή και οι οποίοι αντλούν την ισχύ τους από τη συντριπτική οικονομική, βιομηχανική και στρατιωτική ικανότητά τους (Gilpin, 1999, p. 215). Η ιδεολογική διαφοροποίηση των υπερδυνάμεων είναι μεγάλη και αγεφύρωτη καθιστώντας έτσι την ελεύθερη διαμόρφωση συμμαχιών μεταξύ κρατών απαγορευτική. Αυτές που διαμορφώνονται (NATO, Σύμφωνο της Βαρσοβίας) έχουν πάγιο και θεσμοθετημένο χαρακτήρα, αντικατοπτρίζουν συμφέροντα εκπεφρασμένα με ιδεολογικούς όρους και έχουν ηγεμονικό χαρακτήρα. Τα δύο στρατόπεδα παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλό βαθμό συσπείρωσης καθιστώντας τη μετακίνηση μελών από το ένα στο άλλο ιδιαίτερος απαγορευτική. Το σύστημα χαρακτηρίζεται από εξαιρετική ευστάθεια, η οποία απορρέει τόσο από τη συσπείρωσή του όσο και από την καταστροφικότητα ενδεχόμενου πολέμου (Κουσκουβέλης, 2010).

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ δημιούργησε ένα κενό ισχύος στο διεθνές σύστημα με αποτέλεσμα να αναδειχθούν οι ΗΠΑ ως η μοναδική υπερδύναμη του

πλανήτη. Οι ΗΠΑ σε συνεργασία με τους Ευρωπαίους συμμάχους τους, επιχείρησαν να καλύψουν το κενό ισχύος και να δημιουργήσουν τη «νέα» δική τους παγκόσμια τάξη (Πλατιάς, 1995).

Το 2001 και το 2014 αποτελούν σημεία ορόσημο ριζικών μεταβολών του παγκόσμιου περιβάλλοντος ασφάλειας. Οι απειλές γίνονται πολυεπίπεδες, απρόβλεπτες, μεταλλασσόμενες και είναι εξαιρετικά δύσκολο να αντιμετωπιστούν, όχι μόνο από μια υπερδύναμη αλλά και από την «πιο επιτυχημένη Συμμαχία» στον κόσμο. Το νέο επίπεδο φιλοδοξίας της ΕΕ στο πλαίσιο της «Παγκόσμιας Στρατηγικής», και οι κοινές απειλές που αντιμετωπίζει με το ΝΑΤΟ θα ωθήσουν την επιχειρησιακή συνεργασία των δύο Οργανισμών.

1.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΕΕ 1990 – 2016

«We have a self-perception problem in Europe...we don't see ourselves as a global power – but others do»

Federica Mogherini
EUISS annual conference 2019

Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα άρχισε να διερευνά τρόπους «να συνθέσει και να προσανατολίσει» την εξωτερική πολιτική των κρατών-μελών (κ-μ) με αποτέλεσμα να παρουσιαστεί τον Οκτώβριο του 1970 η «αντίληψη» της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (ΕΠΣ). Οι αντικειμενικοί σκοποί της ΕΠΣ περιλάμβαναν τον εναρμονισμό των θέσεων, τη διευκόλυνση της διαδικασίας διαβούλευσης και όταν απαιτείτο κοινές πράξεις (ESDC, 2017).

Η ΕΠΣ έλαβε επίσημο χαρακτήρα όταν υιοθετήθηκε από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986. Ορισμένα παραδείγματα παραγόμενης πολιτικής στο πλαίσιο της ΕΠΣ είναι οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Σοβιετική Ένωση το 1989 μετά την εισβολή της στο Αφγανιστάν, στην Πολωνία το 1981 όταν επιβλήθηκε στη χώρα στρατιωτικός νόμος ή στο Ιράκ το 1990 όταν επενέβη στρατιωτικά στο Κουβέιτ. Τα κ-μ αν και δεν συζητούσαν ζητήματα άμυνας, είχαν αρχίσει να διαπιστώνουν την ανάγκη αλλά και τη σημασία του συντονισμού των απόψεών τους σε ζητήματα ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής, όπου αυτά μπορούσαν να εκφραστούν από κοινού (Μπέλλου, 2019).

Η ΕΠΣ αποτέλεσε το θεμέλιο της ΚΕΠΠΑ (Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας) που εισήχθη με τη Συνθήκη του Maastricht. Η εν λόγω Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ το 1993 και ουσιαστικά είναι η βάση της ΕΕ που στηρίζεται σε τρεις πυλώνες². Ο ένας από αυτούς τους πυλώνες είναι η ΚΕΠΠΑ (Common Foreign and Security Policy – CFSP) (ESDC, 2017, σσ. 16-17).

Παρόλα αυτά, έπρεπε να φτάσουμε στο τέλος της δεκαετίας του 1990, μετά τους πολέμους στα Βαλκάνια αλλά και μια «στροφή» στην πολιτική του Ηνωμένου Βασιλείου (Η.Β) για να μπουν στέρεες βάσεις για μια ανεξάρτητη «Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας» - ΚΠΑΑ (“Common European Security and Defense Policy” – CSDP). «Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (ΣΤΑ), υπογράφηκε το 1997 και τέθηκε σε ισχύ το 1999, επισήμανε ότι η ΚΕΠΠΑ περιλαμβάνει τα ζητήματα που εμπίπτουν στην ασφάλεια της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της προοδευτικής δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής κοινής αμυντικής πολιτικής που ενδεχομένως να οδηγήσει σε κοινή άμυνα, εφόσον το αποφασίσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Στην ίδια λογική υπογραμμίζεται η στενή συνεργασία ΕΕ και Δυτικό-Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), ενώ εκφράζεται η επιθυμία για την μελλοντική πλήρη ενσωμάτωση της ΔΕΕ στην ΕΕ, ώστε να ενσωματωθεί η στρατιωτική της εμπειρία στις δομές της Ένωσης» (Μπέλλου, 2019).

Το αίτημα για μια πιο ενεργή Ευρώπη που να μπορεί να «βλέπει μπροστά», (κλειδί αποτέλεσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Pörschach της Αυστρίας τον Οκτ. 1998), άνοιξε το δρόμο για τη διμερή συνάντηση Γαλλίας και Η.Β στο Saint-Malo της Γαλλίας (1998), η οποία θεωρείται από πολλούς ο καταλύτης της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ – European Security and Defence Policy – ESDP). Στη συνέχεια, τόσο η «αρνητική» για την ΕΕ εμπειρία της αποτυχημένης διαχείρισης κρίσης των πολέμων από τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας όσο και η εξελισσόμενη ένοπλη σύγκρουση στο Κόσοβο (τέλη 1998 και 1999), «έφεραν κοντά» τα δυο ισχυρότερα κ-μ σε στρατιωτικό επίπεδο, τη Γαλλία και το Η.Β, ώστε να ηγηθούν της δημιουργίας της επιχειρησιακής διάστασης της ΚΕΠΠΑ (δηλ. της ΕΠΑΑ). Στο Saint-Malo σφυρηλατήθηκαν τα θεμέλια τα οποία τα κ-μ έπρεπε να δεσμευτούν να υιοθετήσουν, αν πράγματι επιθυμούσαν τη δυνατότητα οικοδόμησης μιας

αυτόνομης επιχειρησιακής δράσης για την ΕΕ. Μια χρονοβόρα και πολύ απαιτητική προσπάθεια για τα κ-μ της ΕΕ, όπως αποδείχτηκε (Μπέλλου, 2019).

Στα χρόνια που ακολούθησαν, οι συναντήσεις κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Κολωνία 1999, Ελσίνκι 1999 και Santa Maria da Feira 2000), ήταν συναντήσεις αποφάσεων που μεταξύ άλλων προσδιόρισαν τις στρατιωτικές και πολιτικές δυνατότητες που απαιτούνταν για την εκπλήρωση των «Petersberg tasks» (αποστολών-διευθετήσεων τύπου Petersberg που ήδη υλοποιούσε η ΔΕΕ και είχαν αποτυπωθεί και στο άρθρο 17 της ΣΤΑ) :

- Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης
- Αποστολές PeaceKeeping
- Στρατιωτικές αποστολές σε Crisis management & Peacemaking

Το 1999 στο Ελσίνκι, αποφασίστηκε η σύσταση τριών νέων οργάνων για τη θεσμοποίηση της ΕΠΑΑ, συγκεκριμένα της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας (Political and Security Committee), της Στρατιωτικής Επιτροπής (EU Military Committee), και του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ (EU Military Staff). Το Δεκέμβριο του 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας εξασφάλισε την περαιτέρω ενδυνάμωση της ΕΠΑΑ καθώς ενισχύθηκαν τα μέσα της ΕΕ για τη μη στρατιωτική διαχείριση των κρίσεων και καθορίστηκαν οι διευθετήσεις σχετικά με την επιχειρησιακή συνεργασία ΕΕ και NATO. Η συνεργασία ΕΕ – NATO και η εξειδίκευση του τρόπου εμπλοκής των Ευρωπαίων συμμάχων που δεν είναι μέλη της ΕΕ σε επιχειρήσεις της ΕΠΑΑ έλαβε χώρα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (Οκτ. 2002) (ESDC, 2017, σ. 17).

Το 2003, η ESDP έγινε επιχειρησιακή με την εκτέλεση των πρώτων αποστολών (EU Police Mission και EUFOR-ALTHEA στην Βοσνία Ερζεγοβίνη) ενώ μέχρι σήμερα έχουν εκτελεστεί πάνω από 30 αποστολές διαχείρισης κρίσεων (Διατήρησης Ειρήνης, Αποτροπής Συγκρούσεων σε Δ. Βαλκάνια, Α. Ευρώπη, Αφρική, Ασία, Μ. Ανατολή)³. Στο τέλος του 2003, η ΕΕ έλαβε την απόφαση να δημιουργήσει τον «οργανισμό στον τομέα της ανάπτυξης των αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, υλικού και εξοπλισμών» που πρωτολειτούργησε το 2004 ως Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (European Defence Agency – EDA) (ESDC, 2017, σ. 17). Ο Οργανισμός στοχεύει προς τη κατεύθυνση συντονισμού

όλων των προσπαθειών ενδυνάμωσης των αμυντικών δυνατοτήτων της ΕΕ αλλά και της αμυντικής συνεργασίας των κ-μ. Επιπρόσθετα, η ΕΕ παρουσίασε την πρώτη Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ) το Δεκέμβριο του 2003 υπογραμμίζοντας τις κύριες απειλές και προκλήσεις που αντιμετώπιζε η Ευρώπη (διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, κυβερνοαπειλές, ξέσπασμα συγκρούσεων από «αποτυχημένα κράτη) και εισάγοντας την αρχή του «effective multilateralism» ως βάση στην Ευρωπαϊκή Εξωτερική Πολιτική (Smith M. , 2018), ενώ το 2008 παρουσίασε την αναφορά υλοποίησης. Η ΕΣΑ καλούσε την ΕΕ σε διαρκή εξέλιξη των στρατιωτικών – αμυντικών δυνατοτήτων της, όπως και των μη στρατιωτικών μέσων διαχείρισης κρίσεων (ESDC, 2017, σ. 17).

Ο «Δεύτερος Γενικός Στρατιωτικός Στόχος» (2004) καλούσε τα κ-μ, με ορίζοντα το 2010, να κατορθώσουν να απαντούν με ταχεία και αποφασιστική επιχειρησιακή δράση (με ευέλικτα και αναβαθμισμένα στρατιωτικά σχήματα) χρησιμοποιώντας μια πλήρως συνεκτική προσέγγιση, ώστε να μπορούν να υλοποιήσουν αποτελεσματικά το σύνολο του φάσματος των δράσεων Petersberg. Ακόμη προέβλεπε τη δημιουργία οργάνων για την πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία και την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα (Civilian Military Cell – Operations Centre) αλλά και τη δημιουργία «Τακτικών Σχηματισμών Μάχης» (Μπέλλου, 2019).

Την 1^η Δεκ. 2009, τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας (ΣΤΛ) (γνωστή και ως Μεταρρυθμιστική Συνθήκη) και η ESDP (ΕΠΑΑ) μετονομάστηκε σε CSDP (ΚΠΑΑ), ενώ θεσμοθετήθηκε η θέση του Ύπατου Εκπροσώπου της Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας (ενοποιώντας τις δύο προϋπάρχουσες θέσεις, του Ύπατου Εκπροσώπου της CFSP και του Επιτρόπου Εξωτερικών Σχέσεων)⁴. Η ΣΤΛ επέκτεινε την γκάμα των αποστολών – δράσεων τύπου Petersberg (χρησιμοποιώντας η ΕΕ μέσα στρατιωτικά ή μη), που πλέον περιλαμβάνουν (σύμφωνα με το άρθρο 43⁵ της ΣΤΛ) (ESDC, 2017, σ. 18):

- Διακλαδικές – Κοινές επιχειρήσεις αφοπλισμού
- Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης
- Αποστολές βοήθειας και συμβουλευτική σε στρατιωτικά θέματα
- Αποτροπή συγκρούσεων και αποστολές Peacekeeping

➤ Αποστολές ενόπλων τμημάτων στη διαχείριση κρίσεων, την επίτευξη ειρήνης και σταθεροποίηση μετά τη σύγκρουση.

Επιπρόσθετα, στο άρθρο 42, παράγραφο 7 της ΣΤΛ («ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής»)⁶, αλλά και στο άρθρο 222 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ («ρήτρα αλληλεγγύης»), γίνεται αναφορά στην στρατιωτική και πολιτική αλληλεγγύη και αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των κ-μ της ΕΕ. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η καταγραφή της πρόβλεψης για τη δυνατότητα δημιουργίας μιας Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (Permanent Structured Cooperation – PESCO) μεταξύ των κ-μ σε ζητήματα ΚΠΑΑ, στην οποία και θα αναφερθώ σε επόμενη ενότητα. Τέλος, η ΣΤΛ καθορίζει ότι το αρμόδιο σώμα για την εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ θα είναι η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), η οποία συστάθηκε τον Ιουλ. 2010 και αποτελεί στην ουσία τη διπλωματική υπηρεσία της ΕΕ με έργο το συντονισμό των εξωτερικών της σχέσεων μέσω μιας συνεκτικής/ολιστικής προσέγγισης (με στρατιωτικές – πολιτικές – αναπτυξιακές συνιστώσες) (Μπέλλου, 2019).

Με την εφαρμογή της «Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ» το 2016, δόθηκε νέο momentum στην ανάπτυξη της CSDP. Η άμυνα και η ασφάλεια έγιναν πεδία προτεραιότητας για την εφαρμογή της «Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ», η οποία επίσης περιλαμβάνει την οικοδόμηση ανθεκτικότητας και μια «ενοποιημένη» προσέγγιση σε συγκρούσεις και κρίσεις, ενδυναμώνοντας τους δεσμούς εξωτερικών και εσωτερικών πολιτικών, αναβαθμίζοντας υπάρχουσες ή προετοιμάζοντας νέες περιφερειακές και θεματικές στρατηγικές, και αυξάνοντας τις προσπάθειες δημόσιας διπλωματίας (ESDC, 2017, p. 18). Οι ιδέες που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της «Παγκόσμιας Στρατηγικής», ενισχύουν την εικόνα της ΕΕ ως «one stop shop» που παρέχει διαφορετικούς τύπους υπηρεσιών ασφάλειας, είτε πρόκειται για περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων ή υποστήριξης μετά από σύγκρουση, καθώς διαθέτει μια «πλούσια εργαλειοθήκη»: από πολιτική/διπλωματική, οικονομική, αστυνομική/δικαστική έως στρατιωτική (Smith M. , 2018).

ΕΤΟΣ	ΓΕΓΟΝΟΣ
1969	Η αναφορά του Davignon εισάγει την ιδέα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας – ΕΠΣ (European Political Cooperation)
1975	Υιοθέτηση της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι
1983	Διακήρυξη της Στουτγάρδης (“Solemn Declaration”)
1986	Υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (“Single European Act”)
1992	Υπογραφή της Συνθήκης της ΕΕ – Maastricht (Σε ισχύ το 1993)
1997	Υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ (Σε ισχύ το 1999)
1998	Αγγλο-Γαλλική Κοινή Διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Άμυνας (Saint-Malo)
1999	Οι συναντήσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κολωνία και το Ελσίνκι θέτουν τα θεμέλια για την ESDP
2000	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Santa Maria da Feira
2003	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Πρώτες Επιχειρήσεις και αποστολές της CSDP ➤ Υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφαλείας ➤ Υιοθέτηση των διευθετήσεων “Berlin Plus”
2004	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Headline Goal 2010 / Πολιτικός Headline Goal 2008 – 2010 ➤ Ίδρυση της EDA
2009	Τίθεται σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας της ΕΕ
2016	Παρουσίαση της «Παγκόσμιας - Συνολικής Στρατηγικής της ΕΕ»

Χρονολόγιο γεγονότων σχετικών με την ESDP/CSDP (ESDC, 2017, σ. 19).

1.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ (Σ.Α) NATO 1990 -2016

Το παγκόσμιο περιβάλλον ασφαλείας διαχρονικά αλλάζει γι' αυτό και η Ατλαντική Συμμαχία πρέπει να μεταμορφώνεται για να παραμένει αποτελεσματική. Διαρκώς αναζητά μια καινούργια ισορροπία μεταξύ της αντιμετώπισης των παραδοσιακών της αποστολών που επικεντρώνονται στην Ευρώπη, και της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των νέων παγκοσμίων απειλών. Είναι πολύ σημαντικό να διαθέτει τις στρατιωτικές δυνατότητες για να εκπληρώνει τις νέες της αποστολές καθώς και την ικανότητα να αντιδρά γρήγορα και με ευελιξία στις νέες προκλήσεις. Αυτά είναι και τα θέματα που καθορίζει η εκάστοτε Στρατηγική Αντίληψη (Σ.Α) (NATO, 2018).

Η Σ.Α είναι ένα επίσημο έγγραφο που περιγράφει τον διαχρονικό σκοπό και τη φύση του NATO καθώς και το θεμελιώδες καθήκον του που είναι η ασφάλεια. Αναφέρει επίσης, τα βασικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε νέου περιβάλλοντος ασφαλείας, καθορίζει τα στοιχεία της προσέγγισης της Συμμαχίας για την ασφάλεια και παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την προσαρμογή των στρατιωτικών της δυνάμεων. Εν ολίγοις, εξοπλίζει τη Συμμαχία για τις προκλήσεις ασφαλείας που έχει να αντιμετωπίσει και καθοδηγεί την μελλοντική πολιτική και στρατιωτική της ανάπτυξη (NATO, 2018).

Από πλευράς σπουδαιότητας, ως κείμενο, η Σ.Α κατατάσσεται δεύτερη μετά το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο το οποίο στην ουσία είναι ο Καταστατικός Χάρτης του NATO και αποτελεί πρωταρχικό και καθοδηγητικό κείμενο για τη Συμμαχία⁷. Η Σ.Α προσπαθεί να αποτυπώσει την επιχειρησιακή και επικαιροποιημένη εικόνα του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, το οποίο είναι γενικόλογο κείμενο, παρέχοντας τις νέες στρατηγικές κατευθύνσεις της Συμμαχίας (NATO, 2018).

Οι προετοιμασίες για την πρώτη Σ.Α – «Η Σ.Α για την Άμυνα του Βορειοατλαντικού Χώρου» - ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 1949. Κατά τη διάρκεια των εβδομήντα ετών που ακολούθησαν, τόσο η Συμμαχία όσο και ο υπόλοιπος κόσμος έχουν αλλάξει με τρόπο που οι ιδρυτές του NATO δεν θα μπορούσαν να έχουν προβλέψει. Οι αλλαγές αυτές έχουν αποτυπωθεί σε κάθε κείμενο στρατηγικού επιπέδου που το NATO έχει παράξει από τότε (NATO, 2018).

1.3.1 Σύντομη αναδρομή των Σ.Α του NATO από το 1949 έως το 1991

Από τη γέννηση του NATO, υπήρξαν τρεις διαφορετικές περίοδοι εντός των οποίων εξελίχθηκε η στρατηγική σκέψη του (NATO, 2018) :

- Η Ψυχροπολεμική περίοδος
- Η περίοδος αμέσως μετά τον Ψυχρό Πόλεμο
- Η περίοδος και το περιβάλλον ασφαλείας όπως διαμορφώθηκε μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001.

Θα μπορούσε κανείς να πει ότι την περίοδο 1949 - 1991, η στρατηγική του NATO διέπεται κυρίως από τις αρχές της αμυντικής αντίδρασης και της αποτροπής, ενώ για τις τελευταίες δύο δεκαετίες της περιόδου αυτής, έχουμε εμπλουτισμό της διαμορφούμενης αντίληψης με τα στοιχεία του διαλόγου και την επιδίωξη της ύφεσης. Από το 1991 μια ευρύτερη προσέγγιση υιοθετήθηκε, όπου οι έννοιες της συνεργασίας και της ασφάλειας έρχονται συμπληρωματικά στις βασικές ιδέες της αποτροπής και της άμυνας (NATO, 2018).

1.3.2 Οι Σ.Α του NATO μετά τον ψυχρό πόλεμο

Το 1991, μια νέα εποχή άρχισε καθώς η Σοβιετική Ένωση διαλύθηκε και η Ρωσία, μαζί με άλλους πρώην αντιπάλους, έγιναν εταίροι με το NATO και, σε ορισμένες περιπτώσεις μέλη του. Για τη Συμμαχία, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από το διάλογο και τη συνεργασία, καθώς και άλλες νέες μορφές συμβολής στην ειρήνη και τη σταθερότητα, όπως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αμέσως μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, το NATO εξέδωσε δύο νέες Σ.Α που τάχθηκαν υπέρ μιας ευρύτερης προσέγγισης για την ασφάλεια από ότι πριν: την Σ.Α του Νοεμβρίου 1991 και την Σ.Α του Απριλίου 1999 (NATO, 2018).

Η Σ.Α του 1991 (Λονδίνο) (NATO, 1991) διατηρώντας την ασφάλεια των μελών ως θεμελιώδη σκοπό της (δηλαδή τη συλλογική άμυνα), προσπάθησε να βελτιώσει και να επεκτείνει την ασφάλεια της Ευρώπης στο σύνολό της μέσω της

εταιρικής σχέσης και συνεργασίας με πρώην αντίπαλες χώρες. Περιορίστηκε επίσης η δυνατότητα χρήσης των πυρηνικών δυνάμεων σε ένα ελάχιστο επίπεδο, αρκετό για τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας.

Το 1999, το έτος της 50ής επετείου του NATO, οι ηγέτες των συμμάχων στην Ουάσιγκτον (24 Απριλίου) υιοθέτησαν μια νέα Σ.Α (NATO, 1999) που έταξε τα μέλη για την κοινή άμυνα, ειρήνη και σταθερότητα στον ευρύτερο Ευρω-Ατλαντικό χώρο. Βασίστηκε σε ένα ευρύ ορισμό της ασφάλειας που αναγνώρισε τη σημασία των πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων πέρα από τη διάσταση της άμυνας. Προσδιόρισε τους νέους κινδύνους που είχαν προκύψει από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, που περιελάμβαναν, τις εθνοτικές και θρησκευτικές συγκρούσεις (που λάμβαναν χώρα στα Βαλκάνια), τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την πολιτική αστάθεια, την οικονομική αστάθεια και την εξάπλωση των πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων.

Το επίσημο έγγραφο (NATO, 1999) ανέφερε ότι τα θεμελιώδη καθήκοντα της Συμμαχίας ήταν η ασφάλεια, η διαβούλευση, η αποτροπή και η άμυνα, προσθέτοντας ότι η διαχείριση κρίσεων και η συνεργασία ήταν επίσης απαραίτητη για την ενίσχυση της ασφάλειας και της σταθερότητας στον Ευρωατλαντικό χώρο. Για να μπορέσει όμως να πετύχει τους σκοπούς της απαιτείτο η συνέχιση της ανάπτυξης των στρατιωτικών δυνατοτήτων για το πλήρες φάσμα των αποστολών της Συμμαχίας, τη συλλογική άμυνα, τις επιχειρήσεις για την υποστήριξη της ειρήνης και τις επιχειρήσεις απάντησης σε κρίσεις. Αξίζει να αναφερθεί ότι ενώ γίνεται ιδιαίτερη μνεία στον ΟΗΕ και την σημαντική συμβολή του στην ασφάλεια και συνεργασία δεν γίνεται το ίδιο και για την ΕΕ . Αξιοσημείωτο γεγονός είναι η περαιτέρω διεύρυνση της Συμμαχίας έπειτα από αρκετά χρόνια (1982), με την προσχώρηση της Ουγγαρίας, της Πολωνίας και της Τσεχίας.

Μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπ. 2001, το NATO προέβη σε αναθεώρηση των δραστηριοτήτων του και κατέληξε σε ένα πακέτο μεταρρυθμίσεων, πρωτοβουλιών και προγραμμάτων που ενέκριναν οι Συμμαχικοί ηγέτες κατά την Διάσκεψη Κορυφής της Πράγας τον Νοέμβριο του 2002. Στην σύνοδο αυτή προσδιορίστηκαν οι απειλές για την συμμαχία με κυριότερες την τρομοκρατία και την εξάπλωση των όπλων μαζικής καταστροφής (WMD). Αν και τα μέλη του NATO

περιστασιακά διαφώνησαν για τους πλέον κατάλληλους τρόπους αντίδρασης πάνω στις νέες απειλές για την ασφάλεια, όλα αναγνώρισαν ότι οι απειλές αυτές μπορεί να εκπορευούνται πέρα από τον Ευρω-Ατλαντικό χώρο, και ότι ένας οργανισμός από μόνος του δεν μπορεί να τις επιλύσει, και επίσης ότι δεν μπορούν να βασιστούν πάνω στις αμυντικές δομές που σχεδιάστηκαν για την αντιμετώπιση των συμβατικών στρατιωτικών συγκρούσεων (NATO, 2002).

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων και της συνεργασίας με την ΕΕ και γίνεται λόγος για κοινά στρατηγικά συμφέροντα σε θέματα άμυνας, ασφάλειας και διαχείρισης κρίσεων. Την ίδια στιγμή, 14 Σύμμαχοι ανέπτυξαν δυνάμεις στο Αφγανιστάν σε υποστήριξη της καθοδηγούμενης από τις ΗΠΑ επιχείρησης εναντίον της Αλ Κάιντα (NATO, 2002).

Στη Σύνοδο κορυφής της Κωνσταντινούπολης το 2004 έγινε η μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία του NATO (Βουλγαρία, Εσθονία, Λιθουανία, Ρουμανία, Σλοβακία και Σλοβενία). Επισημάνθηκαν οι νέες απειλές της τρομοκρατίας και της διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής καθώς επίσης δόθηκε έμφαση στην ακόμη μεγαλύτερη εμπλοκή του NATO στις επιχειρήσεις που διεξάγονται στο Αφγανιστάν. Τέλος, επαναλαμβάνεται η ιδιαίτερη σημασία της στενότερης συνεργασίας με την ΕΕ και η συνέχιση της διαδικασίας μετασχηματισμού των στρατιωτικών δομών αλλά και ικανοτήτων των στρατιωτικών δυνάμεων ώστε να γίνουν πιο ευκίνητες (NATO, 2004).

Στην Σύνοδο κορυφής της Ρίγας (Νοε. 2006) έγινε σαφές ότι οι κύριες απειλές για την συμμαχία τα επόμενα χρόνια θα είναι η τρομοκρατία και η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής ενώ γίνεται λόγος για επιθέσεις με ασύμμετρα μέσα. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά σε αστάθεια λόγω τοπικών κρίσεων, την εξάπλωση συμβατικών αλλά υψηλής τεχνολογίας όπλων, αλλά και την παρεμπόδιση της ελεύθερης ροής πρώτων υλών. Απλή αναφορά γίνεται στην ανάπτυξη άμυνας εναντίον κυβερνοεπιθέσεων αλλά και εναντίον επιθέσεων με βαλλιστικά βλήματα. Σε αντιστάθμισμα των ανωτέρω απειλών το NATO θα έπρεπε να έχει τη δυνατότητα να συνεισφέρει στην αποφυγή συγκρούσεων και να συμμετέχει ενεργά στη διαχείρισή τους. Η πείρα (Βαλκάνια, Αφγανιστάν) είχε δείξει την μεγάλη σημασία των επιχειρήσεων σταθεροποίησης (stabilization ops) και της

στρατιωτικής υποστήριξης σε προσπάθειες επανόρθωσης μετά από τις διενέξεις (post conflict reconstruction) (NATO, 2006).

Στη Σύνοδο κορυφής του Βουκουρεστίου (Απρ. 2008), αναφέρθηκε ότι οι στενές σχέσεις και η εξαιρετική συνεργασία του NATO με τον ΟΗΕ και την ΕΕ είναι οι βασικοί πυλώνες που συμβάλουν αποφασιστικά στην αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, με κοινές προσπάθειες στην διαχείριση κρίσεων και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Στο κείμενο που εκδόθηκε, έγινε αναφορά στο διεθνές σκηνικό, στην απόφαση της συμμαχίας να εντάξει στους κόλπους της στο μέλλον την Ουκρανία και την Γεωργία καθώς επίσης στην απειλή των κυβερνοεπιθέσεων και την δέσμευση του NATO για την προστασία των συμμαχικών πληροφοριακών συστημάτων (NATO, 2008).

Στη Σύνοδο Κορυφής Στρασβούργου-Κιέλου τον Απρίλιο του 2009, (NATO, 2009), οι ηγέτες του NATO ενέκριναν την “Declaration on Alliance Security” (Διακήρυξη για την ασφάλεια της συμμαχίας), ενώ αποφασίσθηκε η επιστροφή της Γαλλίας στις στρατιωτικές δομές της Συμμαχίας. Αναλύθηκε το περιβάλλον ασφάλειας και ιεραρχήθηκαν ως κύριες απειλές η τρομοκρατία, η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής και οι κυβερνοεπιθέσεις. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκαν οι προκλήσεις της ενεργειακής ασφάλειας, των κλιματικών αλλαγών και της αστάθειας που πηγάζει από “failed states” (αποτυχημένα κράτη). Επαναδιατυπώνεται η πρόθεση για ενδυνάμωση της συνεργασίας με άλλους διεθνείς παράγοντες όπως ο ΟΗΕ, η ΕΕ, ο ΟΑΣΕ και η Αφρικανική Ένωση (ΑΕ). Σημαντική είναι η αναφορά ότι, το NATO επικροτεί και επιθυμεί να ενισχύσει την προσπάθεια της ΕΕ να ενδυναμώσει τις στρατιωτικές της ικανότητες για να αντιμετωπίσει τις κοινές προκλήσεις ασφάλειας και μάλιστα αναφέρεται σε στρατηγική συνεργασία μεταξύ των δύο αυτών Οργανισμών (NATO, 2009).

1.3.3 Η Σύνοδος Κορυφής της Λισαβόνας (Νοε. 2010)

Η Σ.Α που υιοθετήθηκε στη Λισαβόνα - “Active Engagement, Modern Defense” («Ενεργητική Εμπλοκή, Σύγχρονη Άμυνα») (NATO, 2010) - είναι η έβδομη συνολικά από ιδρύσεως του Οργανισμού το 1949 και η τρίτη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αντικαθιστώντας αυτή του 1999. Πρωταρχικό καθήκον, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, παραμένει η Συλλογική Άμυνα (Collective defence)

σύμφωνα με το άρθρο 5 του Βορειοατλαντικού Σύμφωνου και συμπληρώνεται με τη Διαχείριση Κρίσεων (Crisis Management) και τη Συνεταιρική ή Συνεργατική Ασφάλεια (Cooperative Security). Υπογραμμίζεται η αναγνώριση των αρχών και των σκοπών του ΟΗΕ, όπως αναφέρεται και στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο, αλλά και επιβεβαιώνεται ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) έχει την πρωταρχική ευθύνη στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας (NATO, 2010).

Προσδιορίζονται απειλές οι οποίες εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν στο μέλλον το περιβάλλον ασφαλείας σε περιοχές ενδιαφέροντος για το NATO όπως : η κατοχή και διασπορά βαλλιστικών βλημάτων, η διάδοση πυρηνικών όπλων και άλλων όπλων μαζικής καταστροφής, η τρομοκρατία, οι κυβερνοεπιθέσεις, οι κίνδυνοι για τη δημόσια υγεία, η κλιματική αλλαγή, η έλλειψη υδάτινων πόρων, η πιθανή προσβολή πηγών ενέργειας και η διατάραξη της ροής ενέργειας⁸ (NATO, 2010).

Το αμυντικό δόγμα της αποτροπής συνεχίζει να είναι κυρίαρχο και βασίζεται στην μίξη πυρηνικών και συμβατικών όπλων. Η ικανότητα της συμμαχίας να προλαμβάνει και αν χρειαστεί να διαχειρίζεται κρίσεις (ακόμα και με εχθροπραξίες) είναι πολύ σημαντική για την προστασία των χωρών μελών και των πληθυσμών αυτών. Σε όλες τις φάσεις διαχείρισης κρίσεως θα πρέπει να υπάρχει συνδυασμός στρατιωτικής και πολιτικής προσέγγισης και να υπάρχει στενή συνεργασία με όλους τους διεθνείς «δρώντες» (NATO, 2010).

Η Ευρωατλαντική ασφάλεια εξασφαλίζεται τα μέγιστα με την διαμόρφωση ενός ευρέως δικτύου «σχέσεων συνεργασίας» με χώρες και Οργανισμούς σε παγκόσμιο επίπεδο. Μνημονεύεται για μια ακόμα φορά η εμπάθυνση του πολιτικού διαλόγου και η πρακτική συνεργασία με τον ΟΗΕ. Η αναφορά στον ρόλο του ΟΗΕ, στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στο Διεθνές Δίκαιο και η στενότερη συνεργασία μεταξύ αυτών των δύο επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι μόνο του το NATO δεν μπορεί να επιλαμβάνεται όλων των προκλήσεων ασφαλείας παγκοσμίως. Έτσι λοιπόν σε περίπτωση που η κατάσταση επιβάλει εμπλοκή του NATO μακράν της ευρωατλαντικής περιφέρειας θα πρέπει να υπάρχει εντολή από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, προσφέροντας την απαραίτητη διεθνή νομιμοποίηση (NATO, 2010).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση χαρακτηρίζεται ως βασικός και στρατηγικός εταίρος καθόσον η πλειοψηφία των χωρών είναι μέλη και των δύο οργανισμών. Το NATO αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα μίας ισχυρότερης Ευρωπαϊκής άμυνας και καλωσορίζει την εφαρμογή της συνθήκης της Λισαβόνας (της ΕΕ). Οι ρόλοι είναι συμπληρωματικοί και αμοιβαία ενισχύοντες την υποστήριξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Για την επαύξηση της συνεργασίας περιγράφονται πρακτικοί τρόποι που πρέπει να υιοθετηθούν (περαιτέρω συνεργασία στον επιχειρησιακό τομέα και διεύρυνση των πολιτικών διαβουλεύσεων με σκοπό τον περιορισμό των επικαλύψεων) (NATO, 2010).

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι με τη Σ.Α του 2010, το NATO έρχεται να παίξει τον «παγκόσμιο» πλέον ρόλο του ως πολιτικο-στρατιωτικός Οργανισμός και όχι ως αμυντική Συμμαχία.

Χρονική Περίοδος	Στρατηγική Αντίληψη – Δόγμα NATO
1949 – 1952	Deter Aggression
1952 – 1957	Forward Strategy
1957 – 1968	Massive Retaliation
1968 – 1991	Flexible Response
1991 – 1999	Dialogue and Cooperation
1999 – 2010	Cooperative Security
2010 – 20XX	Active Engagement – Modern Defense

Χρονικό των Στρατηγικών Αντιλήψεων του NATO

1.3.4 Η Σύνοδος του NATO στην Ουαλία (4-5 Σεπ 2014)

Οι συζητήσεις των Ηγετών της Συμμαχίας στο Κάρντιφ της Ουαλίας επικεντρώθηκαν στην κρίση⁹ στην Ουκρανία, τις επιδεινούμενες σχέσεις της Δυτικής Συμμαχίας (ΗΠΑ-NATO-Ε.Ε.) με τη Ρωσία, τις κυβερνοεπιθέσεις, τη διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής και τις αποσταθεροποιητικές δράσεις των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και των Τζιχαντιστών σε Συρία και Ιράκ (NATO, 2014).

Οι αποφάσεις της συνόδου καταλήγουν ότι η Συμμαχία πρέπει να αυξήσει την παρουσία της στην Ανατολική Ευρώπη και τη Βαλτική, εμποδίζοντας οποιαδήποτε απόπειρα της Ρωσίας να εμπλακεί στρατιωτικά σε περιοχές που άλλοτε ανήκαν στην επικράτεια της Σοβιετικής Ένωσης. Επιπρόσθετα, αποφασίστηκε η δημιουργία μιας Διακλαδικής Δύναμης (Joint Expeditionary Force), αποτελούμενη από επίλεκτες δυνάμεις και των τριών κλάδων των ΕΔ των κ-μ του NATO και υποστηριζόμενη από σύγχρονα οπτικά συστήματα (Ο/Σ) και μέσα ταχείας μεταφοράς και επιχειρησιακής ανάπτυξης (με ετοιμότητα 48 ωρών). Σημαντικό στοιχείο θεωρείται, η υιοθέτηση της πρότασης της Αμερικανικής πλευράς για αύξηση των δαπανών των κ-μ για στρατιωτικούς εξοπλισμούς¹⁰ και επιτάχυνση των διαδικασιών ένταξης στο NATO της Γεωργίας και του Μαυροβουνίου και για βελτίωση των σχέσεων με την Ουκρανία και την Μολδαβία (NATO, 2014).

Όσον αφορά στις σχέσεις NATO – ΕΕ, στο ανακοινωθέν αναφέρεται ότι συμφωνήθηκε να συνεχιστεί η στενή συνεργασία ώστε, να διασφαλιστεί ότι οι πρωτοβουλίες της Smart Defence του NATO και Pooling and Sharing της ΕΕ, είναι αμοιβαία συμπληρωματικές και να υποστηριχτεί η ανάπτυξη των δυνατοτήτων και η διαλειτουργικότητα, αποφεύγοντας παράλληλα την επικάλυψη, μεγιστοποιώντας την αποτελεσματικότητα και ελαχιστοποιώντας το κόστος. Επίσης, καλωσορίστηκαν οι προσπάθειες των κ-μ και των δύο Οργανισμών στους τομείς των στρατηγικών αερομεταφορών και εναέριου ανεφοδιασμού, υγειονομικής υποστήριξης, θαλάσσιας επιτήρησης, δορυφορικών επικοινωνιών και εκπαίδευσης. Η επιτυχία των προσπαθειών τους εξαρτάται από το «άνοιγμα» και την αμοιβαία διαφάνεια μεταξύ των δύο Οργανισμών (NATO, 2014).

1.3.5 Η Σύνοδος του NATO στη Βαρσοβία (8-9 Ιουλ 2016)

Η σύνοδος διεξήχθη μόλις δύο εβδομάδες μετά τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος στη Βρετανία για το BREXIT, το αποτέλεσμα του οποίου σίγουρα επισκίασε τη σύνοδο του NATO. Οι Ηγέτες της Συμμαχίας εστίασαν την προσοχή τους σε δύο θέματα : την ανάπτυξη της αποτροπής εναντίον της επιθετικότητας της Ρωσίας, κυρίως μέσω της προωθημένης ανάπτυξης στρατιωτικών δυνάμεων στην ανατολική Ευρώπη, και δεύτερον προβάλλοντας σταθερότητα πέρα από την περιοχή του NATO και ειδικότερα στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική (Middle East και North Africa – MENA) (Belkin, 2016).

Ανακοινώθηκε η εκ περιτροπής ανάπτυξη 4.000 στρατιωτικών στην Πολωνία και τα τρία Βαλτικά κράτη, η αποστολή εκτεταμένης βοήθειας σε θέματα εκπαίδευσης του Ιρακινού στρατού και επιπλέον υποστήριξη στο Αφγανιστάν και την Ουκρανία. Επιπρόσθετα, εκτιμήθηκε η πρόοδος υλοποίησης των δεσμεύσεων των κ-μ όσον αφορά την αύξηση των αμυντικών τους δαπανών. Σχετικά με την αντιμετώπιση των απειλών ασφάλειας στην περιοχή της MENA (τρομοκρατία και προσφυγικό πρόβλημα), παρά την Αμερικανική προτροπή για πιο ενεργή συμμετοχή, από αρκετούς συμμάχους εκφράστηκε μια διστακτικότητα για μεγαλύτερη εμπλοκή του NATO σε θέματα στα οποία η ΕΕ έχει ήδη ηγηθεί για την αντιμετώπισή τους (Belkin, 2016, pp. 4-5).

Πολύ σημαντική ήταν η απόφαση του NATO να διευρύνει το ρόλο του στην κεντρική Μεσόγειο αρχίζοντας μια νέα ναυτική αποστολή, την επιχείρηση Sea Guardian (OSG) (EEA, 2019c). Εμπλέκοντας 3 Νατοϊκά πολεμικά πλοία και 2 υποβρύχια να παρέχουν «τακτική εικόνα» και υποστήριξη στη ναυτική επιχείρηση της ΕΕ¹¹ Operation Sophia, σε μια προσπάθεια της Συμμαχίας να ενισχύσει την επιχείρηση της ΕΕ για ανάσχεση των ανεξέλεγκτων προσφυγικών ροών και των διακινητών τους (NATO, 2016). Αξίζει να σημειωθεί ότι ήδη από τον Φεβ 2016, τα κ-μ του NATO συμφώνησαν να αναπτύξουν το ένα από τα δύο ναυτικά Group (Standing Maritime Group) στο Αιγαίο, για να παράσχουν υποστήριξη και βοήθεια για την αντιμετώπιση της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης που εκείνη την περίοδο ήταν σε έξαρση¹² (NATO, 2016).

Βέβαια, το σημαντικότερο γεγονός της συνόδου στη Βαρσοβία αποτέλεσε η Κοινή Διακήρυξη ΕΕ – NATO (Joint Declaration EU – NATO) που υπογράφηκε από τους επικεφαλείς των δύο Οργανισμών (Jens Stoltenberg, Donald Tusk, Jean Claude Juncker) στις 8 Ιουλ 2016 με σκοπό να δώσει νέα ώθηση στην στρατηγική συνεργασία ΕΕ – NATO, και θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

1.4 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ – NATO 1990 – 2016

«Χωρίς το NATO η Ευρώπη όχι μόνο θα γινόταν σχεδόν αμέσως ευάλωτη, αλλά επίσης θα κατακερματιζόταν πολιτικά. Το NATO εξασφαλίζει την Ευρωπαϊκή ασφάλεια και παρέχει σταθερό πλαίσιο για να επιδιωχτεί η Ευρωπαϊκή ενότητα»
(Brzezinski, 1998, σ. 139).

Μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου υπήρξε μια μακρά «συζήτηση» για το κατά πόσον ήταν απαραίτητος ο διαχωρισμός ρόλων μεταξύ ΕΕ και NATO. Το «αποτέλεσμα της συζήτησης» ήταν ότι, η ΕΕ έπρεπε να παραμείνει ένας «παίκτης πολιτικής φύσης» με ένα μικρό στρατιωτικό κομμάτι ενώ, το NATO έπρεπε να παραμείνει υπεύθυνο για τις απαιτητικές στρατιωτικές αποστολές. Αυτά βέβαια, πήγαν από την «παλιομοδίτικη», ψυχροπολεμική προσέγγιση για την ασφάλεια σύμφωνα με την οποία δινόταν προτεραιότητα στην αποκαλούμενη σκληρή στρατιωτική διάσταση της ασφάλειας. Από το 2009, η προσέγγιση της διακυβέρνησης Ομπάμα προς την Ευρώπη σε συνδυασμό με την επιστροφή της Γαλλίας στο στρατιωτικό σκέλος του NATO, προσέφερε ένα νέο και ελπιδοφόρο σημείο εκκίνησης στη σχέση NATO – ΕΕ.

Το NATO, διαχρονικά, αποτελεί εταίρο κλειδί για την ΕΕ σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Ιδιαίτερα σε θέματα αμυντικού σχεδιασμού και ανάπτυξης δυνατοτήτων η σχέση είναι ιδιαίτερα στενή. Η συνεργασία ΕΕ – NATO και η δυνατότητα χρησιμοποίησης στρατιωτικών δυνατοτήτων και υπηρεσιών του NATO από την ΕΕ, προκειμένου να μπορεί να εκτελεί στρατιωτικές επιχειρήσεις (στο πλαίσιο των αποστολών διαχείρισης κρίσεων) όταν η Συμμαχία δεν επιθυμεί να συμμετέχει ως σύνολο, είχε συμφωνηθεί από τη Σύνοδο Κορυφής του NATO στην Ουάσιγκτον τον Απρ. 1999. Οι διευθετήσεις αυτές αποτελούν την γνωστή μας συμφωνία δράσεων με την ονομασία BERLIN PLUS, που αποτελεί και το θεμέλιο της στρατηγικής συνεργασίας των δύο Οργανισμών. Το Δεκέμβριο του 2000, στο

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας αποφασίστηκε η περαιτέρω ενδυνάμωση της ΕΠΑΑ. Ενισχύθηκαν τα μέσα για τη μη στρατιωτική διαχείριση των κρίσεων και προσδιορίστηκαν οι σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και των χωρών του NATO μη μελών της ΕΕ, καθώς και των υποψηφίων χωρών προς ένταξη στην ΕΕ και τέθηκε το πλαίσιο της επιχειρησιακής συνεργασίας ΕΕ - NATO. Τον Οκτώβριο του 2002, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών καθορίστηκαν οι διατάξεις για τη συνεργασία ΕΕ - NATO και ιδιαίτερα όσον αφορά στη συμμετοχή σε επιχειρήσεις της ΕΠΑΑ των Ευρωπαίων Συμμάχων που δεν είναι μέλη της ΕΕ (Μπέλλου, 2019).

Τον Ιανουάριο του 2003, ξεκίνησαν οι πρώτες επιχειρήσεις στο πλαίσιο της τότε ΕΠΑΑ οι οποίες αποτελούσαν είτε αυτόνομες δράσεις της ΕΕ, είτε δράσεις που ενσωμάτωναν τη χρήση μέσων και δυνατοτήτων του NATO. Τόσο η πρώτη αποστολή που ήταν αστυνομικού χαρακτήρα (EU Police Mission) όσο και η αποστολή EUFOR-ALTHEA που ήταν στρατιωτικού χαρακτήρα (και οι δύο έλαβαν χώρα στην Βοσνία Ερζεγοβίνη) αναπτύχθηκαν στη βάση των ρυθμίσεων συνεργασίας με το NATO (BERLIN PLUS). Είτε πρόκειται για επιχειρήσεις της ΕΕ είτε του NATO, οι δυνάμεις που πρόκειται να αναπτύξουν οι Ευρωπαίοι θα προέρχονται από την ίδια «πηγή» (Pool of Forces), γι' αυτό και είναι σημαντικό να αναπτυχθούν δυνατότητες με ένα αμοιβαία συνεκτικό τρόπο (Arnauld, και συν., 2009, σ. 138).

Επιπρόσθετα, αρκετά από τα μέλη της Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ έχουν διπλή αρμοδιότητα καθώς ενίοτε στελεχώνουν και τη Στρατιωτική Επιτροπή του NATO. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτή η διπλή αρμοδιότητα έχει διευκολύνει τη συνεργασία NATO – ΕΕ ενώ σε άλλες περιπτώσεις, όταν επιζητείται η συνεργασία του NATO σε αποστολές της ΕΕ, στις αποφάσεις των οποίων δεν εμπλέκονται μέλη του NATO που δεν είναι μέλη της ΕΕ, π.χ. Τουρκία, τότε μπορεί να προκύψουν σοβαρές εμπλοκές στη συνεργασία (Μπέλλου, 2019).

Από την αρχή υλοποίησης της ΕΠΑΑ, η Ένωση ενεργοποιείται σε αποστολές διαχείρισης κρίσεων με έμφαση σε πολιτικού χαρακτήρα επιχειρήσεις. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις μπορούν να αναπτύσσονται είτε με τη συμβολή Νατοϊκών δυνατοτήτων (υπηρεσίες υποστήριξης, εξοπλισμός και άλλα μέσα) όπως, π.χ., η επιχείρηση Concordia, στη βάση του πλαισίου BERLIN PLUS, είτε

χωρίς τη συνδρομή του NATO, όπως, π.χ. η επιχείρηση Artemis στο Κονγκό (2003). Ιδιαίτερα χρήσιμη εμπειρία στρατιωτικού – ναυτικού χαρακτήρα έχει αποκτήσει η ΕΕ από το 2008, με τη ναυτική επιχείρηση ATALANTA, για την αντιμετώπιση της θαλάσσιας πειρατείας στην ευρύτερη περιοχή του Κέρατος της Αφρικής και της Σομαλίας (Μπέλλου, 2019). Στο Κόσοβο και το Αφγανιστάν, η ΕΕ εκτέλεσε αποστολές τύπου διαχείρισης κρίσεων πολιτικού χαρακτήρα, παράλληλα με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις του NATO και η συνεργασία μεταξύ τους έλαβε χώρα σε πρακτικά θέματα, σε καθαρά τακτικό επίπεδο. Στις ακτές της Σομαλίας, ενεπλάκησαν και οι δύο Οργανισμοί σε στρατιωτικού τύπου επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων ως μέρος διεθνών προσπαθειών για την καταπολέμηση της πειρατείας. Η ανωτέρω ευέλικτη προσέγγιση συνεργασίας ΕΕ – NATO αναλόγως των απειλών είναι καλοδεχούμενη και πρέπει να υπάρχει, αλλά ταυτόχρονα από τις ανωτέρω αποστολές φάνηκε και η ανάγκη ενδυνάμωσης του διαλόγου σε στρατηγικό επίπεδο μεταξύ των δύο Οργανισμών, με στόχο μια “*shared strategic vision*” (Arnauld, και συν., 2009, σ. 138).

1.5 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ (2016)

«Πιστεύω επίσης ότι πρέπει να καταβάλουμε προσπάθειες για να καταστήσουμε την Ευρώπη ισχυρότερη όσον αφορά ζητήματα ασφάλειας και άμυνας. Ναι, η Ευρώπη είναι κυρίως “ήπια”¹³ δύναμη”. Αλλά ακόμη και οι ισχυρότερες ήπιες δυνάμεις δεν μπορούν να τα καταφέρουν μακροπρόθεσμα χωρίς να διαθέτουν ορισμένες, τουλάχιστον, ολοκληρωμένες αμυντικές ικανότητες»

Jean-Claude Juncker

Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2014 – 2019)

Πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές για τη νέα Επιτροπή, 15 Ιουλίου 2014

«Η ευρύτερη περιοχή μας δοκιμάζεται πλέον από μεγαλύτερη αστάθεια και ανασφάλεια. Οι κρίσεις εντός και πέραν των συνόρων μας επηρεάζουν άμεσα τις ζωές των πολιτών μας. Σε χαλεπούς καιρούς, μια ισχυρή Ένωση σκέφτεται στρατηγικά, έχει κοινό όραμα και ενεργεί συλλογικά».

Federica Mogherini

Υπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2014 - 2019)

Τον Ιούνιο του 2016 η ΕΕ δια της Υπατης εκπροσώπου της, εξέδωσε τη νέα της Εξωτερική Ευρωπαϊκή Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας με τον τίτλο «EU Global Strategy» - EUGS - (Παγκόσμια ή Συνολική Στρατηγική – «Κοινό όραμα και κοινή δράση»). Τα σημαντικότερα σημεία της Παγκόσμιας στρατηγικής της ΕΕ, σύμφωνα με το επίσημο κείμενο (ΕΕΑ, 2016), αναφέρονται αναλυτικά στις παρακάτω σελίδες :

Ο όρος «συνολική» δεν έχει μόνο γεωγραφική σημασία αλλά αναφέρεται και στο ευρύ φάσμα πολιτικών και μέσων που προωθεί η Στρατηγική. Εστιάζει τόσο στις στρατιωτικές δυνατότητες και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, όσο και στις ευκαιρίες απασχόλησης, τις κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αφορά την εδραίωση της ειρήνης και την ανθεκτικότητα των κρατών και των κοινωνιών, εντός της Ευρώπης και γύρω από αυτήν. Βεβαίως και αφορά και την ήπια ισχύ της αφού αποτελεί το «βαρύ πυροβολικό» της, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η Ευρώπη είναι αποκλειστικά «μη στρατιωτική δύναμη». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη Στρατηγική, για την Ευρώπη, η ήπια και η σκληρή ισχύς συμβαδίζουν. Μια από τις σημαντικές φιλοδοξίες που προσβλέπει να πραγματοποιήσει είναι αυτή της στρατηγικής αυτονομίας. Παρόλα αυτά, για να επιτευχθούν οι σημαντικοί στόχοι απαιτούνται συνέργειες. Η ΕΕ σκοπεύει να ενδυναμώσει τις σχέσεις με τους εταίρους της, και αυτό δεν αφορά μόνο το ΝΑΤΟ αλλά και νέους παράγοντες ή/και νέες μορφές σχέσεων.

Η ΕΕ Θα επενδύσει στην περιφερειακή τάξη και στη συνεργασία μεταξύ και εντός των περιφερειών. Η Ένωση το έχει μάθει το μάθημα: «οι αδυναμίες του γείτονα και του εταίρου μου είναι και δικές μου αδυναμίες». Το μεγαλύτερο πλεονέκτημά της Ένωσης, που την κάνει πραγματικά ισχυρή, είναι η πολυμορφία. Τα συμφέροντα των κ-μ είναι πράγματι κοινά ευρωπαϊκά συμφέροντα και ο καλύτερος τρόπος να επιτευχθούν είναι με κοινά μέσα.

1.5.1 Τα κοινά συμφέροντα και οι αρχές μας

Στο ρευστό και αλληλένδετο παγκόσμιο περιβάλλον η εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια είναι «συγκοινωνούνται δοχεία». Η ΕΕ θα προωθήσει μία παγκόσμια τάξη η οποία θα βασίζεται σε κανόνες και θα έχει ως βασική αρχή την πολυμέρεια και ως πυρήνα τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Η ΕΕ δεν θα είναι αποκομμένη αλλά, θα συνεργάζεται με τον υπόλοιπο κόσμο (εντός Ευρώπης αλλά και στη γειτονιά της) για να αποτρέψει εξωτερικές απειλές. Θα δράσει σε παγκόσμια κλίμακα για την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών των συγκρούσεων και της φτώχειας, καθώς και για την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για την επίτευξη των στόχων της, θα απευθυνθεί σε κράτη, περιφερειακούς φορείς και διεθνείς οργανισμούς.

1.5.2 Οι προτεραιότητες της εξωτερικής δράσης

Για να εξυπηρετήσει τα κοινά συμφέροντα, η ΕΕ θα επιδιώξει πέντε προτεραιότητες:

Την ασφάλεια της Ένωσης : Η Συνολική στρατηγική της ΕΕ ξεκινά από το εσωτερικό της. Απειλές όπως η τρομοκρατία, οι υβριδικές απειλές, η οικονομική αστάθεια, η κλιματική αλλαγή και η ενεργειακή ανασφάλεια είναι υπαρκτές και απαιτούν ικανότητα και ετοιμότητα για την αποτροπή τους. Παρότι, υφίσταται η «ασπίδα» του ΝΑΤΟ από τις εξωτερικές απειλές, οι Ευρωπαίοι πρέπει να επιδιώξουν την βελτίωση του εξοπλισμού, της εκπαίδευσης και της οργάνωσής τους για να βοηθήσουν ενεργά τις συνολικές προσπάθειες, αλλά και να διατηρούν την ικανότητα αυτόνομης δράσης όποτε απαιτείται. Η ΕΕ πρέπει επίσης να είναι σε θέση να συνδράμει στην προστασία των μελών της, κατόπιν αιτήσεώς τους. Συνεπώς, θα ενταθούν οι δράσεις της για την άμυνα, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την ενέργεια και τις στρατηγικές επικοινωνίες. Για να επιτευχθεί η συλλογική ασφάλεια της Ευρώπης, η ΕΕ θα συνεργαστεί εντατικά με όλους τους εταίρους και ιδιαίτερα το ΝΑΤΟ. Οι σχέσεις ΕΕ-ΝΑΤΟ δεν θίγουν τις πολιτικές ασφάλειας και άμυνας εκείνων των κ-μ που δεν είναι μέλη του ΝΑΤΟ. Ως εκ τούτου, η ΕΕ θα εμβαθύνει τη συνεργασία με τη Βορειοατλαντική Συμμαχία επικουρικά, σε συνέργεια και με πλήρη σεβασμό του

θεσμικού πλαισίου, της συμμετοχικότητας και της αυτονομίας ως προς τη λήψη αποφάσεων των δύο μερών.

Με σκοπό την ασφάλεια, την πρόοδο και την ευημερία στην Ήπειρό μας, απαιτείται μια ακόμα στενότερη αμυντική συνεργασία μεταξύ των κ-μ της Ένωσης. Η εντατική αμυντική συνεργασία για να είναι αποτελεσματική στοχεύει στη διαλειτουργικότητα και την αύξηση της αποδοτικότητας σε σχέση με τα χρήματα που δαπανώνται για την άμυνα και την ασφάλεια. Οι δαπάνες για τη στήριξη της αμυντικής έρευνας και των τεχνολογιών και η πολυεθνική συνεργασία, και η πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας, αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για τις προσπάθειες της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας που θα υποστηρίζεται από μια ισχυρή ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία.

Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στη σωστή πληροφόρηση, γι' αυτό θα προωθηθεί η ευρύτερη ανταλλαγή πληροφοριών και η συνεργασία στον τομέα των πληροφοριών ασφαλείας μεταξύ των κ-μ και των Οργανισμών της ΕΕ. Για να καταπολεμηθεί ο βίαιος εξτρεμισμός, απαιτείται συνεργασία στους τομείς της εκπαίδευσης, της επικοινωνίας, του πολιτισμού, της νεολαίας και του αθλητισμού. Επιπλέον, θα αναπτυχθεί περαιτέρω και σε πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αντιτρομοκρατική συνεργασία με τη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή, τα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία.

Η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες εξοπλισμού της Ένωσης με τα κατάλληλα μέσα και βοηθώντας τα κ-μ να προστατευθούν από τις απειλές στον κυβερνοχώρο διατηρώντας τον παράλληλα ανοικτό, ελεύθερο και ασφαλή. Η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο συνεπάγεται την προώθηση καινοτόμων συστημάτων τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών, που διασφαλίζουν τη διαθεσιμότητα και την ακεραιότητα των δεδομένων, διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα την ασφάλεια εντός του ευρωπαϊκού ψηφιακού χώρου μέσω της εφαρμογής κατάλληλων πολιτικών σχετικά με τον τόπο αποθήκευσης των δεδομένων και την πιστοποίηση των ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών. Επίσης, η ΕΕ θα ενισχύσει τη συνεργασία της στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο με βασικούς εταίρους όπως οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κ-μ, θεσμικών οργάνων, του

ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών μπορεί να εδραιώσει μια κοινή νοοτροπία ασφάλειας στον κυβερνοχώρο και να συμβάλει στην ετοιμότητα αντίδρασης.

Η Ενεργειακή Ένωση συνιστά ολοκληρωμένη προσπάθεια για την εσωτερική και εξωτερική διάσταση της Ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας. Η ΕΕ θα επιδιώξει τη διαφοροποίηση των πηγών, των οδών εφοδιασμού και των προμηθευτών ενέργειας, ιδίως στον τομέα του φυσικού αερίου, αλλά και την προώθηση των πλέον αυστηρών προτύπων πυρηνικής ασφάλειας στις τρίτες χώρες. Η ΕΕ θα ενισχύσει τις στρατηγικές επικοινωνίες της επενδύοντας στη δημόσια διπλωματία και εναρμονίζοντάς την μεταξύ διαφόρων τομέων, με στόχο την καλύτερη σύνδεση της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ με τους πολίτες και την καλύτερη κοινοποίησή της προς τους εταίρους της.

Ανθεκτικότητα του κράτους και της κοινωνίας στην Ανατολή και τον Νότο : Είναι προς το συμφέρον των πολιτών των κ-μ της να επενδύσουν στην ανθεκτικότητα των κρατών και των κοινωνιών στα ανατολικά έως την Κεντρική Ασία, και στα νότια έως την Κεντρική Αφρική. Η ανθεκτικότητα, δηλαδή η ικανότητα των κρατών και των κοινωνιών να αναμορφώνονται για να αντέξουν εσωτερικές και εξωτερικές κρίσεις και να ανακάμψουν από αυτές, ωφελεί την Ένωση και τις χώρες των γειτονικές περιοχών. Η ΕΕ θα προωθήσει μαζί με τους εταίρους της, την ανθεκτικότητα στις περιοχές που την περιβάλλουν. Ανθεκτικό κράτος σημαίνει ασφαλές κράτος και η ασφάλεια έχει καθοριστική σημασία για την ευημερία και τη δημοκρατία.

Μια αξιόπιστη πολιτική διεύρυνσης που βασίζεται σε αυστηρά καθορισμένα κριτήρια, αποτελεί αναντικατάστατο εργαλείο για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας στο εσωτερικό των ενδιαφερόμενων χωρών (όπως αυτά των Δυτικών Βαλκανίων και της Τουρκίας), προωθώντας έτσι την πρόοδο του εκσυγχρονισμού και του εκδημοκρατισμού σύμφωνα με τα κριτήρια προσχώρησης. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (ΕΠΓ), πολλοί επιθυμούν την οικοδόμηση στενότερων σχέσεων με την Ένωση, αποτελώντας ένα δυνατό κίνητρο – μοχλό μεταμόρφωσης των εν λόγω κρατών. Ακόμη, η ΕΕ θα προβεί σε ενέργειες μέσω της ανάπτυξης, της διπλωματίας και της ΚΠΑΑ, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι προσπάθειές για τη μεταρρύθμιση του τομέα της ασφάλειας ενθαρρύνουν και

ενισχύουν τις ικανότητες των εταίρων της με στόχο την παροχή ασφάλειας στο πλαίσιο του κράτους δικαίου.

Ιδιαίτερη έμφαση στο πλαίσιο των εργασιών της ΕΕ για την ανθεκτικότητα θα δοθεί στις χώρες καταγωγής και διέλευσης των μεταναστών και των προσφύγων. Θα ενταθούν σημαντικά οι ανθρωπιστικές προσπάθειες στις χώρες αυτές, εστιάζοντας στην εκπαίδευση, τις γυναίκες και τα παιδιά. Από κοινού με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης, θα διαμορφωθούν κοινές και εξατομικευμένες προσεγγίσεις έναντι της μετανάστευσης, με γνώμονα την ανάπτυξη, τη διπλωματία, την κινητικότητα, τη νόμιμη μετανάστευση, τη διαχείριση των συνόρων, την επανεισδοχή και την επιστροφή. Θα γίνουν προσπάθειες ανακοπής των ροών παράτυπων μεταναστών, καθιστώντας αποτελεσματικότερες τις επιστροφές και εξασφαλίζοντας νόμιμους διαύλους για την ανθρώπινη κινητικότητα.

Ολοκληρωμένη προσέγγιση έναντι των συγκρούσεων : Η υλοποίηση της «συνολικής προσέγγισης έναντι των συγκρούσεων και των κρίσεων» μέσω της συνεκτικής εφαρμογής όλων των πολιτικών που έχει στη διάθεσή της η ΕΕ είναι πολύ σημαντική. Η ΕΕ θα αναλάβει δράση σε όλες τις φάσεις του κύκλου των συγκρούσεων, ενεργώντας εγκαίρως για την πρόληψη, ανταποκρινόμενη υπεύθυνα και αποφασιστικά στις κρίσεις, επενδύοντας στη σταθεροποίηση και αποφεύγοντας την πρόωρη αποχώρηση όταν ξεσπά νέα κρίση. Η ΕΕ θα ενεργεί σε διαφορετικά επίπεδα διακυβέρνησης: Συγκρούσεις όπως αυτές της Συρίας και της Λιβύης έχουν τοπικές, εθνικές, περιφερειακές και παγκόσμιες διαστάσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Η βιώσιμη ειρήνη μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω ολοκληρωμένων συμφωνιών βασιζόμενων σε ευρείες, βαθιές και διαρκείς εταιρικές σχέσεις σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, τις οποίες η ΕΕ θα προωθήσει και θα στηρίξει.

Η ΕΕ θα ενθαρρύνει τη διακυβέρνηση χωρίς αποκλεισμούς σε όλα τα επίπεδα μέσω της διαμεσολάβησης και της διευκόλυνσης. Επίσης, θα προωθήσει το ρόλο των γυναικών σε ειρηνευτικές προσπάθειες – από την εφαρμογή της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια έως τη βελτίωση της εσωτερικής ισορροπίας των φύλων στην ΕΕ. Εν μέσω βίαιων συγκρούσεων, θα διασφαλίσει την πρόσβαση σε

ανθρωπιστική βοήθεια ώστε να επιτρέψει τη διάθεση βασικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Η Ευρωπαϊκή τάξη ασφάλειας : Η κυριαρχία, η ανεξαρτησία και η εδαφική ακεραιότητα των κρατών, το απαραβίαστο των συνόρων και η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών συνιστούν βασικά στοιχεία της ευρωπαϊκής τάξης ασφάλειας. Οι αρχές αυτές ισχύουν για όλα τα κράτη, τόσο εντός όσο και πέραν των συνόρων της ΕΕ.

Η διαχείριση της σχέσης με τη Ρωσία αποτελεί βασική στρατηγική πρόκληση. Ουσιαστικές αλλαγές στις σχέσεις μεταξύ ΕΕ και Ρωσίας βασίζονται στον πλήρη σεβασμό του διεθνούς δικαίου και των αρχών που στηρίζουν την ευρωπαϊκή τάξη ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και της Χάρτας των Παρισίων. Δεν θα αναγνωρίσει την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσία ούτε θα δεχτεί την αποσταθεροποίηση της ανατολικής Ουκρανίας. Θα ενισχύσει την ανθεκτικότητα των ανατολικών γειτόνων της και θα υπερασπιστεί το δικαίωμά τους να καθορίζουν ελεύθερα την προσέγγισή τους προς την ΕΕ. Παράλληλα, η ΕΕ και η Ρωσία είναι αλληλεξαρτώμενες. Ως εκ τούτου, θα διεξάγει διάλογο με τη Ρωσία σχετικά με τα σημεία στα οποία υπάρχουν διαφωνίες και θα συνεργαστεί εάν και όταν τα συμφέροντά συμπίπτουν.

Η Μεσόγειος, η Μέση Ανατολή και τμήματα της υποσαχάριας Αφρικής βρίσκονται σε διαρκείς εντάσεις και ανασφάλεια. Η επίλυση συγκρούσεων και η προώθηση της ανάπτυξης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον νότο είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση της απειλής της τρομοκρατίας, των προκλήσεων του δημογραφικού προβλήματος, και της μετανάστευσης.

Μια ισχυρή διατλαντική εταιρική σχέση μέσω του ΝΑΤΟ με τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά μας ενισχύει την ικανότητα να αντιμετωπισθούν οι συγκρούσεις. Η ΕΕ θα εμβαθύνει την εταιρική σχέση της με το ΝΑΤΟ μέσω της ανάπτυξης συντονισμένων αμυντικών ικανοτήτων, παράλληλων και συγχρονισμένων ασκήσεων και αμοιβαία ενισχυόμενων ενεργειών για την οικοδόμηση των ικανοτήτων των εταίρων της, την αντιμετώπιση υβριδικών

απειλών και απειλών στον κυβερνοχώρο και την προώθηση της ασφάλειας στη θάλασσα.

Παγκόσμια διακυβέρνηση για τον 21ο αιώνα : Η ΕΕ είναι προσηλωμένη σε μία παγκόσμια τάξη που θα βασίζεται στο διεθνές δίκαιο και θα διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διαρκή πρόσβαση στα παγκόσμια κοινά αγαθά. Η ΕΕ θα καταβάλει προσπάθειες για έναν ισχυρό ΟΗΕ, ως το θεμέλιο της πολυμερούς τάξης βάσει κανόνων, και θα αναπτύξει συντονισμένες απαντήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο σε συνεργασία με διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, με κράτη και με μη κρατικούς φορείς. Η δέσμευση για παγκόσμια διακυβέρνηση πρέπει να εκφραστεί ως αποφασιστικότητα για αναδιαμόρφωση του ΟΗΕ, περιλαμβανομένου του Συμβουλίου Ασφαλείας, και των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Η πίστη στον ΟΗΕ σημαίνει και επένδυση σε αυτόν, ιδίως στα ειρηνευτικά, διαμεσολαβητικά, ειρηνοποιητικά και ανθρωπιστικά του καθήκοντα. Η ΚΠΑΑ θα μπορούσε να βοηθήσει περαιτέρω και να συμπληρώσει το ειρηνευτικό έργο του ΟΗΕ.

Συνδεδεμένη με το συμφέρον της ΕΕ σε ένα ανοικτό και δίκαιο οικονομικό σύστημα είναι και η ανάγκη για παγκόσμια ναυτιλιακή ανάπτυξη και ασφάλεια, με τη διασφάλιση ανοικτών και προστατευόμενων ωκεάνιων και θαλάσσιων διαδρομών που είναι κρίσιμες για το εμπόριο και την πρόσβαση σε φυσικούς πόρους. Η ΕΕ θα συμβάλλει στην παγκόσμια θαλάσσια ασφάλεια, βασιζόμενη στην εμπειρία της στον Ινδικό Ωκεανό και τη Μεσόγειο και διερευνώντας σχετικές δυνατότητες στον κόλπο της Γουϊνέας, τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας και τα στενά της Μάλακκα. Ως παγκόσμιος πάροχος θαλάσσιας ασφάλειας, η ΕΕ θα επιδιώξει την περαιτέρω επέκταση διεθνώς και την εφαρμογή της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, περιλαμβανομένων των μηχανισμών της για την επίλυση διαφορών.

Η διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής και των φορέων τους παραμένει αυξανόμενη απειλή για την Ευρώπη και τον ευρύτερο κόσμο. Η ΕΕ θα στηρίξει σθεναρά την αύξηση του αριθμού των μερών, τη διεθνή επέκταση, την πλήρη εφαρμογή και την επιβολή συνθηκών και καθεστώτων πολυμερούς αφοπλισμού, μη διάδοσης και ελέγχου όπλων. Θα χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που διαθέτει

προκειμένου να συμβάλλει στην επίλυση κρίσεων διάδοσης πυρηνικών όπλων, όπως επιτυχώς έπραξε για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν.

Η ΕΕ θα αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στον κυβερνοχώρο, προστατεύοντας τα κρίσιμα αποκτήματα και τις αξίες της στον ψηφιακό κόσμο, ιδίως προάγοντας το ελεύθερο και ασφαλές παγκόσμιο διαδίκτυο. Θα συμμετέχει στη διπλωματία στον κυβερνοχώρο και την ανάπτυξη ικανοτήτων με τους εταίρους της και θα επιδιώξει συμφωνίες για την υπεύθυνη κρατική συμπεριφορά στον κυβερνοχώρο βάσει του ισχύοντος διεθνούς δικαίου.

Η μορφή που θα λαμβάνει η άσκηση αποτελεσματικής παγκόσμιας διακυβέρνησης μπορεί να διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση. Στην ασφάλεια του κυβερνοχώρου, η παγκόσμια διακυβέρνηση θα βασίζεται σε μια προοδευτική συμμαχία μεταξύ κρατών, διεθνών οργανισμών, βιομηχανίας, κοινωνίας των πολιτών και τεχνικών εμπειρογνομώνων. Στην πολυμερή προσέγγιση της θάλασσας, η ΕΕ θα συνεργάζεται με τα ΗΕ και τους εξειδικευμένους φορείς του, με το ΝΑΤΟ και τους στρατηγικούς της εταίρους. Στην ανθρωπιστική δράση, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή, η ΕΕ θα συμπράττει με τα ΗΕ και την G20, καθώς και με τους νέους δωρητές, την κοινωνία των πολιτών και τον ιδιωτικό τομέα. Στην αντιτρομοκρατική πολιτική, θα εμβαθύνει τον διάλογο με τα ΗΕ, προάγοντας ταυτόχρονα τη δημιουργία ευρειών εταιρικών σχέσεων με κράτη, περιφερειακές οργανώσεις, την κοινωνία των πολιτών και τον ιδιωτικό τομέα σχετικά με ζητήματα όπως η καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

1.5.3 Από το όραμα στη δράση

Η ΕΕ θα επιδιώξει την προώθηση των συμφερόντων της, με την αξιοποίηση με συνεκτικό τρόπο των δικτύων της, του οικονομικού της βάρους και όλων των εργαλείων που έχει στη διάθεσή της.

Μία αξιόπιστη Ένωση : Η αξιοπιστία της ΕΕ εξαρτάται από την ενότητά της, τα πολλά επιτεύγματά της, τη διαρκή έλξη που ασκεί, την αποτελεσματικότητα και τη συνοχή των πολιτικών της και την προσήλωση στις αξίες της. Ειδικότερα, είναι επιτακτική ανάγκη να επενδύσει στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας.

Απαιτείται πλήρες φάσμα αμυντικών ικανοτήτων προκειμένου να ανταποκριθεί σε εξωτερικές κρίσεις, να ενισχύσει τις ικανότητες των εταίρων της και να εγγυηθεί την ασφάλεια της Ευρώπης. Η ΕΕ θα ενθαρρύνει συστηματικά την αμυντική συνεργασία και θα καταβάλει προσπάθειες για τη δημιουργία ισχυρής ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας, που είναι στοιχείο ζωτικής σημασίας για την αυτονομία απόφασης και δράσης της Ευρώπης.

Η ήπια δύναμη της ΕΕ, πρέπει να συνδυαστεί με την αξιοπιστία της και στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας. Για τον χειρισμό των εξωτερικών κρίσεων, την οικοδόμηση των ικανοτήτων των εταίρων της και την προστασία της Ευρώπης, τα κ-μ πρέπει να προβλέψουν επαρκές επίπεδο αμυντικών δαπανών, να αξιοποιήσουν όσο το δυνατόν αποδοτικότερα τους διαθέσιμους πόρους και να τηρήσουν τη συλλογική δέσμευση του 20% των δαπανών στον αμυντικό προϋπολογισμό να αφορά την προμήθεια εξοπλισμού και για την Έρευνα & Τεχνολογία. Οι δυνατότητες θα πρέπει να αναπτύσσονται με γνώμονα τη μέγιστη δυνατή διαλειτουργικότητα και κοινοχρησία και να διατίθενται, όποτε είναι δυνατόν, για τη στήριξη της ΕΕ, του NATO, των ΗΕ και άλλων πολυεθνικών προσπαθειών.

Οι Ευρωπαίοι πρέπει να βελτιώσουν την παρακολούθηση και τον έλεγχο των ροών που έχουν επιπτώσεις στον τομέα της ασφάλειας. Αυτό απαιτεί επενδύσεις σε συστήματα συλλογής πληροφοριών, επιτήρησης και αναγνώρισης, συμπεριλαμβανομένων των τηλεκατευθυνόμενων αεροπορικών συστημάτων, των δορυφορικών επικοινωνιών καθώς επίσης στην αυτόνομη πρόσβαση στο διάστημα και την μόνιμη γεωεπισκόπηση. Όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα κ-μ πρέπει να εφαρμόσουν σειρά νόμων σχετικά με τα εκρηκτικά, τα πυροβόλα όπλα και τις καταστάσεις ονομάτων επιβατών, και να επενδύσουν σε ικανότητες ανίχνευσης και στη διασυνοριακή ιχνηλασία των όπλων.

Οι Ευρωπαίοι πρέπει να επενδύσουν σε ψηφιακές ικανότητες για την ασφάλεια των δεδομένων, των δικτύων και των υποδομών ζωτικής σημασίας στον ευρωπαϊκό ψηφιακό χώρο. Πρέπει να αναπτυχθούν ικανότητες σε αξιόπιστες ψηφιακές υπηρεσίες και προϊόντα και σε κυβερνοτεχνολογίες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς.

Για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά όλες οι ανωτέρω απειλές, η αμυντική συνεργασία θα πρέπει να αποτελέσει πλέον τον κανόνα για τα κ-μ. Τα κ-μ διατηρούν την εθνική τους κυριαρχία στις αμυντικές τους αποφάσεις: ωστόσο, τα εθνικού προσανατολισμού αμυντικά προγράμματα δεν επαρκούν για την κάλυψη των ελλείψεων στις δυνατότητές τους. Η Ένωση απέχει ακόμη πολύ από την επίτευξη των συλλογικών στόχων αναφοράς που έχει θέσει, μεταξύ των οποίων ο στόχος αναφοράς του 35 % των συνολικών δαπανών εξοπλισμού που θα πρέπει να προέρχονται από συνεργατικές προμήθειες. Ο προαιρετικός χαρακτήρας της αμυντικής συνεργασίας πρέπει να μετουσιωθεί σε ουσιαστική δέσμευση. Μια ετήσια συντονισμένη διαδικασία επανεξέτασης σε επίπεδο ΕΕ, στο πλαίσιο της οποίας θα συζητούνται τα σχέδια στρατιωτικών δαπανών των κ-μ, θα μπορούσε να προσδώσει μεγαλύτερη συνοχή στον αμυντικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη δυνατοτήτων. Αυτό πρέπει να γίνεται σε πλήρη συνοχή με τη διαδικασία αμυντικού σχεδιασμού του NATO. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (EOA – European Defence Agency EDA) θα διαδραματίσει καίριο ρόλο ενισχύοντας το σχέδιο ανάπτυξης δυνατοτήτων και παρέχοντας βοήθεια στα κ-μ, ώστε να αναπτύξουν τις δυνατότητες που υπαγορεύονται από τους πολιτικούς στόχους της παρούσας στρατηγικής.

Μια βιώσιμη, καινοτόμος και ανταγωνιστική ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία είναι εκ των ων ουκ άνευ για τη στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης και για μια αξιόπιστη ΚΠΑΑ. Θα μπορέσει επίσης να τονώσει την ανάπτυξη και την απασχόληση. Επιπλέον, η διασφάλιση της συμμετοχής μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στον αμυντικό κλάδο μπορεί να βελτιώσει την καινοτομία και τις επενδύσεις στις στρατιωτικές τεχνολογίες του μέλλοντος.

Μία Ένωση ικανή να αντιδρά άμεσα: Η διπλωματική δράση της ΕΕ πρέπει να στηρίζεται πλήρως στη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας πρέπει να καταστεί περισσότερο ικανή να αντιδρά άμεσα. Θα πρέπει να διερευνηθεί η δυνατότητα ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ των κ-μ, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε πιο διαρθρωμένη μορφή συνεργασίας, με πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η Συνθήκη της Λισαβόνας.

Η ΚΠΑΑ πρέπει να καταστεί πιο γρήγορη και αποτελεσματική. Αυτό απαιτεί από τα κ-μ να ενισχύσουν την ανάπτυξη και τη διαλειτουργικότητα των δυνάμεών τους μέσω εκπαιδεύσεων και ασκήσεων. Πρέπει να αναπτυχθεί η ικανότητα ταχείας αντίδρασης αντιμετωπίζοντας, επίσης, επιτυχώς τα διαδικαστικά, οικονομικά και πολιτικά προσκόμματα που εμποδίζουν την ανάπτυξη μάχιμων μονάδων, παρακωλύουν τη συγκρότηση δυνάμεων και μειώνουν την αποτελεσματικότητα των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω οι μη στρατιωτικές αποστολές της – σήμα κατατεθέν της ΚΠΑΑ.

Μία διασυνδεδεμένη Ένωση : Αυτό ισχύει ειδικότερα όσον αφορά την υλοποίηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, τη μετανάστευση και την ασφάλεια, ιδίως την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η εξωτερική δράση θα αποκτήσει μεγαλύτερη διασύνδεση. Στο πέρασμα των ετών έγιναν σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση: σε αυτά περιλαμβάνονται θεσμικές καινοτομίες όπως η θέσπιση της διττής ιδιότητας του Υπατού Εκπροσώπου και Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΥΕ/ΑΕ) από τη Συνθήκη της Λισαβόνας και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ). Μια ισχυρή ΕΥΕΔ συνεργαζόμενη στενά με υπόλοιπα όργανα της ΕΕ αποτελεί τον πυρήνα ενός συνεκτικού ρόλου της ΕΕ στον κόσμο. Στους νέους τομείς της διασυνδεδεμένης εξωτερικής δράσης περιλαμβάνονται επίσης η ενεργειακή διπλωματία, η πολιτισμική διπλωματία και η οικονομική διπλωματία.

Συνοψίζοντας, έγινε αναφορά στη διαχρονική εξέλιξη των Πολιτικών Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ αλλά και των Σ.Α του ΝΑΤΟ ανάλογα με τις αλλαγές του παγκόσμιου περιβάλλοντος ασφάλειας την περίοδο 1991 – 2016. Κατόπιν, αναλύθηκε η εξέλιξη της συνεργασίας των δύο Οργανισμών στον τομέα ασφάλειας και άμυνας από τις δράσεις «BERLIN PLUS» μέχρι την επιχείρηση «ATALANTA» και τις επιχειρήσεις «OSG» και «Sophia» ενώ, έγινε εκτενής αναφορά στα πολύ σημαντικά θέματα που πραγματεύεται η «Συνολική Στρατηγική» της ΕΕ. Στην επόμενη ενότητα, αναλύεται η εξέλιξη της συνεργασίας τους από το κομβικό σημείο της Κοινής Διακήρυξης του 2016 έως σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ – ΝΑΤΟ ΜΕΤΑ ΤΟ 2016

«Σε αυτή την εποχή αλλαγών και έχοντας επίγνωση των ανησυχιών των πολιτών μας, δεσμευόμαστε ως προς το θεματολόγιο της Ρώμης και δηλώνουμε ότι θα καταβάλουμε προσπάθειες για να υλοποιήσουμε: [...] μια Ένωση έτοιμη να αναλάβει περισσότερες ευθύνες και να συνδράμει για τη δημιουργία μιας περισσότερο ανταγωνιστικής και ολοκληρωμένης αμυντικής βιομηχανίας· μια Ένωση που θα δεσμεύεται να ενισχύει την κοινή της ασφάλεια και άμυνα, σε συνεργασία, επίσης, και συμπληρωματικά με τον Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες και τις νομικές δεσμεύσεις [...].»

Διακήρυξη της Ρώμης της 25ης Μαρτίου 2017

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, η συνεργασία μεταξύ ΕΕ - ΝΑΤΟ έχει προοδευτικά ενταθεί, κυρίως σε επιχειρησιακό επίπεδο, δεδομένων των συμπληρωματικών δυνατοτήτων τους στα ζητήματα εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας και άμυνας. Ο βασικός λόγος της εντατικοποίησης αυτής της συνεργασίας αφορά την κοινή παραδοχή των κ-μ τους ότι, ο σύγχρονος χαρακτήρας των απειλών που αντιμετωπίζουν οι χώρες των διατλαντικών θεσμών (ΕΕ και ΝΑΤΟ) απαιτεί συντονισμό δράσεων τόσο σε κυβερνητικό επίπεδο όσο σε αυτό των Οργανισμών. Καμία χώρα, όσο ισχυρή και να είναι, δεν μπορεί από μόνη της να αντιμετωπίσει την τρομοκρατία, το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, τις υβριδικές απειλές, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνοεπιθέσεων (Μπέλλου, 2018).

Καθένας από τους δύο Οργανισμούς έχει μοναδικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και μηχανισμούς, μερικά από τα οποία μπορεί να είναι πιο κατάλληλα από άλλα σε μια συγκεκριμένη επιχείρηση ή αποστολή. Για παράδειγμα, το ΝΑΤΟ έχει εκτενή πολεμική εμπειρία στο Αφγανιστάν που μπορεί να μοιραστεί με την ΕΕ, η οποία με τη σειρά της έχει περισσότερη εμπειρία και γνώση σε τομείς εσωτερικής πολιτικής όπως η αντιμετώπιση του βίαιου

εξτρεμισμού, στην ανταλλαγή πληροφοριών για την επιβολή του νόμου, και στην ποινική δίωξη εγκληματιών. Είναι φανερό λοιπόν ότι για να αντιμετωπισθούν οι σύγχρονες απειλές, είναι απαραίτητη μια ολοκληρωμένη στρατηγική που να βασίζεται στο συγκριτικό πλεονέκτημα κάθε Οργανισμού (Mesterhazy, 2017).

2.1 1^η ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ΕΕ – NATO (2016)

Στις 8 και 9 Ιουλίου 2016, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο Κεφάλαιο, η Σύνοδος Κορυφής του NATO φιλοξενήθηκε στην Πολωνία. Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κ. Donald Tusk, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Jean-Claude Juncker, και η Ύπατη Εκπρόσωπος κα Federica Mogherini εκπροσώπησαν την ΕΕ στη σύνοδο κορυφής. Στο περιθώριο της συνόδου, οι Πρόεδροι κκ. Donald Tusk και Jean-Claude Juncker συναντήθηκαν με τον τότε Πρόεδρο των ΗΠΑ κ. Barack Obama στο πλαίσιο συνόδου των ηγετών ΕΕ – ΗΠΑ. Το ιδιαίτερα σημαντικό της συνόδου ήταν ότι η ΕΕ και το NATO στις 8 Ιουλίου συνυπέγραψαν κοινή δήλωση για την αύξηση της έμπρακτης συνεργασίας σε επιλεγμένους τομείς (Tusk, Juncker, & Stoltenberg, 2016).

Στην κοινή δήλωση, τονίστηκε η ανάγκη για περαιτέρω ενίσχυση της σχέσης ΕΕ-NATO σε συνεργασία με όλα τα κ-μ και προς όφελος όλων, υπό το πρίσμα των κοινών στόχων και αξιών και δεδομένων των πρωτοφανών προκλήσεων ασφάλειας που αντιμετωπίζουν και οι δύο Οργανισμοί. Η ασφάλειά τους είναι σε αλληλεξάρτηση αφού μαζί, μπορούν να κινητοποιήσουν ένα ευρύ φάσμα μέσων και να αξιοποιήσουν κατά τον πλέον αποδοτικό τρόπο τους πόρους για την αντιμετώπιση των εν λόγω προκλήσεων και την ενίσχυση της ασφάλειας των πολιτών τους. Στο πλαίσιο αυτό, χρειάζονται νέοι και βελτιωμένοι τρόποι συνεργασίας με φιλοδοξία και ρεαλισμό προς τον συνολικό στόχο της δημιουργίας μιας γνήσιας σχέσης μεταξύ των δύο Οργανισμών (Tusk, Juncker, & Stoltenberg, 2016).

Η συνεργασία ΕΕ – NATO θα εξακολουθήσει να πραγματοποιείται σε πνεύμα πλήρους διαφάνειας και με σεβασμό της αυτονομίας στη λήψη αποφάσεων και των διαδικασιών των δύο Οργανισμών. Θα βασίζεται δε στις

αρχές του μη αποκλεισμού και της αμοιβαιότητας με την επιφύλαξη του ιδιαίτερου χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας κάθε κ-μ.

Η κοινή διακήρυξη, προσδίδει νέα ώθηση και ουσία στη συνεργασία στους εξής τομείς (Tusk, Juncker, & Stoltenberg, 2016):

- αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών,
- επιχειρησιακή συνεργασία στη θάλασσα και στο πεδίο της μετανάστευσης
- συντονισμός σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα στον κυβερνοχώρο
- ανάπτυξη συνεκτικών, συμπληρωματικών και διαλειτουργικών αμυντικών δυνατοτήτων
- διευκόλυνση ενίσχυσης της αμυντικής βιομηχανίας καθώς και της έρευνας στον τομέα της άμυνας
- εντατικοποίηση του συντονισμού στις ασκήσεις
- ανάπτυξη της δυνατότητας των Ανατολικών και Νοτίων εταίρων στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας (ικανότητα και ανθεκτικότητα).

2.1.1 Κοινή Δέσμη Προτάσεων (Δεκ. 2016)

Στη συνέχεια, στις 6 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους και τα δύο Συμβούλια (ΕΕ και NATO) ενέκριναν μια κοινή δέσμη 42 προτάσεων. Το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε συμπεράσματα (Συμβούλιο ΕΕ, 2016) σχετικά με την εφαρμογή της κοινής δήλωσης του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΓΓ του Οργανισμού Βόρειο - ατλαντικού Συμφώνου, σύμφωνα με τα οποία :

Η εφαρμογή της κοινής δήλωσης αποτελεί βασική πολιτική προτεραιότητα για την ΕΕ και συνιστά ουσιώδες στοιχείο των ευρύτερων προσπαθειών με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας της Ένωσης να ενεργεί ως εγγυήτρια της ασφάλειας. Το Συμβούλιο εκφράζει ικανοποίηση για την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στην προώθηση των σχέσεων ΕΕ – NATO, ιδίως μετά την υπογραφή της κοινής δήλωσης, μεταξύ άλλων κατά την εφαρμογή και την επιχειρησιακή υλοποίηση

παράλληλων διαδικασιών και τακτικών μεθόδων σε αλληλεπίδραση, κατά την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, την ενίσχυση της επιχειρησιακής συνεργασίας και συντονισμού σε θέματα θαλάσσιας πολιτικής (μεταξύ της επιχείρησης EU NAVFOR MED Sophia και της Νατοϊκής επιχείρησης Sea Guardian (OSG) στη Μεσόγειο Θάλασσα και την επιτυχή συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του NATO στο Αιγαίο), την ανάπτυξη παράλληλων και συντονισμένων ασκήσεων, καθώς και στον τομέα της στρατηγικής επικοινωνίας με στόχο την οικοδόμηση ανθεκτικότητας. Η συνεργασία μεταξύ τους στον τομέα των ασκήσεων, θα διεξάγεται με πλήρη σεβασμό του πλαισίου πολιτικής ασκήσεων της ΕΕ.

Αντιμετώπιση υβριδικών¹⁴ απειλών

Από την άνοιξη του 2016, η ΕΕ και το NATO θέτουν σε εφαρμογή και υλοποιούν επιχειρησιακά παράλληλες διαδικασίες και τακτικές μεθόδους (playbooks) για την συνεργασία στους τομείς επίγνωσης των καταστάσεων, ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, πρόληψης και αντιμετώπισης των κρίσεων και στρατηγικής επικοινωνίας. Επίσης, εκφράστηκε προτροπή συμμετοχής των κ-μ της ΕΕ και του NATO, στις εργασίες του «Ευρωπαϊκού Κέντρου για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών» που επρόκειτο να συσταθεί το 2017.

Επίγνωση των καταστάσεων

Ανακοινώθηκαν ότι θα λαμβάνονταν συγκεκριμένα μέτρα με στόχο την ενίσχυση της ανταλλαγής χρονικά κρίσιμων πληροφοριών μεταξύ του προσωπικού της Μονάδας ανάλυσης υβριδικών απειλών της ΕΕ και της αντίστοιχης του NATO. Εν προκειμένω, θα περιλαμβάνεται η καθιέρωση των τεχνικών μέσων που θα επιτρέπουν την συστηματική ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις υβριδικές απειλές.

Στρατηγική επικοινωνία (STRATCOM)

Μεταξύ του προσωπικού της ΕΕ και του NATO έχει καθιερωθεί συνεργασία στην στρατηγική επικοινωνία. Αποφασίστηκε δε :

– να εντείνουν τη συνεργασία και να προβούν σε κοινή ανάλυση τάσεων της παραπληροφόρησης που έχουν στόχο την ΕΕ και το NATO, μεταξύ άλλων

αξιοποιώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, και να συνεργασθούν με σκοπό να βελτιώσουν την ποιότητα και την απήχηση του θετικού αφηγηματικού λόγου.

- να βελτιώσουν τις αμοιβαία ενισχυτικές προσπάθειες προς στήριξη των δυνατοτήτων στρατηγικής επικοινωνίας των κ-μ, χρησιμοποιώντας, μεταξύ άλλων, συντονισμένα ή κοινά προγράμματα κατάρτισης και ανταλλάσσοντας πλατφόρμες.

- να ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ του Κέντρου αριστείας στρατηγικών επικοινωνιών του NATO και του Τμήματος στρατηγικών επικοινωνιών της ΕΥΕΔ καθώς και περαιτέρω κοινά προγράμματα κατάρτισης / σεμινάρια.

Αντιμετώπιση κρίσεων

- να βελτιώσουν την ετοιμότητα σε επίπεδο προσωπικού.

- λαμβάνοντας υπόψη τις διαδικασίες αντιμετώπισης κρίσεων της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των ολοκληρωμένων ρυθμίσεων για την αντιμετώπιση πολιτικών κρίσεων, και το σύστημα αντιμετώπισης κρίσεων του NATO, να επιδιώξουν τον συγχρονισμό των παράλληλων δραστηριοτήτων τους με στόχο την παροχή συνεκτικής υποστήριξης προς αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών.

Υποστήριξη της ανθεκτικότητας

Η ΕΕ και το NATO πρόκειται να αυξήσουν τη συνειδητοποίηση των υφιστάμενων και των σχεδιαζόμενων απαιτήσεων ανθεκτικότητας προς όφελος των κ-μ/συμμάχων. Προς τούτο, αρχής γενομένης από το 2017:

- Επρόκειτο να ενταθούν οι επαφές του προσωπικού, μεταξύ άλλων οι αμοιβαίες ενημερώσεις των αντιστοίχων οργανισμών όσον αφορά τις απαιτήσεις ανθεκτικότητας.

- Να εκτιμηθούν οι ανάγκες, να θεσπισθούν κριτήρια και να εκπονηθούν κατευθυντήριες γραμμές στο πλαίσιο μεγαλύτερης συνοχής μεταξύ του σχεδίου ανάπτυξης δυνατοτήτων της ΕΕ (CDP) και της διαδικασίας αμυντικής σχεδίασης του NATO (NDPP).

– Να προχωρήσουν οι εργασίες, με τρόπο παράλληλο και συντονισμένο, για να υπάρχει ετοιμότητα ανάπτυξης εμπειρογνομόνων έως τα μέσα του 2017, οι οποίοι θα υποστηρίξουν τα κ-μ της ΕΕ/τους συμμάχους, κατόπιν αιτήματός τους, για την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους.

Επιχειρησιακή συνεργασία σε θέματα θαλάσσιας πολιτικής

– Αποφασίστηκε, να ενισχυθεί η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ της επιχείρησης του NATO Sea Guardian και της EU NAVFOR MED Sophia στη Μεσόγειο μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, της υλικοτεχνικής υποστήριξης και μέσω πρακτικής συνεργασίας των δύο επιχειρήσεων.

– Με βάση τις συνέργειες μεταξύ των επιχειρήσεων της ΕΕ και του NATO στο Αιγαίο, το NATO και η ΕΕ να μελετήσουν τις δυνατότητες για περαιτέρω θαλάσσια συνεργασία μεταξύ τους.

– Προς υποστήριξη των ανωτέρω στόχων, η ΕΕ και το NATO να εξακολουθήσουν να αξιοποιούν πλήρως τον μηχανισμό για την Κοινή Επίγνωση και Αποκλιμάκωση στη Μεσόγειο (Shared Awareness and Deconfliction in the Mediterranean – SHADE MED).

– Να διοργανώσουν σεμινάριο Lessons - Learned με βάση την εμπειρία από την καταπολέμηση της πειρατείας στον Ινδικό Ωκεανό και τις αλληλεπιδράσεις στη Μεσόγειο.

– Να εκπονηθεί επισκόπηση των σχετικών θαλάσσιων ασκήσεων από τους αντίστοιχους οργανισμούς, με στόχο να εντοπισθούν περαιτέρω ευκαιρίες ενδεχομένων αλληλεπιδράσεων.

– Να αναπτύξουν περαιτέρω συνεργασία μεταξύ του προσωπικού της ΕΕ και του NATO στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών στα Δυτικά Βαλκάνια, μεταξύ άλλων μέσω της διαδικασίας των βαλκανικών συναντήσεων εξομάλυνσης των αεροπορικών μεταφορών.

– Να αυξήσουν τη συχνότητα των συναντήσεων με τους εταίρους που συμμετέχουν στις αντίστοιχες επιχειρήσεις.

Ασφάλεια και άμυνα στον κυβερνοχώρο

– Η ΕΕ και το NATO να ανταλλάξουν ιδέες σχετικά με την ενσωμάτωση πτυχών της κυβερνοάμυνας στο σχεδιασμό και τη διεξαγωγή αντίστοιχων αποστολών και επιχειρήσεων ώστε να προωθηθεί η διαλειτουργικότητα στις απαιτήσεις και στα πρότυπα για την άμυνα στον κυβερνοχώρο.

– Προκειμένου να ενισχυθεί η συνεργασία για την κατάρτιση, η ΕΕ και το NATO να εναρμονίσουν τις απαιτήσεις κατάρτισης κατά περίπτωση και να εγκαινιάσουν αντίστοιχους κύκλους κατάρτισης για αμοιβαία συμμετοχή του προσωπικού.

– Να προωθήσουν τη συνεργασία στην καινοτομία έρευνας και τεχνολογίας στον τομέα της κυβερνοάμυνας, διαμέσου περαιτέρω ανάπτυξης των δεσμών μεταξύ της ΕΕ, του NATO και του Νατοϊκού Κέντρου αριστείας συλλογικής άμυνας στον κυβερνοχώρο.

– Να εντείνουν τη συνεργασία στο πλαίσιο ασκήσεων στον κυβερνοχώρο μέσω αμοιβαίας συμμετοχής του προσωπικού σε ασκήσεις όπως η «Cyber Coalition» και η «Cyber Europe».

Αμυντικές δυνατότητες

– Να επιδιώξουν να εξασφαλίσουν ότι οι δυνατότητες που αναπτύσσουν διακρατικά οι σύμμαχοι και τα κ-μ θα καθίστανται διαθέσιμες για τις επιχειρήσεις τόσο του NATO όσο και της ΕΕ.

– Να επιδιώξουν συμπληρωματικότητα των διακρατικών σχεδίων / προγραμμάτων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της «Smart Defence» του NATO και της «Pooling and Sharing» της ΕΕ σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, όπως ο εναέριος ανεφοδιασμός καυσίμων, οι αεροπορικές μεταφορές, οι δορυφορικές επικοινωνίες, η κυβερνοάμυνα και τα UAV, κυρίως μέσω διαρκών και εντατικών επαφών του προσωπικού.

– Να συνεχίσουν στενότερη συνεργασία μεταξύ εμπειρογνομόνων NATO και ΕΕ/ΕΟΑ στον τομέα της Πολεμικής Αεροπορίας (Military aviation), με σκοπό τη διασφάλιση συμπληρωματικών προσπαθειών υπέρ της άμυνας και της ασφάλειας

στην Ευρώπη. Ιδίως, όσον αφορά τη χάραξη στρατηγικής για την Πολεμική Αεροπορία, την εφαρμογή των ρυθμίσεων για την αξιοπλοΐα, την ενσωμάτωση των τηλεκατευθυνόμενων αεροπορικών συστημάτων στην εναέρια κυκλοφορία και την αεροπορική ασφάλεια συμπεριλαμβανομένου του κυβερνοχώρου.

– Να βελτιώσουν τη διαλειτουργικότητα διαμέσου αυξημένης συνεργασίας στην τυποποίηση. Για να αποφευχθεί η αλληλοεπικάλυψη στην ανάπτυξη προτύπων, να καθορίσουν σχέδια στα οποία θα μπορούν να εναρμονισθούν οι δραστηριότητες τυποποίησης.

Αμυντική βιομηχανία και έρευνα

– Να αναπτύξουν περαιτέρω το διάλογο μεταξύ του προσωπικού ΕΕ και NATO όσον αφορά τις βιομηχανικές πτυχές.

– Να ενισχύσουν τη συνεργασία του προσωπικού στον τομέα της αμυντικής έρευνας & ανάπτυξης (R&D) σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος.

Ασκήσεις

– Να υλοποιήσουν παράλληλες και συντονισμένες ασκήσεις (PACE) υπό μορφή πιλοτικού σχεδίου για το 2017 και το 2018. Τούτο θα γίνει υπό την ηγεσία του NATO μέσω της «άσκησης διαχείρισης κρίσεων 2017» (CMX 17) και υπό την ηγεσία της ΕΕ μέσω της «πολυεπίπεδης άσκησης διαχείρισης κρίσεων 2018» (ML 18) ή άλλων τύπων ασκήσεων το 2018. Οι ασκήσεις θα εμπεριέχουν και υβριδικό στοιχείο.

– Οι εμπειρογνώμονες του προσωπικού ΕΕ και NATO, του οργανισμού που δεν θα έχει την ηγεσία κατά τα αντίστοιχα έτη, θα κληθούν να συμβάλουν στον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της άσκησης του επικεφαλής οργανισμού με πνεύμα αμοιβαιότητας.

– Διδάγματα και συστάσεις να ανταλλάσσονται στο μέτρο του δυνατού.

– Να διοργανώσουν ασκήσεις σε επίπεδο προσωπικού προκειμένου να δοκιμασθούν οι βασικές λεπτομέρειες που έχουν ορισθεί στις αντίστοιχες τακτικές μεθόδους/επιχειρησιακά πρωτόκολλα.

– Να παρέχουν συμπλήρωμα κατάρτισης και εκπαίδευσης.

– Το NATO να εξακολουθήσει να προσκαλεί την ΕΕ (ΕΥΕΔ και Ευρωπαϊκή Επιτροπή) να συμμετέχει στην παρακολούθηση των στρατιωτικών του ασκήσεων. Η ΕΕ να ανταποκριθεί αναλόγως.

Ανάπτυξη ικανοτήτων στους τομείς της Άμυνας και της Ασφάλειας

– Το προσωπικό της ΕΕ και του NATO να προωθήσει τη συνεργασία στην ανάπτυξη της ικανότητας και ανθεκτικότητας των εταίρων, ιδίως στα Δυτικά Βαλκάνια, τους Ανατολικούς και Νότιους γείτονες, μεταξύ άλλων τη Γεωργία, τη Δημοκρατία της Μολδαβίας, την Ουκρανία, την Ιορδανία, το Μαρόκο και την Τυνησία.

– Να ενθαρρύνουν τη συνεργασία και την ανταλλαγή εμπειρογνώσιας μέσω αντιστοιχών κέντρων αριστείας και άλλες συναφείς εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

– Να εξασφαλίσουν συμπληρωματικότητα των προσπαθειών ανάπτυξης Ναυτικών δυνατοτήτων.

Ενίσχυση του πολιτικού διαλόγου μεταξύ ΕΕ και NATO

– Να συνεχιστούν οι τακτικές, επίσημες και άτυπες συνεδριάσεις ΕΠΑ-Βορειοατλαντικού Συμβουλίου (NAC).

– Να εξακολουθήσουν με ισορροπημένο τρόπο την πρακτική των αμοιβαίων προσκλήσεων στις συναφείς υπουργικές συνόδους.

Συνεργασία σε επίπεδο προσωπικού

Από τον Ιούλιο του 2016, η ΕΕ και το NATO έχουν ενισχύσει σημαντικά την αλληλεπίδραση του προσωπικού τους μέσω τακτικών συνεδριάσεων, σε διάφορα επίπεδα. Σημεία επαφής έχουν συσταθεί τόσο στην ΕΕ όσο και στο NATO προκειμένου να διασφαλισθεί ομαλή επικοινωνία και καλύτερη συνεργασία. Η εν λόγω αλληλεπίδραση του προσωπικού θα συνεχισθεί σε τακτά χρονικά διαστήματα για παρακολούθηση της εφαρμογής των ανωτέρω προτάσεων, προκειμένου να αξιοποιηθούν και να προταθούν νέες κατευθύνσεις προόδου και να υποβάλλεται ετησίως σχετική έκθεση στα αντίστοιχα Συμβούλια.

2.2 PESCO KAI NATO

«We have activated a Permanent Structured Cooperation on Defence – ambitious and inclusive. 25 Member States have committed to join forces on a regular basis, to do things together, spend together, invest together, buy together, act together. The possibilities of the Permanent Structured Cooperation are immense».

Federica Mogherini, Dec 2017

2.2.1 Η PESCO γενικά

Η PESCO είναι ένα φιλόδοξο, δεσμευτικό και πολυσυμμετοχικό Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για εμβάθυνση της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ των κ-μ της ΕΕ που «θέλουν και μπορούν». Η PESCO¹⁵ παρέχει ένα σημαντικό πολιτικό πλαίσιο ώστε να μπορέσουν όλα τα κ-μ να βελτιώσουν την άμυνα και τα στρατιωτικά τους μέσα, αναλαμβάνοντας συντονισμένες πρωτοβουλίες και συγκεκριμένα έργα στηριζόμενα σε δεσμευτικότερες υποχρεώσεις. Στην ουσία, υιοθετεί ένα νέο τρόπο σκέψης που προάγει τη στενότερη συνεργασία μεταξύ των εταίρων και τους οδηγεί σε περισσότερες, στοχευμένες και πιο αποτελεσματικές επενδύσεις σε στρατιωτικό – αμυντικό εξοπλισμό με σκοπό να γίνουν πιο ευέλικτες οι ΕΔ των κ-μ, ενώ παράλληλα να ενδυναμώσει την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία (EU Council, 2017).

Σύμφωνα με μετρήσεις της κοινής γνώμης, η ασφάλεια αποτελεί την μεγαλύτερη ανησυχία για τους πολίτες της ΕΕ. Μάλιστα το 75% των πολιτών της Ένωσης υποστηρίζει την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. Με την PESCO η ΕΕ θα μπορέσει να αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και σε σχέση με τα ποσά που δαπανούνται (cost effectiveness), τις προκλήσεις άμυνας και ασφάλειας (EEA, 2019d).

Όπως ειπώθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η PESCO εισήχθη με τη ΣτΛ αλλά έπρεπε να περάσουν σχεδόν 10 χρόνια για να βγει από τον «πάγο» με την απόφαση 2017/2315 της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2017 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Η συμμετοχή των κ-μ στην PESCO είναι σε εθελοντική βάση χωρίς να θίγει την εθνική κυριαρχία ή τον ειδικό χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κ-μ. Για να συμμετάσχει ένα κράτος πρέπει να διαθέτει ΕΔ υψηλών

standards και να αναλάβει συγκεκριμένες, κοινές με τα υπόλοιπα κράτη δεσμευτικές υποχρεώσεις, περιλαμβανομένου ενός τακτικά αυξανόμενου αμυντικού προϋπολογισμού έτσι ώστε να επιτύχει τους συμφωνημένους αντικειμενικούς σκοπούς. Κάθε κ-μ που συμμετέχει, παρέχει ένα σχέδιο για την εθνική του συμβολή και τις προσπάθειες που έχουν συμφωνηθεί να καταβάλλει. Αυτά τα εθνικά σχέδια υλοποίησης αξιολογούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα (EEA, 2019d).

Η πολιτική συμφωνία για τη διακήρυξη της PESCO περιλάμβανε μια αρχική λίστα 17 προγραμμάτων που έπρεπε να δρομολογηθούν, και τα οποία καλύπτανε τους τομείς της εκπαίδευσης, της ανάπτυξης ικανοτήτων (περιλαμβανομένου του θαλάσσιου χώρου και του κυβερνοχώρου αλλά και αντικείμενα όπως η στρατιωτική κινητικότητα και η υγειονομική υποστήριξη) και επιχειρησιακής ετοιμότητας στον τομέα της άμυνας. Επιπρόσθετα, σε καθορισμένα project θα μπορούσαν να συμμετέχουν και τρίτα κράτη, κατόπιν πρόσκλησης από τα κ-μ (EEA, 2019d).

Το Νοε. 2018, το Συμβούλιο ενέκρινε επιπλέον 17 προγράμματα (σύνολο 34) τα οποία περιλαμβάνουν : τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής διοίκησης υγειονομικής υποστήριξης, ένα ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό κέντρο, Ομάδες άμεσης ανταπόκρισης στον κυβερνοχώρο, αμοιβαία βοήθεια σε θέματα κυβερνοασφάλειας, ανακούφισης από στρατιωτικές καταστροφές, αναβάθμισης της θαλάσσιας επιτήρησης, τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού στρατιωτικού δικτύου επιτήρησης του διαστήματος, ενός κοινού Ευρωπαϊκού σχολείου πληροφοριών, ειδική εκπαίδευση ελικοπτέρων και κοινή χρήση των βάσεων τους (EEA, 2019d).

Η PESCO είναι στενά συνδεδεμένη με τη Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση στον τομέα της Άμυνας (CARD – Coordinated Annual Review on Defence) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF – European Defence Fund). Η CARD η οποία «τρέχει» από την EDA, μέσω της συστηματικής παρακολούθησης των εθνικών αμυντικών προϋπολογισμών, βοηθά στην αναγνώριση ευκαιριών για νέες συνεργατικές πρωτοβουλίες. Το EDF, μέσω της συγχρηματοδότησης από τον προϋπολογισμό της ΕΕ (μέχρι και σε ποσοστό 30%) προγραμμάτων αμυντικής συνεργασίας βοηθά στην ανάπτυξη συστημάτων από τον τομέα της έρευνας μέχρι τη φάση της ανάπτυξης πρωτοτύπων (EEA, 2019d).

Το Μάιο του 2019, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδρίασε με σκοπό την αξιολόγηση της προόδου που σημειώθηκε μετά το πρώτο έτος πλήρους εφαρμογής της PESCO και κατέληξε στα κάτωθι (EU Council, 2019a) :

➤ Τα συμμετέχοντα κ-μ έχουν σημειώσει πρόοδο ως προς το επίπεδο των προϋπολογισμών για αμυντικούς σκοπούς και των κοινών αμυντικών επενδύσεων, αυξάνοντας τους συγκεντρωτικούς αμυντικούς προϋπολογισμούς κατά 3,3 % το 2018 και 4,6 % το 2019.

➤ Είναι θετικό το γεγονός ότι τα συμμετέχοντα κ-μ χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο τα εργαλεία, τις πρωτοβουλίες και τα μέσα της ΕΕ στον εθνικό αμυντικό σχεδιασμό, όπως το αναθεωρημένο σχέδιο ανάπτυξης ικανοτήτων (CDP), τη συντονισμένη ετήσια επισκόπηση στον τομέα της άμυνας (CARD) και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα βιομηχανικής ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας (EDIDP). Έχουν αρχίσει να προετοιμάζονται για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, το οποίο θα αντικαταστήσει το EDIDP για το διάστημα 2021-2027.

➤ Δεδομένου ότι, πολλά έργα PESCO ανταποκρίνονται στις προτεραιότητες της ΕΕ για την ανάπτυξη ικανοτήτων, οι οποίες απηχούν επίσης τις προτεραιότητες του NATO, θα εξακολουθήσει να εξασφαλίζεται η συνοχή μεταξύ των αντίστοιχων διαδικασιών της ΕΕ και του NATO.

Στις 12 Νοε 2019, κατά τη συνεδρίαση των Υπουργών Αμύνης της ΕΕ στις Βρυξέλλες, αποφασίστηκε η υιοθέτηση ακόμη 13 project στο πλαίσιο της PESCO, ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό των project στα 47. Από τα νέα προγράμματα, τα 5 αφορούν εκπαίδευση σε τομείς όπως cyber, diving, tactical, CBRN. Τα υπόλοιπα προγράμματα επικεντρώνονται στην ενίσχυση της συνεργασίας και την ανάπτυξη ικανοτήτων σε θάλασσα, ξηρά και αέρα (EU Council, 2019b).

2.2.2 PESCO : το Αντίπαλο Δέος ή Ενίσχυση στο NATO ;

Η θέσπιση της PESCO αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα για την Ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική και όχι μόνο δεν αποτελεί εμπόδιο στη συνεργασία ΕΕ – NATO, αλλά συμβάλει σε αυτή καθώς στοχεύει σε μια ασφαλέστερη Ευρώπη. Όπως τονίστηκε από τους ηγέτες των κ-μ της ΕΕ στα συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής τον Ιούνιο του 2017, η Ευρωατλαντική σχέση και η συνεργασία ΕΕ – NATO παραμένουν το κλειδί της συνολικής ασφάλειας, που θα επιτρέψει στα

μέλη της ΕΕ να ανταποκριθούν στις σύγχρονες εξελισσόμενες απειλές (τρομοκρατία, υβριδικές απειλές, κυβερνοχώρος). Η συνεργασία ΕΕ – NATO αποτελεί ένα σπουδαίο πυλώνα του έργου της ΕΕ που στοχεύει στην ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας ως κομμάτι της «Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ». Μια ισχυρότερη ΕΕ και ένα ισχυρότερο NATO, ενισχύονται αμοιβαία (ΕΕΑ, 2019b).

Στο επίσημο κείμενο για τη θέσπιση της PESCO 2017/2315 (EUR-Lex, 2017, p. 7), γίνεται αναφορά στις κοινές υποχρεώσεις των συμμετεχόντων κρατών, τη δέσμευση «ανάπτυξης της διαλειτουργικότητας των δυνάμεων με την υποχρέωση έγκρισης κοινών κριτηρίων αξιολόγησης και επικύρωσης για το σύνολο δυνάμεων EUBG σύμφωνα με τα πρότυπα του NATO, με ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής πιστοποίησης και υποχρέωση έγκρισης κοινών τεχνικών και επιχειρησιακών προτύπων των δυνάμεων, τα οποία θα πρέπει να εξασφαλίζουν διαλειτουργικότητα με το NATO».

Επιπρόσθετα, όπως ρητά αναφέρεται στα θεσμικά κείμενα (ΕΕΑ, 2019d), οι στρατιωτικές δυνατότητες που αναπτύσσονται εντός PESCO παραμένουν μεν «στα χέρια των κ-μ» αλλά μπορούν να γίνουν διαθέσιμες και σε άλλους Οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ και το NATO. Άρα, τα κ-μ του NATO έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητες της PESCO και επ' ωφελεία επιχειρήσεων της Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας.

2.3 ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ – ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΕ – NATO

2.3.1 Η 1^η Έκθεση Υλοποίησης της Συνεργασίας (Ιουν. 2017)

Τον Ιούνιο του 2017, υποβλήθηκε στα Συμβούλια και των δύο Οργανισμών η πρώτη αναφορά υλοποίησης των προτάσεων συνεργασίας ΕΕ – NATO (εικόνα 1) (EU-NATO, 2017). Στην Έκθεση τονίζεται ότι, η σημαντικότερη επίδραση της υλοποίησης των κοινών προτάσεων δράσης είναι ότι η συνεργασία μεταξύ των δύο Οργανισμών έχει πλέον εδραιωθεί, έχει γίνει μια κανονική καθημερινή πρακτική πλήρως ευθυγραμμισμένη με το νέο επίπεδο φιλοδοξίας της Κοινής Διακήρυξης ΕΕ – NATO. Η Κοινή Δέσμη Προτάσεων αποτελεί μια στέρεα βάση για

την αναβάθμιση της «διαδραστικότητας» και μια «δυνατή εντολή» για επιδίωξη της συνεργασίας από το προσωπικό και των δύο Οργανισμών.

Αναφέρεται ότι, ο βαθμός της προόδου υλοποίησης των δράσεων εξαρτάται από τη φύση της κάθε δράσης, καθώς κάποιες εστιάζουν σε βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα ενώ άλλες είναι μακροπρόθεσμες και εστιάζουν στις διαδικασίες. Έμφαση δίνεται στις παρακάτω δράσεις :

Υβριδικές Απειλές (ΥΑ) : Η συνεργασία στην αντιμετώπιση των ΥΑ έχει γίνει πιο σημαντική από ποτέ. Εξάλλου 10 από τις 42 κοινές προτάσεις συνδέονται με τη μάχη εναντίον των ΥΑ. Στις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας για την αντιμετώπιση των ΥΑ, με έδρα το Ελσίνκι, θα συμβάλει και θα συμμετέχει προσωπικό και από τους δύο Οργανισμούς. Η σωστή «αντίληψη της τακτικής κατάστασης» είναι σημαντική για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ΥΑ. Η ίδρυση του EU Hybrid Fusion Cell και η συνεργασία με το επίσης νεοϊδρυθέν NATO Hybrid Analysis Cell θα βοηθήσουν στο σχηματισμό μιας «κοινής επιχειρησιακής εικόνας». Επίσης, έχει ξεκινήσει η συνεργασία μεταξύ των ομάδων στρατηγικής επικοινωνίας (STRATCOM) ώστε να περάσουν το μήνυμα της ενότητας και της αλληλεγγύης προς υποστήριξη «των εταίρων στα Ανατολικά» όρια των δύο Οργανισμών αλλά και τα Δυτικά Βαλκάνια.

Ναυτική Συνεργασία : Η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων Sophia και Sea Guardian (OSG) έχει ωφεληθεί από τη συχνή ανταλλαγή πληροφοριών και την παροχή εφοδιαστικής υποστήριξης. Αναζητούνται τρόποι με τους οποίους η OSG θα μπορέσει να υποστηρίξει την επιχείρηση Sophia, στην υλοποίηση της απόφασης UNSCR 2292 για την επιβολή εμπάργκο όπλων στη Λιβύη.

Κυβερνοάμυνα : Υπάρχει ανταλλαγή ιδεών και αντιλήψεων για την ενσωμάτωση της κυβερνοάμυνας στη σχεδίαση και διεξαγωγή των αποστολών, ενώ έχει δοθεί έμφαση στην εκπαίδευση και επιμόρφωση στη συγκεκριμένη απειλή. Επιπρόσθετα, στενή είναι η συνεργασία σε ασκήσεις μεταξύ των Emergency Response Teams των δύο Οργανισμών.

Συνεργασία σε πολυεθνικά προγράμματα / projects : Επιδιώκεται η εν λόγω συνεργασία με απτά αποτελέσματα όπως στην περίπτωση του προγράμματος εναέριου ανεφοδιασμού (AAR), ενώ καταβάλλονται προσπάθειες σε αντικείμενα συνεργασίας όπως η τυποποίηση, αλλά και η Στρατιωτική Αεροπορία (Military aviation) με την έγκριση της στρατηγικής στο πρόγραμμα Single European Sky¹⁶ (SES).

Αμυντική Βιομηχανία και Έρευνα : Σ' αυτόν τον τομέα καταβάλλονται προσπάθειες ανάπτυξης διαλόγου εστιάζοντας σε συγκεκριμένα πεδία όπως αυτό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Ασκήσεις : Μέσω των ασκήσεων CMX-17 και PACE-17, για πρώτη φορά προσωπικό και των δύο Οργανισμών εξασκείται στην αντιμετώπιση ΥΑ, ενώ το 2018 η ΕΕ θα έχει τον ηγετικό ρόλο στη διεξαγωγή των παράλληλων και συντονισμένων ασκήσεων.

Ανθεκτικότητα : Με σκοπό την οικοδόμηση ικανοτήτων και την ενδυνάμωση της ανθεκτικότητας στα Δυτ. Βαλκάνια αλλά και την Ανατολική και Νότια «γειτονιά», έχουν αναγνωριστεί τα σημεία κλειδιά για τη συνεργασία όπως οι στρατηγικές επικοινωνίες, ο κυβερνοχώρος, η αποθήκευση πυρομαχικών και ασφάλεια τα οποία θα εφαρμοστούν πιλοτικά σε τρεις χώρες (Βοσνία Ερζεγοβίνη, Μολδαβία και Τυνησία).

2.3.2 Η 2^η Έκθεση Υλοποίησης της Συνεργασίας (Νοε. 2017)

Η έκθεση αυτή (EU-NATO, 2017b) καλύπτει την περίοδο Ιούλιο με Δεκέμβριο 2017, με σημαντικότερα σημεία προόδου τα παρακάτω :

Αντιμετώπιση ΥΑ : Στις 02 Οκτ. 2017, εγκαινιάστηκε το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας για την αντιμετώπιση ΥΑ, στο Ελσίνκι, το οποίο είναι πλέον επιχειρησιακό και αριθμεί 12 μέλη και στελεχώνεται με προσωπικό και των δύο Οργανισμών. Το Hybrid Fusion Cell της ΕΕ και το Hybrid Analytical Branch του NATO, βρίσκονται σε συζητήσεις για το πως θα εκμεταλλευτούν – αξιοποιήσουν

καλύτερα το Κέντρο Αριστείας μέσω της ανταλλαγής των διαθέσιμων πληροφοριών.

Στο τομέα της ανθεκτικότητας συνεχίστηκαν οι επαφές σε επίπεδο προσωπικού, ανταλλάσσοντας πληροφορίες και προτάσεις για σημαντικούς τομείς όπως η προστασία κρίσιμων υποδομών. Οι διαβουλεύσεις και η στενή συνεργασία μεταξύ του προσωπικού των δύο Οργανισμών έχουν σκοπό να διαβεβαιώσουν ότι τα θέματα των ΥΑ αντιμετωπίζονται συντονισμένα μέσω του Capability Development Plan (CDP) της ΕΕ και του NATO Defence Planning Process (NDPP).

Επιχειρησιακή συνεργασία, συμπεριλαμβανομένου Ναυτικών Θεμάτων : Η συνεργασία και ο συντονισμός σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο μεταξύ των επιχειρήσεων EUNAVFOR Sophia και OSG συνεχίστηκε μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, εφοδιαστικής υποστήριξης και ανεφοδιασμού. Τον Ιούλιο του 2017, το NATO αποφάσισε να υποστηρίξει την επιχείρηση EUNAVFOR Sophia στην εφαρμογή των αποφάσεων του ΣΑ του ΟΗΕ 2236 (2016) και 2357 (2017) σχετικά με το εμπάργκο όπλων στη Λιβύη.

Κυβερνοασφάλεια και άμυνα : Βρίσκεται σε εξέλιξη περαιτέρω ανταλλαγή ιδεών, αντιλήψεων και δογμάτων σε θέματα κυβερνοασφάλειας. Επιπρόσθετα, εντατικοποιείται η συνεργασία σε θέματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης με σκοπό την εναρμόνιση των απαιτήσεων. Έτσι λοιπόν, για παράδειγμα, το NATO «μοιράστηκε» με την ΕΕ το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και την ύλη των σεμιναρίων για την κυβερνοάμυνα του NATO.

Επιπλέον, προσωπικό του NATO προσκαλέστηκε, ως παρατηρητής, στην άσκηση κυβερνοάμυνας της ΕΕ ENISA 2018 (European Union Agency for Network and Information Security). Αντίστοιχα, προσωπικό της κυβερνοάμυνας της ΕΕ θα έχει ρόλο συμμετέχοντα στην ανάλογη Νατοϊκή άσκηση.

Συχνές επαφές σε επίπεδο προσωπικού λαμβάνουν χώρα, με σκοπό την αποφυγή αχρείαστων επικαλύψεων σε προγράμματα και πρωτοβουλίες και να αποσυμφωρήσουν πολυεθνικά προγράμματα που αναπτύσσονται στο πλαίσιο των

πρωτοβουλιών «Pooling and Sharing» και «Smart defence». Επίσης, συνεχίζονται οι συναντήσεις για την προώθηση της διαλειτουργικότητας στις επιχειρήσεις AAR αλλά και στο πεδίο του Military Aviation.

Άσκησης : Η πρώτη παράλληλη και συντονισμένη άσκηση EU PACE17/CMX17 έλαβε χώρα την περίοδο Σεπ. – Οκτ. 2017. Και στις τέσσερις περιοχές των Υβριδικών Playbooks της άσκησης (Έγκαιρη προειδοποίηση / Αντίληψη της Τακτικής Κατάστασης, Στρατηγικές Επικοινωνίες, Κυβερνοάμυνα, Αποτροπή Κρίσεων και Απάντηση), υπήρξε έντονη διαδραστικότητα μεταξύ του προσωπικού των δύο Οργανισμών. Στα διδάγματα της άσκησης, ιδιαίτερη μνεία δίνεται στην διαδικασία ανταλλαγής διαβαθμισμένων πληροφοριών καταδεικνύοντας την ανάγκη για «ασφαλείς» επικοινωνίες.

Οικοδόμηση Ικανοτήτων άμυνας και ασφάλειας : Συνεχίστηκαν οι ενέργειες ενδυνάμωσης της ανθεκτικότητας στα τρία «πυλοτικά» κράτη (Βοσνία Ερζεγοβίνη, Μολδαβία και Τυνησία) σε τομείς όπως Στρατηγικές Επικοινωνίες, Πολιτική προστασία, μικρά και ελαφρά όπλα, κυβερνοασφάλεια και άμυνα, θέματα CBRN (Chemical, Biological, Radiological and Nuclear), εκπαίδευση και επιμόρφωση. Επίσης τον Ιούλιο του 2017, η ΕΕ αποφάσισε να χρηματοδοτήσει με δύο εκατ. Ευρώ το Νατοϊκό πρόγραμμα «οικοδόμηση συνοχής».

Ενίσχυση του Πολιτικού διαλόγου ΕΕ – NATO : Οι διπλωματικές επαφές συνεχίστηκαν σε υψηλό - Υπουργικό επίπεδο, με τη συμμετοχή σε συμβούλια και συσκέψεις τόσο της ΕΕ όσο και του NATO, ηγετικών προσωπικοτήτων και των δύο Οργανισμών με θέματα βέβαια που άπτονται της Ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας.

2.3.3 Επέκταση της Συνεργασίας με νέες Προτάσεις (05 Δεκ. 2017)

Με σκοπό την περαιτέρω πρόοδο της συνεργασίας σε όλα τα πεδία της Κοινής Διακήρυξης, οι δύο Οργανισμοί αποφάσισαν την ενσωμάτωση μιας νέας κοινής δέσμης συμπληρωματικών προτάσεων. Σε αυτή τη νέα δέσμη προτάσεων περιλαμβάνονται θέματα όπως, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των γυναικών

της ειρήνης και της ασφάλειας αλλά και της στρατιωτικής κινητικότητας. Τα σημαντικότερα σημεία των νέων δράσεων είναι (EU Council, 2017b) :

Αντιμετώπιση ΥΑ : Η δράση αυτή στηρίζεται σε τρεις πυλώνες.

Την αντίληψη της τακτικής κατάστασης (Situational Awareness – SA), για την επίτευξη της οποίας ενισχύονται οι δεσμοί μεταξύ των δρώντων σε επίπεδο προσωπικού. Αναπτύσσονται τρόποι προσέγγισης και λειτουργίας στον τομέα των διαδικασιών και εργαλείων συλλογής, ανάλυσης, επεξεργασίας και διάδοσης διαθέσιμων πληροφοριών από ανοικτές πηγές, ενώ εντείνεται η συνεργασία με το Hybrid CoE. Επίσης, ενδυναμώνεται η συνεργασία σε επίπεδο προσωπικού στην εκτίμηση των τρομοκρατικών απειλών προερχομένων από Ανατολικά και Νότια ενώ, διερευνάται η δυνατότητα για ανταλλαγή πληροφοριών σε τακτική βάση μεταξύ του προσωπικού των 2 Οργανισμών αλλά και των αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών. Προς ενίσχυση της απόφασης UNSCR 1325 (2000), δίνονται οδηγίες για καταγραφή και ανάλυση (έως το 2018) στα συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης και ανάλυσης, τόσο των δεικτών φύλου όσο και άλλων δεικτών που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την αντίληψη της τακτικής κατάστασης.

Στήριξη της ανθεκτικότητας : Προωθείται ενίσχυση της συνεργασίας στην πολιτική προετοιμασία, συμπεριλαμβανομένου των εκτιμήσεων κινδύνων, της Ιατρικής Εκκένωσης (MEDEVAC), των περιστατικών μαζικών απωλειών και πληθυσμιακών μετακινήσεων. Αναπτύσσεται πρόγραμμα με στόχο την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης ως προς τη διαχείριση υβριδικών κρίσεων, σύμφωνα με τα επιχειρησιακά πρωτόκολλα (Σχέδια και Μνημόνια), αλλά και τα αποτελέσματα των ασκήσεων που διεξήχθησαν το 2016. Βασιζόμενοι στις καθιερωμένες πρακτικές και τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες, εξετάζεται η ένταξη προσωπικού της ΕΕ στις Ομάδες Υποστήριξης Ανθεκτικότητας του NATO και αντίστοιχα, προσωπικού του NATO σε αποστολές των επιτροπών πολιτικής προστασίας της ΕΕ.

Επιχειρησιακή συνεργασία συμπεριλαμβανομένου ναυτικών θεμάτων : Εκμεταλλευόμενοι την εμπειρία που αποκτήθηκε από τις επιχειρήσεις στη

Μεσόγειο Θάλασσα και στο Κέρασ της Αφρικής, διερευνώνται δυνατότητες για περαιτέρω εφοδιαστική υποστήριξη και ανταλλαγή πληροφοριών για επιχειρησιακές δραστηριότητες συμπεριλαμβανομένης της παράτυπης μετανάστευσης, αλλά και περαιτέρω συνεργασία σε ναυτικά θέματα.

Κυβερνοασφάλεια : Πρωθείται η ανταλλαγή «σωστών» πρακτικών, που αφορούν τη διαχείριση κρίσεων υπό το πρίσμα του κυβερνοχώρου, καθώς και επιχειρησιακών απόψεων της κυβερνοάμυνας, όπως η ανάλυση των απειλών και των πληροφοριών κακόβουλου λογισμικού, με σκοπό τη βελτίωση της κατανόησης και την αναγνώριση πιθανών συνεργειών μεταξύ των δύο Οργανισμών.

Αμυντικές δυνατότητες : καθιερώνεται συνεργασία και διαβούλευση σε επίπεδο προσωπικού, με τακτικές συνεδριάσεις, σε θέματα στρατιωτικής κινητικότητας σε όλα τα επίπεδα (ξηρά, θάλασσα και αέρα), για να εξασφαλιστεί μια συνεκτική προσέγγιση και συνέργειες μεταξύ ΕΕ και NATO ώστε να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τα υφιστάμενα εμπόδια, είτε αυτά είναι νομικής φύσης, είτε υποδομών και διαδικασιών, με σκοπό να διευκολυνθεί και να επιταχυνθεί η κίνηση και η διέλευση των συνόρων από το στρατιωτικό προσωπικό και υλικό. Τέλος, συγκροτείται μία ανεπίσημη ομάδα εργασίας, με σκοπό την ανάπτυξη μίας κοινής αντίληψης για τους τρόπους καταπολέμησης της τρομοκρατίας εκμεταλλευόμενοι την ανάπτυξη των αμυντικών ικανοτήτων.

Ασκήσεις : Ένα από τα διδάγματα των ασκήσεων που διεξήχθησαν το 2017, αφορά την ανάγκη ανάπτυξης secure επικοινωνιών με σκοπό την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών, βελτιώνοντας έτσι την ικανότητα αλληλεπίδρασης με ασφάλεια και αποτελεσματικότητα. Με βάση τα διδάγματα από τις ασκήσεις CMX17 και PACE18 θα σχεδιαστούν παράλληλες και συντονισμένες ασκήσεις (PACE) για την περίοδο 2019-2020. Επίσης, όσον αφορά την εμπειρία που έχει αποκομισθεί στους τομείς των ΥΑ και του Κυβερνοχώρου, αυτή θα χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων εκπαίδευσης και ασκήσεων.

Ανάπτυξη ικανοτήτων άμυνας και ασφάλειας : το προσωπικό ΕΕ και NATO θα ανταλλάσει πληροφορίες, σχετικά με την κατάσταση

ασφαλείας των κ-μ και συμμάχων στα ανατολικά και νότια, αλλά και το Ιράκ, τη Λιβύη και τα Δυτικά Βαλκάνια, για την υποστήριξη αυτών, αλλά και των σχετικών Διεθνών Οργανισμών. Θα εξασφαλιστεί συνεχής ανταλλαγή πληροφοριών και «ασφαλής διαχωρισμός», σε όλα τα επίπεδα, σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις στο Ιράκ. Θα συντονιστούν οι προσπάθειες υποστήριξης του προγράμματος και των μηχανισμών μεταρρύθμισης της κυβέρνησης του Αφγανιστάν. Θα συντονισθεί η υποστήριξη για την οικοδόμηση δυνατοτήτων από την πλευρά των εταίρων, για την αντιμετώπιση CBRN απειλών, αλλά και τρομοκρατικών απειλών και απειλών στον κυβερνοχώρο.

Ενδυνάμωση του διαλόγου ΕΕ – NATO : Καθιερώνεται διάλογος σε επίπεδο επιτελείου μεταξύ των δύο Οργανισμών, σε θέματα καταπολέμησης της τρομοκρατίας ενόψει και της συμμετοχής τους στις συνεδριάσεις της «παγκόσμιας συμμαχίας για την επικράτηση κατά του ISIS». Αναλόγως της περίπτωσης θα προσκληθούν εκπρόσωποι και από τους δύο οργανισμούς, ως παρατηρητές, στις συναντήσεις με εταίρους. Θα συνεχιστούν οι συναντήσεις σε επίπεδο προσωπικού, συμπεριλαμβανομένου του στρατιωτικού (NATO και ΕΕ) για την ανάπτυξη διαλόγου με σκοπό την υλοποίηση των κοινών προτάσεων. Ιδιαίτερα, προωθούνται οι συναντήσεις για θέματα άμυνας και ασφάλειας, καταπολέμησης της τρομοκρατίας, των ΥΑ, των κυβερνοαπειλών και των θαλάσσιων απειλών. Γίνεται ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών για την εκπαίδευση και επιμόρφωση του προσωπικού στο θέμα «παιδιά και ένοπλες συγκρούσεις». Επιπρόσθετα, αιτείται η υποβολή γραπτών αναφορών, έως τον Ιούνιο του 2018, προς τα συμβούλια των δύο Οργανισμών για τις λεπτομέρειες της συστηματικής συνεργασίας και την εμπλοκή – συνεργασία του προσωπικού τους.

2.3.4 Η 3^η Έκθεση Υλοποίησης της Συνεργασίας (8 Ιουν. 2018)

Η συγκεκριμένη έκθεση (EU Council, 2018c) καλύπτει την περίοδο Ιαν. – Ιουν. 2018 και υπογραμμίζει την προστιθέμενη αξία της συνεργασίας ΕΕ – NATO σε διαφορετικά θέματα, στοχεύοντας στην ενδυνάμωση της ασφάλειας των πολιτών.

Αντιμετώπιση ΥΑ : Η καταπολέμηση τους παραμένει κεντρικής σημασίας με 20 από τις 74 δράσεις να στοχεύουν σε αυτόν τον τομέα. Με συχνές επιτελικές επαφές, αναπτύσσεται στενή συνεργασία μεταξύ των Hybrid CoE, EU Hybrid Fusion Cell και NATO Hybrid Analysis Branch. Όσον αφορά την αντίληψη της τακτικής κατάστασης, η συνεργασία μεταξύ του προσωπικού του τομέα ανάλυσης πληροφοριών των δύο Οργανισμών είναι στενή με συχνές επαφές σε επίπεδο μηνιαίων τηλεδιασκέψεων. Έχουν ολοκληρωθεί τρεις παράλληλες και συντονισμένες αναλύσεις σχετικά με την Ανατολική και Νότια «γειτονιά», ενώ μία τέταρτη βρίσκεται σε εξέλιξη για τις ΥΑ. Τα τμήματα που έχουν δημιουργηθεί από την ΕΕ και το NATO (κατά των ΥΑ) αλλά και το Ευρωπαϊκό κέντρο Αριστείας (CoE) εργάζονται για τη δημιουργία τριμερούς συνεργασίας, χρησιμοποιώντας υλικό από ανοικτές πηγές.

Ειδικότερα, το CoE συνεχίζει να υποστηρίζει το προσωπικό ΕΕ και NATO σε θέματα ΥΑ, μέσω της διοργάνωσης σεμιναρίων, ΟΕ και ασκήσεων. Η συνεργασία και οι συζητήσεις επικεντρώνονται στη βελτίωση της έγκαιρης προειδοποίησης και της τακτικής αντίληψης, της στρατηγικής επικοινωνίας, στην αντιμετώπιση κρίσεων, στην ανθεκτικότητα, στην κυβερνοάμυνα και στην ενεργειακή ασφάλεια. Το Μάιο του 2018, το CoE διεξήγαγε εκπαίδευση βασισμένη σε σενάριο με θέμα «Προστασία λιμένα σε συνθήκες ΥΑ», υπό την οργάνωση της ΕΕ και την παρακολούθηση προσωπικό και των δύο Οργανισμών.

Στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, προσωπικό του NATO επισκέφτηκε την EUROPOL, όπου ενημερώθηκε και σε θέματα CBRN και Improvised Explosive Devices (IEDs). Όσον αφορά το STRATCOM, ειδικές συζητήσεις έχουν λάβει χώρα για προσέγγιση θεμάτων όπως «η επικοινωνία σε καταστάσεις κρίσης» με τη συμμετοχή προσωπικού και των δύο Οργανισμών.

Στον τομέα της αντιμετώπισης κρίσεων και ενίσχυσης της ανθεκτικότητας έναντι ΥΑ, NATO και ΕΕ συνεργάστηκαν στενά σε θέματα ενεργειακής ασφάλειας και γενικότερα σε περιστατικά που περιλαμβάνουν μαζικές ανθρώπινες απώλειες. Πέραν της «ασφαλούς» τηλεδιάσκεψης, αναπτύχθηκαν και άλλα ασφαλή επικοινωνιακά συστήματα με σκοπό την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών.

Επιχειρησιακή συνεργασία συμπεριλαμβανομένου ναυτικών θεμάτων : Το κύριο Forum για την ανταλλαγή πληροφοριών και προσπάθειών συνεργασίας αποτελεί ο μηχανισμός SHADE MED. Η ΕΕ βρίσκεται στο στάδιο αναθεώρησης της αντίληψης της για τις Ναυτικές επιχειρήσεις ασφαλείας (Maritime Security Operations – MSO) και θα συζητηθεί σε επίπεδο προσωπικού μεταξύ ΕΕ – NATO. Με αντικειμενικό σκοπό την εγκαθίδρυση απευθείας διαδρόμων μεταξύ Πρίστινα (Κόσοβο) και άλλων πόλεων της ευρύτερης περιοχής, συμπεριλαμβανομένης της διαδρομής Πρίστινα – Βελιγραδίου, διεξήχθησαν διμερές συνομιλίες με Βελιγράδι (Σερβία) και Πρίστινα (Κόσοβο) για την ομαλοποίηση του κατώτερου τμήματος του εναερίου χώρου άνωθεν του Κοσόβου.

Κυβερνοασφάλεια και άμυνα : Η ενεργή διαδραστικότητα στον κυβερνοχώρο προωθείται με την ανταλλαγή, σε επίπεδο προσωπικού, αντιλήψεων και δογμάτων, πληροφοριών για υπάρχουσες και σχεδιασμένες για το μέλλον εκπαιδεύσεις και σεμινάρια, ενδείκτες απειλών, ανταλλαγές συναγερμών και εκτιμήσεων για απειλές και συσκέψεις για τη διαχείριση κρίσεων υπό το πρίσμα του κυβερνοχώρου.

Το Δεκ. 2017, το NATO διοργάνωσε υψηλού επιπέδου συσκέψεις μεταξύ προσωπικού ΕΕ – NATO, αναλύοντας τις τελευταίες εξελίξεις στην πολιτική του στον κυβερνοχώρο (NATOs Cyber Defence Pledge), αλλά και την αντίστοιχη πολιτική της ΕΕ (Joint Communication on Resilience, Deterrence and Defence : Building strong cybersecurity in Europe) του Σεπ. 2017. Έγινε μεγαλύτερη εμβάθυνση στις ανταλλαγές, στα πεδία της εκπαίδευσης, της επιμόρφωσης και των ασκήσεων αλλά και στους τομείς της έρευνας και της τεχνολογίας. Κύριος σκοπός στα πεδία της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης είναι η εφαρμογή κάλλιστων πρακτικών (όπως π.χ η κοινή χρήση εκπαιδευτικών εγχειριδίων του NATO) με σκοπό την παροχή συντονισμένης εκπαίδευσης και η προώθηση της διαλειτουργικότητας ανάμεσα στους δύο Οργανισμούς. Στο τέλος του 2017, αλλά και τον Απρίλιο του 2018, προσωπικό της ΕΕ συμμετείχε σε «ασκήσεις κυβερνοχώρου» του NATO (άσκηση «Locked Shields»).

Αμυντικές δυνατότητες : Συνεχίστηκαν οι προσπάθειες συντονισμού της απόδοσης μεταξύ των EU CPD, CARD και των αντίστοιχων διαδικασιών του

NATO όπως τα NATO Defence Planning Process (NDPP) και Partnership for Peace Planning and Review Process (PARP). Επίσης, με σκοπό την επίτευξη συμπληρωματικότητας και την αποφυγή αχρείαστης «διπλοπροσπάθειας», ειδικοί και των δύο Οργανισμών συναντιούνται ανά τρίμηνο για να συντονίσουν πολυεθνικά προγράμματα και σχεδιασμούς αλλά και να θεσμοθετήσουν θέματα τυποποίησης. Απτά παραδείγματα υποστήριξης της ΕΕ σε διάφορα προγράμματα του NDPP είναι αυτά των προγραμμάτων : AAR, Maritime Situational Awareness Aircraft, Countering Improvised Explosive Devices (C-IED), Remotely Piloted Aircraft Systems (RPAS), και Ιατρικής υποστήριξης. Μετά την παράλληλη αποδοχή της στρατηγικής της στρατιωτικής αεροπορίας, στο πλαίσιο του προγράμματος Single European Sky, οι εργασίες προχωρούν όπως προβλέπεται από τα αντίστοιχα σχέδια υλοποίησης που αναπτύχθηκαν σε συνεργασία με το EUROCONTROL. ΕΕ και NATO συμμετέχουν σε διάφορες ομάδες εργασίας, σεμινάρια και προγράμματα, σε συνεργασία και με το EUROCONTROL, πάνω σε θέματα όπως η διαχείριση της εναέριας κυκλοφορίας στους «Ευρωπαϊκούς ουρανούς», «αεροπλοΐα και κυβερνοασφάλεια», αλλά και η εισαγωγή των μη επανδρωμένων αεροσκαφών στην εναέρια κυκλοφορία.

Η συνεργασία προχωράει και στο πλαίσιο της στρατιωτικής κινητικότητας, καθώς το NATO συνεισφέρει στο Action Plan on Military Mobility της ΕΕ, που παρουσιάστηκε το Μαρ. 2018. Το Μάιο του ίδιου έτους, ο ΓΓ του NATO παρέδωσε στους επικεφαλής των τριών θεσμών της ΕΕ, τις γενικές παραμέτρους του NATO για τις υποδομές στις μεταφορές. Επίσης, το προσωπικό της ΕΕ έχει γίνει κοινωνός των Νατοϊκών προτύπων που σχετίζονται με τη στρατιωτική κινητικότητα. Πέραν των ανωτέρω, το Μάιο του 2018, συγκροτήθηκε μια ανεπίσημη ΟΕ με εξειδικευμένο προσωπικό των δύο Οργανισμών σχετικά με την ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων κατά της τρομοκρατίας, κυρίως τεχνικής φύσης επικεντρωμένες στην αντιμετώπιση IEDs, την προστασία λιμένων και την αντιμετώπιση μικρών UAS επιδιώκοντας τα στοιχεία της συμπληρωματικότητας και συνεκτικότητας.

Αμυντική βιομηχανία και έρευνα - Ασκήσεις : Ο διάλογος ανάμεσα στους δύο Οργανισμούς σε θέματα βιομηχανίας συνεχίστηκε. Οι συζητήσεις εστιάστηκαν σε πρακτικές που αφορούν την πρόσβαση της βιομηχανίας,

συμπεριλαμβανομένου των «μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων», στην αμυντική εφοδιαστική αλυσίδα και καινοτομία αλλά και την εμπλοκή της βιομηχανίας σε συγκεκριμένους τομείς όπως ο κυβερνοχώρος. Η ΕΕ παρουσίασε το πακέτο κυβερνοασφάλειας ενώ το NATO ενημέρωσε για το πλάνο δράσης στον κυβερνοχώρο αλλά και το συμπόσιο για τον κυβερνοχώρο το 2018. Για το Νοε. 2018 σχεδιάστηκαν παράλληλα – συντονισμένες ασκήσεις ΕΕ – NATO (EU HEX – ML 18 και NATO PACE 18) βασισμένες σε υβριδικό σενάριο με στοιχεία κυβερνοχώρου με σκοπό να εκπαιδευτούν οι δύο Οργανισμοί σε συντονισμένες «απαντήσεις» στη διαχείριση μιας κρίσης με πτυχές αντίληψης της τακτικής κατάστασης, της στρατηγικής επικοινωνίας, της κυβερνοασφάλειας, της αποτροπής κρίσης και ανταπόδοσης. Επιπρόσθετα, το NATO κάλεσε την ΕΕ να μετάσχει ως παρατηρητής τις στρατιωτικές ασκήσεις Trident Juncture 18, Trident Jaguar 18, Cyber Coalition 18 και Coalition Warrior Interoperability Exercise 18, ενώ το NATO προσκλήθηκε να μετάσχει ως παρατηρητής στην άσκηση Hot Blade 2018 το Μάιο στην Πορτογαλία. Επίσης, το ECoE για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών φιλοξένησε μια κοινή (ΕΕ – NATO) άσκηση υβριδικού πολέμου τον Απρ. 2018.

Άμυνα και οικοδόμηση ικανοτήτων ασφάλειας : Η ανταλλαγή πληροφοριών, για τις τρεις χώρες (Βοσνία Ερζεγοβίνη, Μολδαβία, Τυνησία) που μετέχουν πιλοτικά στο πρόγραμμα, έχει προχωρήσει. Το ίδιο ισχύει και για Ουκρανία, Γεωργία και Ιορδανία. Τομείς που εμφανίζουν περισσότερες ευκαιρίες για εξερεύνηση είναι η κυβερνοασφάλεια και άμυνα και η αποθήκευση πυρομαχικών. Επιπρόσθετα, έχει ενταθεί η συνεργασία σε CBRN ανάμεσα στα αντίστοιχα κέντρα που έχουν ιδρύσει οι δύο Οργανισμοί.

2.3.5 Η 4^η Έκθεση Υλοποίησης της Συνεργασίας (17 Ιουν. 2019)

Η 4^η έκθεση (EU NATO, 2019) καλύπτει την περίοδο από τον Ιουν. 2018 έως τον Ιουν. 2019 και αναλύει την πρόοδο υλοποίησης σε όλους τους τομείς των 74 κοινών προτάσεων συνεργασίας. Τα σημεία κλειδιά που μπορούν να τονιστούν είναι : Η εντατικοποίηση του πολιτικού διαλόγου τόσο σε επίσημο όσο και σε ανεπίσημο επίπεδο, με σημαντική αύξηση των διαβουλεύσεων σε όλα τα επίπεδα, παραμένοντας αναγκαίο εργαλείο ενίσχυσης της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ

των δύο Οργανισμών. Η στρατιωτική κινητικότητα είχε σημαντικά αποτελέσματα την περίοδο που εξετάζεται και ιδιαίτερα στη συνεκτικότητα που επιτεύχθηκε στις στρατιωτικές απαιτήσεις NATO – ΕΕ αλλά και τη συχνή ανταλλαγή σε δραστηριότητες σχετιζόμενες με τη στρατιωτική κινητικότητα. Συνεχίστηκε με σταθερό ρυθμό η συνεργασία στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών. Η πιλοτική φάση υλοποίησης των «παράλληλων και συντονισμένων ασκήσεων» (PACE concept) ολοκληρώθηκε με επιτυχία. Επίσης, συνεχίστηκε η συνεκτικότητα στην απόδοση μεταξύ του CDP της ΕΕ, του CARD και των αντίστοιχων Νατοϊκών διαδικασιών NDPP καθώς και Partnership for Peace Planning and Review Process.

2.4 2^η Κοινή Διακήρυξη ΕΕ – NATO (10 Ιουλ. 2018)

Το κύριο γεγονός του 2018, αποτέλεσε η υπογραφή της 2^{ης} κοινής διακήρυξης ΕΕ – NATO στις 10 Ιουλ. 2018 στις Βρυξέλλες, σύμφωνα με την οποία η συνεργασία πρέπει να επικεντρωθεί πλέον στην γρήγορη υλοποίηση των συμφωνηθέντων και ιδιαίτερα : στην στρατιωτική κινητικότητα, την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, την ανθεκτικότητα σε CBRN απειλές και την προώθηση της ατζέντας «γυναίκες, ειρήνη και ασφάλεια». Έτσι λοιπόν, ένα χρόνο μετά τη 2^η Κοινή Διακήρυξη, σύμφωνα με την 4^η έκθεση υλοποίησης (EU NATO, 2019) η συνεργασία εξελίχθηκε όπως περιγράφεται στις παρακάτω σελίδες :

Αντιμετώπιση υβριδικών απειλών : Σημαντική πρόοδος σημειώθηκε στο Ευρωπαϊκό CoE, με έδρα το Ελσίνκι, για την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών, με αυξημένο αριθμό μελών, πλήρες λειτουργικό προϋπολογισμό και εγκεκριμένο με πλήρη συναίνεση πρόγραμμα εργασιών. Το προσωπικό ΕΕ και NATO συνεχίζει την αλληλεπίδραση με το Κέντρο επιδεικνύοντας υποστήριξη σε τομείς όπως η εκπαίδευση, σεμινάρια, ομάδες εργασίας και ασκήσεις, με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας σε τομείς κλειδιά όπως έγκαιρη προειδοποίηση και τακτική αντίληψη, ανάπτυξη ικανοτήτων, κυβερνοχώρος, στρατηγική επικοινωνία, ανθεκτικότητα και αποτροπή. Επίσης, η ενεργός διάδραση μεταξύ προσωπικού συνεχίστηκε στον τομέα των στρατηγικών επικοινωνιών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης (disinformation) και σχετικών υβριδικών απειλών, εστιάζοντας στην ανταλλαγή πληροφοριών, την ανάλυση και την

ανάπτυξη ικανοτήτων. Συζητήσεις οργανώθηκαν για την προσέγγιση που αφορά «τις επικοινωνίες στην κρίση», συμπεριλαμβανομένου προσεγγίσεων των δημόσιων επικοινωνιών για απειλές ασφαλείας. Ιδιαίτερη συνεργασία ΕΕ – NATO παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια (Δεκ. 2018) της φάσης ανάπτυξης και των πρώτων βημάτων υλοποίησης του Σχεδίου Δράσης της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης. Επίσης, η STRATCOM Task Force East της ΕΕ συνεργάστηκε με το STRATCOM CoE του NATO στη Ρίγα, σχετικά με την επίδραση των «μιντιακών» καναλιών του Κρεμλίνου, όπως το «Russia today» και το «Sputnik», στην ΕΕ και όχι μόνο. Επιπρόσθετα, η ιστοσελίδα "EUvsDisinfo.eu" της Task Force East αλλά και λογαριασμοί της ΕΕ σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, χρησιμοποιούνται για να ενημερώσουν για την «επιχείρηση παραπληροφόρησης» που διενεργεί το Κρεμλίνο κατά του NATO. Κατά τη διάρκεια των παράλληλων και συντονισμένων ασκήσεων ΕΕ – NATO, που διεξήχθησαν το Νοε. 2018, εξετάστηκαν διάφορες μορφές συνεργασίας του προσωπικού στον τομέα της στρατηγικής επικοινωνίας.

Η αλληλεπίδραση στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας συνεχίστηκε :

- μέσω ανεπίσημων επαφών προσωπικού NATO – ΕΕ – Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας της EUROPOL.
- Διαβουλεύσεων σε Ομάδες Εργασίας
- Συμμετοχής προσωπικού σε εκδηλώσεις – Forum αμοιβαίου ενδιαφέροντος (Global Counter-terrorism Forum, the African Union και Global Coalition to Defeat ISIS).

Το Φεβ. 2019, στο πλαίσιο του Crisis Response, οργανώθηκε ομάδα εργασίας για τη συνεργασία ΕΕ – NATO στην πολιτική προστασία. Ο διάλογος σε επίπεδο προσωπικού συνεχίστηκε και εντάθηκε σε θέματα CBRN, ενώ το Μάιο του 2019 οργανώθηκε σεμινάριο σε επίπεδο ειδικών (βασιζόμενο σε σενάριο βιολογικής επίθεσης εναντίον έθνους που είναι μέλος και των δύο Οργανισμών) με σκοπό τον έλεγχο των μηχανισμών προετοιμασίας και ανταπόδοσης σε περίοδο κρίσης, και υποστήριξη της ανθεκτικότητας σε CBRN περιστατικά. Διεξήχθησαν διαβουλεύσεις σε επίπεδο μηχανισμών της ΕΕ αντίδρασης σε κρίση, Ομάδων υποστήριξης του NATO εναντίον υβριδικών απειλών αλλά και στο πλαίσιο

ανάπτυξης ικανοτήτων σύμφωνα με τις προτάσεις του μηχανισμού πολιτικής προστασίας rescEU. Επιπρόσθετα, το Ευρωατλαντικό συντονιστικό κέντρο του NATO για αντίδραση σε καταστροφές, και το Ευρωπαϊκό συντονιστικό κέντρο αντίδρασης σε καταστάσεις ανάγκης, αλληλοενημερώθηκαν για τα συστήματα και τις διαδικασίες που ακολουθούν ενώ συμμετείχαν (ως παρατηρητές) σε ασκήσεις πολιτικής προστασίας που οργανώθηκαν από ΕΕ – NATO τον Οκτ. 2018.

Επιχειρησιακή συνεργασία συμπεριλαμβανομένου Ναυτικών θεμάτων : Η στρατηγική συνεργασία των δύο Οργανισμών αντανακλάται στο επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο, στην υπάρχουσα συνεργασία στην κεντρική Μεσόγειο, μεταξύ των επιχειρήσεων EUNAVFOR MED Sophia και της επιχείρησης του NATO Sea Guardian. Η συνεργασία μεταξύ των Αρχηγείων των δύο επιχειρήσεων περιλαμβάνει εφοδιαστική υποστήριξη σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό όπως ευκολίες στα παράλια και ανεφοδιασμός στη θάλασσα. Επίσης, έχει συμφωνηθεί επί της αρχής, η υποστήριξη (εφόσον ζητηθεί από την ΕΕ) του NATO στην επιχείρηση EUNAVFOR MED Sophia στην υλοποίηση των αποφάσεων του ΣΑ του ΟΗΕ (2236 του 2016 και 2357 του 2017) για το εμπάργκο όπλων στη Λιβύη. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο αποτελεί η εκ περιτροπής προεδρεία (ΕΕ – NATO) στον μηχανισμό SHADE MED, ως κύριο φορέα για το συντονισμό των προσπαθειών και την ανταλλαγή πληροφοριών.

Κυβερνοασφάλεια και άμυνα : Η ενεργός συνεργασία μεταξύ του προσωπικού των δύο Οργανισμών στον τομέα της κυβερνοασφάλειας συνεχίστηκε με :

- Ανταλλαγές σε αντιλήψεις και δόγματα.
- Αμοιβαία συμμετοχή σε κυβερνοασκήσεις.
- Ανεπίσημες ανταλλαγές πληροφοριών σε υπάρχοντα και σχεδιαζόμενα εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά σεμινάρια, αλλά και ενδείξεις απειλών.
- Διαβουλεύσεις για τη διαχείριση κρίσεων υπό το πρίσμα του κυβερνοχώρου.
- Τακτικές συναντήσεις.

Το Δεκ. 2018, έλαβαν χώρα διαβουλεύσεις από ανώτερο προσωπικό ΕΕ – NATO καλύπτοντας όλο το φάσμα της συνεργασίας τους για την κυβερνοασφάλεια. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε θέματα όπως η διαχείριση κρίσεων, ασκήσεις, εκπαίδευση και επιμόρφωση. Τον Απρ. 2019, ΟΕ των δύο Οργανισμών που συγκροτήθηκε με θέμα τη διαχείριση κρίσεων κυβερνοχώρου, αποδείχτηκε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την εξοικείωση του προσωπικού σε διαδικασίες και μηχανισμούς, ενώ υπήρξε και μια κοινή προσπάθεια για την εκπόνηση επιχειρησιακών διαδικασιών κυβερνοάμυνας σε ανώτερο επιτελικό επίπεδο. Τον ίδιο μήνα άλλες κοινές ΟΕ ασχολήθηκαν με την συνεκτική θεώρηση αντιλήψεων, ιδεών και εγχειριδίων με θέμα τον κυβερνοχώρο, με σκοπό την εξέταση της δυνατότητας κοινής χρήσης και ανάπτυξης τους. Επιπρόσθετα, η συνεργασία ενισχύθηκε με την αμοιβαία συμμετοχή στελεχών του NATO και της ΕΕ στις κυβερνοασκήσεις «Cyber Europe 2018» και «Cyber Coalition 2018». Εν' όψη των Ευρωεκλογών του Μαΐου 2019, συγκροτήθηκε ΟΕ (τον Απρ. 2019) με τη συμμετοχή των NCIRC και EU CERT μαζί με ειδικούς του βιομηχανικού χώρου, με σκοπό να συζητήσουν για αντίμετρα σε πιθανές απειλές σε συσκευές και συστήματα που σχετίζονταν με την εκλογική διαδικασία.

Αμυντικές δυνατότητες : Συνεχίστηκε η επιδίωξη της επίτευξης συνεκτικότητας στην απόδοση του CPD 2018 της ΕΕ και του NATO DPP καθώς και του PARP, όπου υπάρχει αλληλοκάλυψη, αναγνωρίζοντας τη διαφορετική φύση και ευθύνες του κάθε οργανισμού. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι προσπάθειες συνεργασίας που αφορούν πολυεθνικά προγράμματα όπως για παράδειγμα AAR, αεροσκάφη Ναυτικής περιπολίας και αντίληψης της τακτικής κατάστασης, C-IED, RPAS, Υγειονομική υποστήριξη κ.α. Επίσης, με σκοπό την υλοποίηση της στρατηγικής της στρατιωτικής αεροπορίας υλοποιούνται όλα όσα έχουν συμφωνηθεί. Η συνεργασία συνεχίζεται στο επικαιροποιημένο Air Traffic Management Master Plan σε συνάρτηση με το Single European Sky Air Traffic Management Research (SESAR), ενώ τον Ιούνιο του 2018, επιτελείς του NATO συμμετείχαν στο EU Aviation Cyber Security Seminar. Επιπρόσθετα, προσωπικό NATO – ΕΕ εργάζεται για την υλοποίηση του σχεδιασμού για την παράδοση του πρώτου αεροσκάφους Τάνκερ και μεταφορών πολλαπλού ρόλου την άνοιξη του 2020. Με σκοπό την επίτευξη διαλειτουργικότητας, υπάρχει στενή συνεργασία¹⁷ στον τομέα της τυποποίησης, όπως στην περίπτωση της στρατιωτικής

κινητικότητας όπου προσωπικό της ΕΕ έχει ενημερωθεί για την τρέχουσα λίστα των αντίστοιχων Νατοϊκών προτύπων.

Η Στρατιωτική Κινητικότητα αποτελεί ένα σημαντικό τομέα συνεργασίας ΕΕ – NATO, με σημείο κλειδί την επιβεβαίωση της συνεκτικότητας στο πεδίο των στρατιωτικών απαιτήσεων μεταξύ των δύο Οργανισμών σε αυτόν τον τομέα. Πρώτο βήμα για την υλοποίηση του σχεδίου της ΕΕ για την στρατιωτική κινητικότητα, αποτέλεσε η έγκριση από το Συμβούλιο της ΕΕ το Νοε. 2018, των στρατιωτικών απαιτήσεων εντός αλλά και πέραν της ΕΕ, αφού έλαβε υπόψη τις παραμέτρους υποδομών του δικτύου μεταφορών του NATO (που εκδόθηκε από το ΓΓ του NATO, το Μάιο του 2018). Επιπρόσθετα, το Νοε. 2018, οι δύο Οργανισμοί συμφώνησαν να επιταχύνουν και να εδραιώσουν τη συνεργασία τους στο αντικείμενο με τη μορφή ενός «Δομημένου Διαλόγου για τη Στρατιωτική Κινητικότητα», με σκοπό τη δημιουργία συνεργειών όπου είναι δυνατόν. Θέματα τα οποία συνεξετάστηκαν περιλαμβάνουν στρατιωτικές απαιτήσεις, υποδομές μεταφορών καθώς και διαδικαστικά και νομικά αντικείμενα διάσχισης συνόρων. Οι διαβουλεύσεις συνεχίστηκαν τον Φεβ. και Μαρ. του 2019, ενώ τον Ιούνιο διοργανώθηκε από κοινού (μεταξύ των στρατιωτικών αντιπροσωπειών των δύο Οργανισμών) μία άσκηση επί χάρτου με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων σε επίπεδο προσωπικού.

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης δυνατοτήτων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, συστήθηκε το Νοε. 2018 μια ανεπίσημη ΟΕ με σκοπό να εστιάσει στους παρακάτω τρεις τομείς : Τεχνικές για την αντιμετώπιση C-IED, Προστασία Λιμένων και αντιμετώπιση μικρών UAS. Ειδικοί από κάθε Οργανισμό παρουσίασαν τις τελευταίες εξελίξεις στους παραπάνω τομείς και αποφασίστηκε να συνεχιστούν οι συναντήσεις σε ετήσια βάση.

Αμυντική Βιομηχανία και Έρευνα : Η συνεργασία στο συγκεκριμένο τομέα επικεντρώθηκε σε πρακτικές που αφορούν τη γρήγορη εμπλοκή της βιομηχανίας στην ανάπτυξη δυνατοτήτων, κυρίως στον τομέα της έρευνας, σε αντικείμενα όπως το Positioning, Navigation και Timing. Οι συζητήσεις συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια του NATO Industry Forum 2018 και του 2018 European Defence Agency Annual Conference, και θα επεκταθούν και σε άλλα θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Επιπρόσθετα, προσωπικό της ΕΕ ενημέρωσε το NATO για προγράμματα όπως το European Defence Fund, το European Defence Industrial Development Programme και το Preparatory Action on Defence Research.

Ασκήσεις : Η άσκηση EU HEX-ML 18 (Hybrid Exercise – Multi Layer 18) έλαβε χώρα το Νοε.2018 στο πλαίσιο των ασκήσεων PACE. Επρόκειτο για την μεγαλύτερη άσκηση διαχείρισης κρίσης, υβριδικής φύσης, που διεξήγαγε η ΕΕ με σκοπό τη βελτίωση της αντίδρασής της σε τέτοιες καταστάσεις αλλά και το συντονισμό της με το NATO. Το υβριδικό σενάριο της άσκησης σχεδιάστηκε ώστε να περιλαμβάνει διαδραστικά σενάρια με το NATO στους τομείς του κυβερνοχώρου, της παραπληροφόρησης, της πολιτικής προστασίας αλλά και την ανταλλαγή πληροφοριών σε επίπεδο προσωπικού για θέματα τρομοκρατίας και εγκληματικότητας με σκοπό το συγχρονισμό των δύο Οργανισμών σε δραστηριότητες διαχείρισης κρίσεων. Κατά τη διάρκεια της άσκησης έγιναν τρεις τηλεδιασκέψεις (μία διαβαθμισμένη και δύο αδιαβάθμητες) με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών. Αντίστοιχα, προσωπικό της ΕΕ συμμετείχε στην άσκηση διαχείρισης κρίσεων του NATO που διεξήχθη το Μάιο του 2019. Συνολικά προσωπικό της ΕΕ συμμετείχε στις ακόλουθες ασκήσεις του NATO : Trident Juncture, Trident Jaguar I και Coalition Warrior Interoperability Exercise.

Άμυνα και οικοδόμηση αμυντικών ικανοτήτων : Η συνεργασία των δύο Οργανισμών για την ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών για το πιλοτικό πρόγραμμα των τριών κρατών (Βοσνία Ερζεγοβίνη, Τυνησία και Μολδαβία) συνεχίστηκε. Έπειτα από δυόμιση χρόνια υλοποίησης του προγράμματος, ΕΕ και NATO αποφάσισαν να τερματίσουν τη φάση των «πιλοτικών χωρών» και να περάσουν στη φάση «των χωρών που εστιάζουμε» (“focus countries”). Οι τρεις χώρες θα παραμείνουν στη νέα φάση αλλά πιθανότατα να ενταχθούν και άλλες χώρες. Παράλληλα, κινητικότητα παρατηρήθηκε στη συνεργασία ΕΕ – NATO με την Ουκρανία, τη Βόρεια Μακεδονία, την Ιορδανία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Επίσης, το Δεκ. 2018 συμφωνήθηκε η οικονομική ενίσχυση από την ΕΕ στο NATO Building Integrity Trust Fund, για την περίοδο 2019-2022, με 2 εκ. € για χώρες συνεταιίρους του NATO που βρίσκονται στη «γειτονιά» της ΕΕ.

Ενδυνάμωση του πολιτικού διαλόγου μεταξύ ΕΕ – NATO : Ο πολιτικός διάλογος ως ένα αναγκαίο εργαλείο για την ενδυνάμωση αμοιβαίας εμπιστοσύνης παραμένει ένα σημαντικό στοιχείο της συνεργασίας. Σε πολιτικό επίπεδο συνεχίστηκε η πρακτική των αμοιβαίων προσκλήσεων στις υπουργικές διασκέψεις. Επίσης, τετραπλασιάστηκε ο αριθμός των αλληλοενημερώσεων από αντιπροσώπους των δύο Οργανισμών σε αντικείμενα όπως : Ναυτικά θέματα περιλαμβανομένου της στρατηγικής θεώρησης της επιχείρησης «ΑΤΑΛΑΝΤΑ», θέματα κυβερνοχώρου, αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, στρατιωτική κινητικότητα, οικοδόμηση ικανοτήτων σε χώρες συνεταιίρους, αποστολές NATO – ΕΕ στο Ιράκ, τη Ρωσία και τη Λιβύη. Συνεχίστηκε ο διάλογος σε θέματα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, αντιμετώπισης συστημάτων UAS και CBRN άμυνας. Τέλος, εντάθηκε η συνεργασία στο θεματολόγιο πολιτικής «Γυναίκες, Ειρήνη και Ασφάλεια» με διοργάνωση σεμιναρίων, συζητήσεων και συγκρότηση ομάδων εργασίας. Στο θεματολόγιο «Παιδιά και ένοπλη σύγκρουση», το NATO έχει αναπτύξει ένα διαδικτυακό εκπαιδευτικό πακέτο για ενημέρωση του ένστολου προσωπικού, ενώ έχει προσκληθεί τόσο η ΕΕ όσο και ο ΟΗΕ για να συμμετάσχουν στην πρωτοβουλία.

Συνοψίζοντας, παρατέθηκε η εξέλιξη της συνεργασίας ΕΕ – NATO από το κομβικό σημείο της Κοινής Διακήρυξης του 2016 ενώ μέσω των επίσημων αναφορών των δύο Οργανισμών εξετάστηκαν αναλυτικά τα σημεία της «κοινής πορείας» τους, όπως αυτά έχουν συμφωνηθεί στις δύο κοινές διακηρύξεις.

Στο επόμενο κεφάλαιο, η εργασία μέσα από την κριτική ματιά επιστημόνων του τομέα των διεθνών σχέσεων, επικεντρώνεται στην ανάλυση των πεδίων επιχειρησιακής συνεργασίας των δύο Οργανισμών (αντιμετώπιση Υβριδικών Απειλών, τρομοκρατίας, κυβερνοαπειλών, επιχειρήσεις ασφάλειας στο θαλάσσιο χώρο, στρατιωτική κινητικότητα, ανάπτυξη δυνατοτήτων, αμυντική βιομηχανία, γυναίκες ειρήνη και ασφάλεια), στα κοινά βήματα που έχουν γίνει καθώς και στις μελλοντικές τους επιδιώξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Smart Power is neither Hard nor Soft – it is the skillful combination of both»

Richard Armitage – Joseph S. Nye¹⁸

NATO και ΕΕ, τα τελευταία χρόνια, έχουν αναβαθμίσει τη συνεργασία τους σε ένα πρωτοφανές επίπεδο, με πρωτοβουλίες που κυμαίνονται από κοινές δηλώσεις για στρατηγική εταιρική σχέση (2016 και 2018), αμοιβαίες προσκλήσεις σε συνόδους κορυφής και άλλες συναντήσεις υψηλού επιπέδου, και φτάνουν μέχρι τη συνεργασία σε επιχειρησιακό επίπεδο σε 74 έργα (projects) και επτά τομείς πολιτικής. Ωστόσο, παρά το ήδη υψηλό επίπεδο συντονισμού, η ΕΕ και το NATO πρέπει να προχωρήσουν ακόμη περισσότερο, και από τη συμπληρωματικότητα να περάσουν σε επίπεδο συνεργειών.

3.1 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΧΩΡΟ

Η συνεργασία ΕΕ-NATO στον τομέα της Ναυτικής ασφάλειας αποτελεί βασικό στοιχείο της προσπάθειας συνεργασίας των δύο οργανισμών στο Επιχειρησιακό και Τακτικό επίπεδο. Η μακρόχρονη συνεργασία μεταξύ ΕΕ και NATO ενισχύθηκε με την Κοινή Διακήρυξη του 2016. Τον Ιούνιο του 2018, η ΕΕ αναθεώρησε το σχέδιο δράσης για την εφαρμογή της στρατηγικής της για τη θαλάσσια ασφάλεια (EUMSS) και αναζητά την εντατικοποίηση της συνεργασίας στο πλαίσιο των κοινών δραστηριοτήτων ΕΕ – NATO μέσω επτά δράσεων (στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η επιχειρησιακή τους συνεργασία στη θάλασσα) (EU Council, 2018b).

3.1.1 Υλοποίηση της Στρατηγικής της ΕΕ για τη Θαλάσσια Ασφάλεια (EU Maritime Security Strategy – EUMSS)

Σύμφωνα με την EUMSS, η ΕΕ αναφέρεται στο NATO ως φυσικό εταίρο για συνεργασία σε δραστηριότητες που συνδέονται με την ασφάλεια στη θάλασσα. Παραδείγματα της επιχειρησιακής συνεργασίας των δύο Οργανισμών περιλαμβάνουν : την κοινή προσπάθεια για την καταπολέμηση της πειρατείας στον Ινδικό Ωκεανό, τη συνεργασία τακτικού και επιχειρησιακού επιπέδου στη Μεσόγειο

θάλασσα, την κοινή οργάνωση σεμιναρίου για τα διδάγματα σχετικά με την καταπολέμηση της πειρατείας και τη συνεργασία της ΕΕ με διαπιστευμένα Ναυτικά κέντρα κατάρτισης - εκπαίδευσης και Κέντρα Αριστείας του NATO (EU Council, 2018b).

Συγκεκριμένα, η EUMSS υλοποιείται με : την ενσωμάτωση της θαλάσσιας ασφάλειας στις διμερείς συνεδριάσεις, την ανταλλαγή πληροφοριών σε εθελοντική βάση, την οργάνωση της διασταυρωτικής ναυτικής εκπαίδευσης αλλά και ασκήσεων ασφάλειας στη θάλασσα, την επιδίωξη της συνεργασίας με το NATO σε επιχειρησιακό επίπεδο μεταξύ των επιχειρήσεων EUNAVFOR MED Shophia και Operation Sea Guardian (OSG NATO) και την αλληλουποστήριξη σε δραστηριότητες με στόχο την αντιμετώπιση παράνομων δραστηριοτήτων στη θάλασσα όπως το λαθρεμπόριο και η παράνομη διακίνηση ανθρώπων (EU Council, 2018b).

3.1.2 Ο Επιχειρησιακός τομέας της Ναυτικής Στρατηγικής του NATO

Η Ναυτική Στρατηγική της Συμμαχίας, του 2012, παραμένει το γενικό πλαίσιο για τις Ναυτικές Δυνάμεις του NATO και καλύπτει το πλήρες φάσμα των βασικών καθηκόντων της Συμμαχίας, όπως ορίζονται από τη Στρατηγική Αντίληψη του 2010. Η Ναυτική Στρατηγική έχει συμπληρωθεί από την «Κατευθυντήρια Γραμμή για τις Αποστολές των Επιχειρήσεων Ναυτικής Ασφάλειας», η οποία συμφωνήθηκε επίσης στο 2012. Το 2014, οι Σύμμαχοι αποφάσισαν την υλοποίηση σε Επιχειρησιακό επίπεδο τόσο της Ναυτικής Στρατηγικής όσο και της «Κατευθυντήριας Γραμμής» του NATO καλύπτοντας έξι «Ναυτικά αντικείμενα» με σκοπό την ενίσχυση του συντονισμού, της συνεργασίας και της συμπληρωματικότητας NATO και ΕΕ στο ναυτικό τομέα. Έτσι λοιπόν, λαμβάνει χώρα σε τακτά χρονικά διαστήματα η επανεξέταση της επιχειρησιακής συνεργασίας NATO-ΕΕ, οι άτυπες ανταλλαγές μεταξύ του προσωπικού του NATO και της ΕΕ για να συνεργαστούν πάνω σε ένα κοινό «πακέτο» θαλάσσιων δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των αμοιβαίων ενημερώσεων σχετικά με Ναυτικά-θαλάσσια ζητήματα, τα διδάγματα που αντλήθηκαν από τις επιχειρήσεις και τους τρόπους βελτίωσης της κατανόησης των αντίστοιχων θαλάσσιων δραστηριοτήτων των δύο Οργανισμών (EEA, 2019e).

3.1.3 Τα Θαλάσσια Θέατρα Επιχειρήσεων της Επιχειρησιακής Συνεργασίας ΕΕ – NATO

Η ΕΕ και το NATO έχουν εμπλακεί με επιτυχία στην επιχειρησιακή συνεργασία στη θάλασσα, ιδίως στο Θέατρο Επιχειρήσεων (ΘΕ) της Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένου του Αιγαίου Πελάγους, και του ΘΕ του Κέρατος της Αφρικής - Ερυθράς θάλασσας.

ΘΕ Μεσογείου Θάλασσας : Η στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ των δύο Οργανισμών αντικατοπτρίζεται επί του παρόντος σε τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο συνεργασίας στις επιχειρήσεις EUNAVFOR MED Operation Sophia και Operation Sea Guardian¹⁹ στην Κεντρική Μεσόγειο. Ο δύο Ναυτικές επιχειρήσεις ανταλλάσσουν σε ανεπίσημο επίπεδο πληροφορίες τακτικού επιπέδου. Η συνεργασία καλύπτει επίσης, την αμοιβαία υλικοτεχνική υποστήριξη i) των Ναυτικών εγκαταστάσεων στην ξηρά, ii) της επιχειρησιακής ικανότητας εν πλω και iii) τον ανεφοδιασμό στη θάλασσα. Στο πλαίσιο του εμπάργκο όπλων του ΟΗΕ κατά της Λιβύης, το NATO συμφώνησε καταρχήν ότι, μετά από αίτημα της ΕΕ, η επιχείρηση Sea Guardian είναι εξουσιοδοτημένη να στηρίξει την EUNAVFOR MED Sophia, κατά την εφαρμογή της απόφασης 2292 (του 2016) του ΣΑ των Ηνωμένων Εθνών - που επεκτείνεται επί του παρόντος με την απόφαση UNSCR 2473 (του 2019) - στη συνοδεία ύποπτων σκαφών (ΕΕΑ, 2019ε).

Επιπρόσθετα, στο Αιγαίο Πέλαγος το NATO παρείχε πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο στην ελληνική και τουρκική ακτοφυλακή αλλά και στη FRONTEX²⁰ (ΕΕ), για τον εντοπισμό λαθρεμπόρων και διακινητών προσφύγων και οικονομικών μεταναστών που κινούνται από τις τουρκικές στις ελληνικές ακτές. Ακόμη και αν δεν μπορούν επίσημα να ανταλλάξουν διαβαθμισμένες πληροφορίες, ΕΕ και NATO μπορούν να συμβουλευθούν ο ένας τον άλλον και να συνεργάζονται σε πρακτική βάση : για παράδειγμα, η FRONTEX μπορεί να μεταβεί και να παραλάβει ένα πλοίο λαθρεμπόρων σε ένα συγκεκριμένο σημείο στη θάλασσα βάσει πληροφοριών προερχόμενων από πηγές του NATO (χωρίς να μοιράζονται τα υποστηρικτικά στοιχεία όπως δορυφορικές εικόνες κλπ) (ΕΕΑ, 2019ε).

ΘΕ Κέρατος της Αφρικής – Ερυθράς Θάλασσας : Η επιχείρηση ATALANTA της EUNAVFOR, η οποία αναπτύχθηκε από την ΕΕ το 2008 στο Κέρας της Αφρικής και στον Ινδικό Ωκεανό, συνεργάστηκε με την επιχείρηση του NATO OCEAN SHIELD για οκτώ χρόνια μέχρι την ολοκλήρωση της το 2016. Τακτικές ανταλλαγές συνεχίζονται υπό την «ομπρέλα» του SHADE Μπαχρέιν, μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε το 2008 ως τρόπος συντονισμού των επιχειρήσεων για την καταπολέμηση της πειρατείας στις περιοχές του Κόλπου του Άντεν και του Ινδικού Ωκεανού. Βασικές πτυχές της, περιλαμβάνουν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ενδιαφερομένων, το συντονισμό για τη συνοδεία της εμπορικής ναυτιλίας μέσω του «συνιστώμενου διαδρόμου διέλευσης» (Internationally Recommended Transit Corridor – IRTC), την εναέρια κάλυψη με αεροσκάφη θαλάσσιας περιπολίας της περιοχής υψηλού κινδύνου πειρατείας και τις συντονισμένες προσπάθειες αποτελεσματικής αντιμετώπισης της απειλής της πειρατείας. Η επιχείρηση ATALANTA της EUNAVFOR καθιέρωσε επίσης, σε στενή συνεργασία με τη βιομηχανία, το Κέντρο Θαλάσσιας Ασφάλειας στο Κέρας της Αφρικής (Maritime Security Centre Horn of Africa – MSCHOA) το οποίο εξακολουθεί να συνεργάζεται με το NATO MARCOM (Maritime Command) (EEA, 2019e).

3.2 ΚΥΒΕΡΝΟΑΣΦΑΛΕΙΑ

3.2.1 Η Απειλή και οι Δράσεις ΕΕ – NATO

Όπως η χερσαία, η θαλάσσια, η αεροπορική και πυρηνική ισχύς κατά τον John Mearsheimer (Mearsheimer, 2011), το ίδιο και η ισχύς του κυβερνοχώρου είναι ένα στρατηγικό όπλο και, *«δεν υπάρχει καμία θεμελιώδης αιτία ότι λιγότερα θα πρέπει να αναμένονται από την ισχύ του κυβερνοχώρου»* (Gray, 2013).

Είναι λοιπόν φανερό γιατί ΕΕ και NATO αποφάσισαν, από την κοινή διακήρυξη του 2016 και μετά, να συνδράμουν αποφασιστικά και από κοινού στην αντιμετώπιση των σύγχρονων απειλών κυβερνοασφάλειας, αφού απαιτεί στενή συνεργασία ανάμεσα σε προσωπικό με γνώσεις και δεξιότητες, αλλά απαιτεί και πόρους και τεχνολογικές ικανότητες.

Κατά την διάσκεψη κορυφής των Βρυξελλών τον Ιούλιο του 2018, η Συμμαχία ανακοίνωσε τη δημιουργία ενός νέου «Κέντρου Επιχειρήσεων Κυβερνοχώρου» στο πλαίσιο της ενισχυμένης δομής διοίκησης του NATO (NCS). Η ΕΕ από την πλευρά της, έκανε τον αγώνα κατά του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο έναν από τους τρεις πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ατζέντας για την Ασφάλεια και αναγνώρισε την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο ως προτεραιότητα για την «Παγκόσμια Στρατηγική» του 2016. Την ίδια χρονιά, η οδηγία της ΕΕ για την «Ασφάλεια των Δικτύων και των Πληροφοριακών Συστημάτων» εισήγαγε σημαντικά νομικά μέτρα για την ενίσχυση του συνολικού επιπέδου ασφάλειας στον κυβερνοχώρο στην ΕΕ. Επιπλέον, το 2017 η Ένωση υιοθέτησε ένα «Πακέτο κυβερνοασφάλειας» συμπεριλαμβανομένης της αναθεωρημένης στρατηγικής για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, καθώς και την εισαγωγή μιας «εργαλειοθήκης κυβερνοδιπλωματίας». Η συνεργασία σε επιχειρησιακό επίπεδο ανάμεσα στους δύο Οργανισμούς στον κυβερνοχώρο, συνεχίζεται και προχωρά πέρα από τους τομείς των δογμάτων και αντιλήψεων (όπου είναι σε μεγάλο βαθμό κοινές), στην εκπαίδευση και επιμόρφωση των στελεχών, τις παράλληλες ασκήσεις, τις προσπάθειες σε τομείς όπως οι ενδείκτες απειλών, οι ανταλλαγές εκτιμήσεων απειλής και καταστάσεων συναγερμού αλλά και σε τακτικές συναντήσεις-αλληλοενημερώσεις με θέματα όπως η διάσταση του κυβερνοχώρου στη διαχείριση κρίσεων (Lete, 2019, p. 29).

Μια πρόσφατη κοινή δράση αποτέλεσε, το Μαρ. 2019, το σεμινάριο κυβερνοασφάλειας που διοργάνωσε το ESDC και ήταν ανοιχτό σε προσωπικό της Συμμαχίας, ενώ στη φάση της υλοποίησης βρίσκεται η Τεχνική Συμφωνία για την κυβερνοάμυνα μεταξύ του NATO Computer Incident Response Capability (NCIRC) και της Computer Emergency Response Team for the European Union (CERT-EU) (Lete, 2019).

3.2.2 Εμπόδια στη Συνεργασία στον Κυβερνοχώρο

Για να είναι αποτελεσματική μια συνδυασμένη απάντηση στις κυβερνοαπειλές οι δύο Οργανισμοί πρέπει να έχουν μια κοινή «αντίληψη-εικόνα της τακτικής κατάστασης» βασισμένη σε κοινές εκτιμήσεις και ενδείκτες απειλής. Τα ανωτέρω, μπορούν να γίνουν πράξη μόνο αν υπάρχει τακτική ανταλλαγή αδιαβάθμητων αλλά και διαβαθμισμένων πληροφοριών. Παρότι υπάρχει μεγάλη

βελτίωση στη συνεργασία σε επίπεδο προσωπικού, οι δύο Οργανισμοί παραμένουν δύο ξεχωριστά «σώματα», με περιορισμούς και διαφορετική κουλτούρα στην ανταλλαγή «ευαίσθητων» πληροφοριών²¹ (κυρίως λόγω ύπαρξης μελών που ανήκουν μόνο στον ένα ή τον άλλο Οργανισμό – βλέπε Τουρκία και Κύπρος).

Άλλο ένα θέμα που αντιμετωπίζουν και οι δύο Οργανισμοί, είναι ότι και οι δύο εξαρτώνται από τη «διάθεση» των μελών τους για μια υπερεθνική προσέγγιση στις κυβερνοαπειλές, αλλά τα κ-μ παραμένουν διστακτικά να δουλέψουν από κοινού με τους Οργανισμούς, καθώς ο κυβερνοχώρος ακόμα θεωρείται ένας κρίσιμος τομέας Εθνικών συμφερόντων και τα κ-μ πείθονται δύσκολα ότι η ΕΕ ή το NATO μπορεί να τους παράσχει βοήθεια που να ταιριάζει στις Εθνικές τους ανάγκες. Για να μπορέσουν οι δύο Οργανισμοί να παράσχουν εξελιγμένες λύσεις ενάντια στις κυβερνοαπειλές, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η μεγαλύτερη διαφάνεια από τα κ-μ για τις «ευαίσθητες» πληροφορίες που κατέχουν σχετικά με την απειλή ή τις τεχνικές πληροφορίες για κυβερνοπεριστατικά, καθώς επίσης να μοιράζονται «κρατικά δεδομένα» όπως τα «αδύνατα» αλλά και τα «δυνατά» τους σημεία στον κυβερνοχώρο ή να διαθέτουν προς χρήση και στα υπόλοιπα κ-μ την τεχνολογία και τις ικανότητες που έχουν αναπτύξει. Κάτι τέτοιο όμως δεν υπάρχει στον κοντινό ορίζοντα, καθώς οι προτάσεις των δύο Οργανισμών προς τα κ-μ δεν είναι δεσμευτικές αλλά ακολουθούνται σε εθελοντική βάση, με αποτέλεσμα οι ικανότητες που αναπτύσσονται από αυτά να μην είναι συχνά διαλειτουργικές ή να μην μπορούν να έχουν συμπληρωματικό ρόλο (Lete, 2019, pp. 30-31).

Για να μπορέσουν να ξεπεράσουν τα παραπάνω εμπόδια, λαμβανομένου υπόψη του μεγέθους της απειλής, πρέπει ΕΕ και NATO να συνεχίσουν να ψάχνουν νέους τρόπους συνεργασίας που να εμβαθύνουν και να διευρύνουν την εμπλοκή τους.

3.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΥΒΡΙΔΙΚΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ

Η αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών²² αποτελεί τομέα κλειδί της επιχειρησιακής συνεργασίας ΕΕ – NATO, και υπάρχει σταθερή πρόοδος βασισμένη στον «οδικό χάρτη» που χάραξαν τόσο η Κοινή Διακήρυξη του 2016 στη Βαρσοβία όσο και αυτή του 2018 των Βρυξελλών. Άλλωστε, 20 από τις 74

δράσεις συνεργασίας των δύο Οργανισμών επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, η οποία πρέπει να είναι ολοκληρωμένη προσέγγισης (comprehensive approach) με στοιχεία πολιτικό – στρατιωτικής συνεργασίας, δημοσίου – ιδιωτικής πρωτοβουλίας, πολιτικής – πρακτικής και κοινωνικής επιστήμης – τεχνολογίας. Τα δίκτυα, επίσημα και ανεπίσημα, αποτελούν επίσης άλλον ένα σημαντικό παράγοντα. Τα ανεπίσημα δίκτυα, όπου οι πληροφορίες ρέουν χωρίς τους περιορισμούς των επίσημων δομών, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να συμβάλλουν σημαντικά στην αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών (NATO, 2016).

3.3.1 Κοινές και Παράλληλες Ασκήσεις

Οι παράλληλες και συντονισμένες ασκήσεις (PACE) αποτελούν το πιο ορατό παράδειγμα συνεργασίας των δύο Οργανισμών. Το Νοε. 2018, έλαβε χώρα για δεύτερη φορά μια τέτοιου είδους άσκηση, βασιζόμενη σε ένα υβριδικό σενάριο και περιλάμβανε έναν αριθμό δράσεων σε απειλές κυβερνοχώρου, παραπληροφόρησης και πολιτικής προστασίας όπως επίσης και ανταλλαγές πληροφοριών σε επίπεδο προσωπικού που αφορούν την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα («Cyber Europe 2018» και «Cyber Coalition 2018»).

3.3.2 Διαχείριση Κρίσεων

Συνεχίστηκε η συνεργασία όσον αφορά την αντιμετώπιση κρίσεων και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας μέσω της συμμετοχής σε διασταυρωτικές ενημερώσεις και διάλογο σε επίπεδο προσωπικού. Αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί το «εργαστήριο προσωπικού» (workshop) με θέμα τους μηχανισμούς αντιμετώπισης κρίσεων για την υποστήριξη της CBRN ανθεκτικότητας, που έλαβε χώρα το Μάιο του 2019. Η συζήτηση βασίστηκε σε ένα σενάριο βιολογικής επίθεσης εναντίον μιας χώρας που είναι κ-μ της ΕΕ και του NATO, ήταν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να «χαρτογραφηθούν» πολιτικές, σχέδια και διαδικασίες που υποστηρίζουν την ανθεκτικότητα καθώς και οι μηχανισμοί αντιμετώπισης κρίσεων σε κάθε πλευρά. Ανταλλαγές προσωπικού μεταξύ των δύο Οργανισμών πραγματοποιήθηκαν ανάμεσα στις Ομάδες Υποστήριξης για την αντιμετώπιση ΥΑ προκειμένου να εξεταστούν περαιτέρω ευκαιρίες για αμοιβαία συμπληρωματική δράση. Επιπρόσθετα, στενή σε πρακτικό επίπεδο είναι η

συνεργασία μεταξύ του EU Hybrid Fusion Cell και της Alliance Hybrid Analysis Branch σε θέματα όπως η αντίληψη της τακτικής κατάστασης²³, στρατηγικές επικοινωνίες και θέματα υβριδικών απειλών (Smith H. , 2019, p. 16).

3.3.3 Προστασία διεξαγωγής Εκλογών και Υποδομών

Τον Απρ. 2019 και εν όψη των Ευρωεκλογών του Μαΐου, οι δύο Οργανισμοί μαζί με ειδικούς της βιομηχανίας δημιούργησαν μια ΟΕ με αντικείμενο τα αντίμετρα εναντίον πιθανών απειλών σε συστήματα και συσκευές που σχετίζονται με την εκλογική διαδικασία.

Τέλος, οργανώθηκαν επαφές σε επίπεδο προσωπικού μεταξύ του EDA και του NATO, με σκοπό τη συνεργασία σε θέματα προστασίας λιμένων, αντιμετώπισης mini drones και IEDs (τα οποία έχουν διαστάσεις υβριδικών απειλών).

3.3.4 Ο Ανεπίσημος Τρόπος Συνεργασίας

Η εργαλειοθήκη εναντίον των υβριδικών απειλών έχει μεγαλώσει σημαντικά, οι τρόποι εργασίας έχουν αλλάξει και οι συνδυασμένες προσεγγίσεις αποτελούν πλέον την πεπατημένη. Η συνεργασία, τόσο εντός της Ένωσης (ινστιτούτα, υπηρεσίες, θεσμοί) αλλά και με στρατηγικούς εταίρους όπως το NATO προοδεύει με σταθερά βήματα μπροστά. Η προσέγγιση «Whole of Society» (κυβερνήσεις, κοινωνία, ΕΔ, ιδιωτικός τομέας, ΜΜΕ, διαδικτυακές πλατφόρμες) αποτελεί την αιχμή του δόρατος για την αντιμετώπιση πολυσύνθετων απειλών όπως οι υβριδικές. Η συνεργασία ΕΕ – NATO όπως φαίνεται και στον τομέα των υβριδικών απειλών, προχωράει καλύτερα στο ανεπίσημο επίπεδο μέσω εκτεταμένων επαφών μεταξύ προσωπικού, και το δρόμο όσον αφορά στις υβριδικές απειλές, τον έχει χαράξει το HybridCoE. Το εν λόγω CoE δεν είναι ούτε του NATO αλλά ούτε και της ΕΕ, και μπορούν να μετάσχουν όλα τα κ-μ της ΕΕ και του NATO (δεν απαιτείται να είναι μέλη και των δύο Οργανισμών) (Smith H. , 2019).

3.3.5 Οι προκλήσεις της Συνεργασίας

Η πρώτη πρόκληση στη συνεργασία ΕΕ – NATO είναι ότι, εκτός της ενδυνάμωσης της συνεργασίας τους, οι δύο Οργανισμοί πρέπει να προβούν και σε εσωτερική αναδιοργάνωση. Αυτό πρέπει να γίνει γιατί θα είναι δύσκολο να

συμφωνήσουν σε θεμελιώδεις «νόρμες» συνεργασίας πριν ολοκληρωθούν οι εσωτερικές τους διεργασίες. Η δεύτερη πρόκληση πηγάζει από τη διαφορετική φύση των δύο Οργανισμών, καθώς το NATO είναι πρώτα ένας Στρατιωτικός Οργανισμός ενώ η ΕΕ ξεκίνησε ως ένας Οργανισμός για οικονομική συνεργασία και έχει εξελιχθεί σε μια πολιτική δύναμη με σημαντικές δράσεις στον τομέα της ασφάλειας. Και οι δύο οργανισμοί, διαχρονικά, αναπτύσσονται και εξελίσσονται μαζί (Smith H. , 2019).

Το σημερινό περιβάλλον ασφάλειας, το οποίο κυριαρχείται από υβριδικές απειλές, δείχνει ότι πολιτικά και στρατιωτικά στοιχεία πρέπει να ενσωματωθούν καλύτερα, καθώς η συνεργασία μεταξύ τους έχει κεντρική σημασία για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους απειλών. Τα κ-μ της ΕΕ και του NATO αποτελούν μια ετερογενή ομάδα με διαφορετική κουλτούρα πολιτικής και ασφάλειας, όπου η κατανόηση του ρόλου του στρατού στον τομέα της στρατηγικής, διαφέρει σημαντικά. Τα τρία χρόνια που έχουν περάσει από την κοινή διακήρυξη ΕΕ-NATO έδειξαν, ότι μέσω της αυξημένης συνεργασίας ΕΕ-NATO στον τομέα των υβριδικών απειλών, είναι δυνατή και αναγκαία η πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία. Ωστόσο, δεν είναι κάτι εύκολο δεδομένου του διφορούμενου, παραπλανητικού και ύπουλου χαρακτήρα των υβριδικών απειλών. Άλλωστε, από τη φύση της η υβριδική απειλή έχει σχεδιαστεί για να προκαλέσει διαφωνία και διαίρεση (Smith H. , 2019).

3.4 ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Με τη στρατιωτική κινητικότητα, επιδιώκεται η αντιμετώπιση των εμποδίων στη μεταφορά στρατιωτικού εξοπλισμού και στη μετακίνηση στρατιωτικού προσωπικού τόσο για συνήθεις δραστηριότητες (ειρηνικής περιόδου) όσο και κατά τη διάρκεια κρίσεων και συγκρούσεων, εντός και εκτός της ΕΕ, με όλους τους τρόπους μεταφοράς και σε όλες τις στρατηγικές κατευθύνσεις, επιτρέποντας έτσι στα κ-μ να ενεργούν ταχύτερα και αποτελεσματικότερα στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, αλλά και εθνικών και πολυεθνικών δραστηριοτήτων. Η στρατιωτική κινητικότητα αποτελεί έναν πολλά υποσχόμενο τομέα συνεργασίας ΕΕ – NATO, αφού και οι δύο Οργανισμοί έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο να μπορούν να μετακινήσουν αμυντικές δυνάμεις και εξοπλισμό οπουδήποτε απαιτηθεί στην Ευρώπη. Η ΕΕ έχει πολλά να πει όσον αφορά νομικής και ρυθμιστικής φύσης ζητήματα ενώ διαθέτει

χρηματοδοτήσεις και προγράμματα για τη διασυνοριακή κινητικότητα. Από την άλλη πλευρά, το NATO έχει την ικανότητα να σχεδιάζει και να υπολογίζει τις ανάγκες του Στρατού για να μετακινηθεί εντός Ευρώπης ώστε να διασφαλίσει και να προβάλλει αξιόπιστη αποτροπή (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019).

Η στρατιωτική κινητικότητα εντάχθηκε στην ατζέντα του NATO μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014, και την απόφαση της Συμμαχίας «για προωθημένη παρουσία» 4.500 στρατιωτών στις Βαλτικές χώρες και την Πολωνία. Στο ίδιο πλαίσιο αυξήθηκε και η Αμερικανική στρατιωτική παρουσία²⁴ στην Ευρώπη. Οι προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν, ΕΕ και NATO, στον τομέα της στρατιωτικής κινητικότητας ανήκουν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά θέματα υλικοτεχνικής υποστήριξης που περιλαμβάνουν τον εντοπισμό δρόμων και γεφυρών που να μπορούν να υποστηρίξουν το βάρος του στρατιωτικού εξοπλισμού ή την αύξηση της χωρητικότητας σε λιμάνια κλειδιά. Η δεύτερη κατηγορία αφορά θέματα νομικής και ρυθμιστικής φύσης που περιλαμβάνουν τη διαβεβαίωση ότι οι κυβερνήσεις των κρατών θα δώσουν τη συγκατάθεσή τους για τη γρήγορη διέλευση στρατιωτικού προσωπικού και μέσων από τα σύνορά τους (συμπεριλαμβανομένου του εναερίου χώρου) (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019).

Από πλευράς NATO, η στρατιωτική κινητικότητα απέκτησε ιδιαίτερη σημασία μετά και την υιοθέτηση της πρωτοβουλίας «NATO Readiness Initiative», ή όπως είναι αλλιώς γνωστή ως τα «Four Thirties», δηλαδή τη δέσμευση της συμμαχίας να διατηρεί 30 μηχανοκίνητα τάγματα, 30 πολεμικές μοίρες αεροσκαφών και 30 πολεμικά πλοία σε ετοιμότητα δράσης εντός 30 ημερών ή λιγότερο, έως το 2020. Για να μπορέσει να κινητοποιήσει και να μεταφέρει όπου απαιτείται όλη αυτή τη δύναμη το NATO υιοθέτησε το «Enablement Plan for SACEUR's Area of Responsibility» όπως και το project «Rapid Air Mobility» (εικόνα 2) με σκοπό να βελτιώσει τη διασυνοριακή δυνατότητα μετακίνησης απ' αέρος, με μικρή προειδοποίηση (NATO annual report 2018, 2019).

Όπως τονίστηκε και στα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα στο πλαίσιο της Συνολικής Στρατηγικής της ΕΕ, Νοε. 2018 (EU Council, 2018), η βελτίωση της στρατιωτικής κινητικότητας μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την πλήρη συμμετοχή και δέσμευση όλων των κ-μ της ΕΕ, μετά από διακυβερνητική προσέγγιση και τη συμμετοχή των αρμόδιων εθνικών αρχών,

σύμφωνα με τις σχετικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο ΕΕ, μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο της PESCO και σε στενή συνεργασία με το NATO εφαρμόζοντας τα ανακοινωθέντα της κοινής διακήρυξης. Επίσης, αναφέρεται ότι η εθνική κυριαρχία, η διαδικασία λήψης αποφάσεων, οι νόμοι και οι κανονισμοί, όπου περιλαμβάνονται οι στρατιωτικές μετακινήσεις, οι επενδύσεις σε υποδομές, οι περιβαλλοντικοί κανόνες και αρχές, παραμένουν θεμελιώδη στοιχεία και θα τυγχάνουν πλήρους σεβασμού.

Πρόοδος έχει σημειωθεί στην εφαρμογή του σχεδίου δράσης για τη στρατιωτική κινητικότητα, με την ολοκλήρωση των στρατιωτικών απαιτήσεων (military requirements) εντός και εκτός ΕΕ, ως συνέχεια του γενικού μέρους που συμφωνήθηκε από το Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2018, με την ενσωμάτωση της εθνικής συμβολής των κ-μ της ΕΕ καθώς και με τη συνεκτίμηση των γενικών στρατιωτικών παραμέτρων για τις υποδομές του NATO. Χωρίς να προδικάζονται οι αποφάσεις που θα ληφθούν περαιτέρω κατά τη διαδικασία, οι εν λόγω απαιτήσεις παρέχουν τη στρατιωτική συμβολή στα επόμενα βήματα της εφαρμογής του σχεδίου δράσης που αφορούν τις υποδομές μεταφορών (EU Council, 2018).

Εκκρεμεί, η έγκαιρη εξέταση από την Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κ-μ, την ΕΥΕΔ/το Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ και τον ΕΟΑ, ώστε να εντοπιστούν οι αναντιστοιχίες μεταξύ των στρατιωτικών απαιτήσεων και των παραμέτρων του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ, TEN-T²⁵ Network), λαμβάνοντας υπόψη τη σκοπιμότητα, τον υφιστάμενο εξοπλισμό και την τεχνική βιωσιμότητα, των οικονομικών και τεχνικών ζητημάτων καθώς και την γεωγραφία. Το Συμβούλιο αναγνωρίζει τις δυνατότητες της πρότασης, με την επιφύλαξη των συζητήσεων στο πλαίσιο του επόμενου ΠΔΠ, για χρηματοδότηση από την ΕΕ μέσω του νέου προγράμματος διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη» για τη στήριξη της υποδομής μεταφορών στο δίκτυο ΔΕΔ-Μ, προκειμένου να βελτιωθεί η στρατιωτική κινητικότητα. Επιπρόσθετα, προχωρά το σχέδιο δράσης για τη στρατιωτική κινητικότητα, με την ταχεία κατάρτιση δύο έργων : Το πρώτο αφορά τα τελωνεία, τονίζοντας ότι είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ του προτύπου και της διαδικασίας που θα αναπτυχθεί σύμφωνα με αυτά του NATO, ενώ το δεύτερο αφορά την άδεια διασυνοριακής κυκλοφορίας (EU Council, 2018).

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της στρατιωτικής κινητικότητας, υπήρξαν δύο επιτυχημένα παραδείγματα που αφορούν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ NATO και ΕΕ : το NATO μοιράστηκε με την ΕΕ, τόσο τις στρατιωτικές του απαιτήσεις για τις υποδομές, όσο και τα πρότυπά του για τη μεταφορά επικίνδυνων αγαθών. Αποτέλεσμα του παραπάνω ήταν η ΕΕ, για την ακρίβεια η EUMS, να προσαρμόσει στα δικά της μέτρα τα παραπάνω πρότυπα, και μέσω της «ανεπίσημης» συνεργασίας EUMS – NATO να δημιουργήσει μια τελική λίστα αποδεκτή και από τους δύο Οργανισμούς (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019).

3.5 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Στις τέσσερις αναφορές προόδου που αναλύσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι ορατή η εξέλιξη της συνεργασίας των δύο Οργανισμών στην ανάπτυξη δυνατοτήτων για την ασφάλεια και άμυνα των εταίρων των περιοχών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος στην περιφέρεια της Ευρώπης (κυρίως Νότια, Ανατολικά και στα Δυτικά Βαλκάνια), η οποία συνεχίζει να αναπτύσσεται μέσω της ανεπίσημης συνεργασίας μεταξύ του προσωπικού, την «αποκλιμάκωση» και τις στρατηγικές επικοινωνίες. Μάλιστα, στην τελευταία αναφορά προόδου άλλαξε η χρησιμοποιούμενη ορολογία και η φάση «του πιλοτικού κράτους» μετονομάστηκε στη φάση «των κρατών που είναι στο επίκεντρο» (Smith S. , 2019).

Από το 2016 και οι δύο Οργανισμοί έχουν επενδύσει αρκετό χρόνο και προσπάθεια να χαρτογραφήσουν, να συντονίσουν και να αναπτύξουν τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος και ανησυχίας. Οι υπεύθυνοι παράγοντες και των δύο Οργανισμών πρέπει να συμφωνήσουν στο τι θεωρούν ως κοινούς στόχους και τι προσδοκίες έχουν έναντι συγκεκριμένων κρατών, ώστε να επιτύχουν συναντίληψη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της καθημερινής τους συνεργασίας, και να ακολουθήσουν μια κοινή στρατηγική (Smith S. , 2019).

3.6 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ακολουθώντας τον «οδικό χάρτη» της κοινής διακήρυξης του 2016, η αντιτρομοκρατική συνεργασία NATO – ΕΕ αναπτύχθηκε κυρίως σε τέσσερις τομείς : (1) την ανάπτυξη ικανοτήτων στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας (2) την εξάπλωση των CBRN όπλων (3) την ασφάλεια στη θάλασσα, και (4) την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο.

Στη Διάσκεψη Κορυφής της Βαρσοβίας υπογραμμίστηκε η ανάγκη αντιμετώπισης των τρομοκρατικών απειλών μέσω προγραμμάτων οικοδόμησης ικανοτήτων στις χώρες εταίρους που αντιμετωπίζουν τρομοκρατικές απειλές, κάτι που ΕΕ και NATO ακολουθούν επί του παρόντος, ιδίως στην περιοχή MENA. Στο Αφγανιστάν, η στενότερη συνεργασία Eurorol-NATO συνέβαλε στη βελτίωση των δυνατοτήτων ανταλλαγής πληροφοριών και ανάλυσης των ανθρωπίνων δικτύων, συμπεριλαμβανομένου του εντοπισμού, της παρακολούθησης και της σύνδεσης των στοιχείων των δεδομένων. Οι δύο Οργανισμοί, έχουν αντιτρομοκρατική συνεργασία και στο Κοσσυφοπέδιο, καθώς το NATO και προσωπικό της ΕΕ έχουν αναπτύξει άτυπα πλαίσια ανταλλαγής πληροφοριών και συνεργασίας σε τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο. Αξιοσημείωτη συμβολή στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας αποτέλεσε η ίδρυση του κεντρικού κόμβου [NATO Strategic Direction South (NSDS) Hub] στη Νάπολη τον Σεπτέμβριο του 2017. Ο κόμβος έχει σχεδιαστεί για να ενισχύσει την επίγνωση της τακτικής κατάστασης και την εκτίμηση κινδύνων για απειλές που προέρχονται κατά μήκος της νότιας περιοχής της Ευρώπης (Kaunert & Wertman, 2019).

Επίσης, ο τομέας της διάδοσης των Χημικών Βιολογικών Ραδιολογικών Πυρηνικών όπλων (ΧΒΡΠ) βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της αντιτρομοκρατικής πολιτικής, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι η Daesh²⁶ χρησιμοποίησε χημικά όπλα στη Συρία και το Ιράκ και δήλωσε την πρόθεσή της να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε μορφής θανατηφόρου όπλου εναντίον των εχθρών της. Η συνεργασία NATO-ΕΕ με στόχο τη αντιμετώπιση αυτής της απειλής εκδηλώνεται μέσω των Κέντρων Αριστείας NATO Joint CBRN Defence Centre of Excellence και του EU CBRN Centre of Excellence, τα οποία συνεργάζονται στενά για την ενσωμάτωση της αντίδρασης στις κρίσεις (crisis response) στην εκπαίδευση και την ανάλυση απειλών. Εξάλλου και η συνεργασία ΕΕ – NATO στον θαλάσσιο τομέα, όπως αναλύθηκε στην αρχή του κεφαλαίου, αντιπροσωπεύει μια ακόμη διάσταση της συνεργασίας κατά της τρομοκρατίας. Τέλος, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο είναι ένας ακόμη τομέας για την αντιτρομοκρατική συνεργασία NATO-ΕΕ, ειδικά επειδή η Daesh αλλά και άλλες τρομοκρατικές ομάδες χρησιμοποιούν κρυπτογράφηση για να αποκρύψουν τις επικοινωνίες τους από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τις υπηρεσίες πληροφοριών. Επιπλέον, οι τρομοκρατικές ομάδες συνεχίζουν να χρησιμοποιούν εκτενώς το Διαδίκτυο και τα

κοινωνικά μέσα, κυρίως για τη διάδοση προπαγανδιστικού υλικού, τη στρατολόγηση προσωπικού και τη συγκέντρωση κεφαλαίων (Kaunert & Wertman, 2019).

3.7 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ/Η΄ «ΚΑΧΥΠΟΨΙΑ» ΣΤΗΝ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ – Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Δύο είναι οι παράγοντες κλειδιά που καθορίζουν την συνεργασία των δύο Οργανισμών στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας: Ο βιομηχανικός ανταγωνισμός και η στρατηγική αυτονομία. Με την εισαγωγή πρωτοβουλιών από την ΕΕ όπως το EDF και η PESCO, δημιουργήθηκε η ανησυχία τόσο στην αμερικανική πλευρά – NATO ότι η ΕΕ αναπτύσσει πολιτικά εργαλεία τα οποία ίσως δημιουργήσουν διαχωρισμούς εναντίον των κρατών που δεν είναι μέλη της ΕΕ αλλά και να προκαλέσουν επικάλυψη δυνατοτήτων. Στην κοινή διακήρυξη του 2016, δηλώνεται η ανάγκη «...διευκόλυνσης μιας ισχυρότερης αμυντικής βιομηχανίας και περισσότερης έρευνας στον τομέα της άμυνας και βιομηχανικής συνεργασίας στον Ευρώ-ατλαντικό χώρο». Στην κοινή διακήρυξη του 2018 που ακολούθησε, παρότι υπάρχει αναφορά στην συμπληρωματικότητα και διαλειτουργικότητα, δεν γίνεται το ίδιο για τη συνεργασία στην αμυντική βιομηχανία (Fiott, 2019b).

Η CARD και η CDP μπορούν να θεωρηθούν μηχανισμοί υποστήριξης της συνεργασίας ΕΕ-NATO σε θέματα αμυντικής βιομηχανίας, καθώς τα αποτελέσματα από την διαδικασία αμυντικού σχεδιασμού του NATO (NDPP) τροφοδοτούν τις διαδικασίες συλλογής και ανάλυσης δεδομένων της ΕΕ. Επιπρόσθετα, το 2017 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε το EDF ώστε να βοηθήσει την Ευρωπαϊκή συνεργασία, ενισχύοντας προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης δυνατοτήτων στον τομέα της άμυνας (την περίοδο 2021 – 2027 το ποσό που θα επενδυθεί θα φτάσει τα 13 δις ευρώ). Ορισμένοι σύμμαχοι όμως, που δεν είναι μέλη της ΕΕ, βλέπουν το EDF ως πιθανή κίνηση της Ένωσης να αποκλείσει τους συμμάχους του NATO από τα ανωτέρω προγράμματα. Παρά τις δημόσιες προκλήσεις ορισμένων συμμάχων του NATO σε αυτή την υπόθεση, πρέπει να σημειωθεί ότι η ιεράρχηση των δυνατοτήτων στο πλαίσιο του EDF ενημερώνεται από τις διαδικασίες CARD και CDP, οι οποίες ενσωματώνουν ήδη τις προτεραιότητες του NATO. Όπως με το EDF έτσι και με την PESCO, οι ανησυχίες

του NATO σχετικά με την αλληλεπικάλυψη και τη συμπληρωματικότητα έρχονται σε «συγχορδία» με τους φόβους των ΗΠΑ ότι, η PESCO θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως όχημα για να αποκλείσει την αμυντική βιομηχανία των ΗΠΑ από τα ευρωπαϊκά αμυντικά προγράμματα (Fiott, 2019b).

Παρά την αλληλεπικαλυπτόμενη συμμετοχή κ-μ τόσο στην ΕΕ όσο και στο NATO, η παρουσία της υπερδύναμης (ΗΠΑ) στο NATO και όχι στην ΕΕ έχει αντίκτυπο στο βαθμό στον οποίο οι δύο Οργανισμοί μπορούν να συνεργαστούν σε θέματα αμυντικής βιομηχανίας. Ως η μεγαλύτερη αγορά αμυντικών συστημάτων στον κόσμο, οι ΗΠΑ «χρησιμοποιούν» το NATO για την προώθηση των δικών τους συστημάτων και τεχνολογιών σε ευρωπαϊούς συμμάχους²⁷ (θεωρώντας τους εκτός από συμμάχους και πιθανούς αγοραστές), οπότε η αμυντικο-βιομηχανική συνεργασία εντός της ΕΕ είναι ένας τρόπος για να εξασφαλιστεί η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής αμυντικής και τεχνολογικής βιομηχανικής βάσης (European Defence and Technological Industrial Base EDTIB). Ο ανταγωνισμός μεταξύ των αμυντικών βιομηχανιών των ΗΠΑ και Ευρώπης έχει βάση καθόσον, χωρίς επαρκείς αριθμούς παραγγελιών, το κόστος παραγωγής των Ο/Σ αυξάνεται σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα σύγχρονα εξελιγμένα Ο/Σ γίνονται όλο και ακριβότερα στην παραγωγή και λειτουργία τους²⁸. Ενώ οι περισσότεροι Ευρωπαίοι σύμμαχοι του NATO χρησιμοποιούν στρατιωτικό εξοπλισμό των ΗΠΑ, υπάρχουν κάποια ευρωπαϊκά κράτη που επιμένουν, σε βασικούς τομείς στρατηγικής ικανότητας, στην παραγωγή εθνικών συστημάτων ή στην ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής λύσης. Για παράδειγμα, η Γαλλία και η Σουηδία παράγουν τα δικά τους μαχητικά αεροσκάφη σε εθνικό επίπεδο (Rafale και Gripen) ενώ η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο ανέπτυξαν και παρήγαγαν τα αεροσκάφη Eurofighter. Ο λόγος για την ανάπτυξη εθνικών ή ευρωπαϊκών συστημάτων είναι σαφής: να εξασφαλιστεί η οικονομική ανταγωνιστικότητα, η ανάπτυξη τεχνολογιών και βιομηχανικών δεξιοτήτων και να ενισχυθεί η στρατηγική αυτονομία (πολιτικά, οικονομικά και επιχειρησιακά). Πέραν των οικονομικών πλεονεκτημάτων της παραγωγής ευρωπαϊκών συστημάτων, είναι σημαντικό ότι οι ευρωπαίοι στρατιωτικοί θα μπορούν να χρησιμοποιούν οπτικά συστήματα με πλήρη πολιτική ελευθερία σύμφωνα με τις δικές τους στρατηγικές προτεραιότητες (Fiott, 2019b).

Είναι λοιπόν φανερό γιατί ο οικονομικός και βιομηχανικός ανταγωνισμός και η στρατηγική αυτονομία, συνδέονται και επηρεάζουν αρνητικά τη συνεργασία ΕΕ-NATO στην αμυντική βιομηχανία. Οι ΗΠΑ θεωρούν αυτές τις πρωτοβουλίες της ΕΕ ως πιθανά «οχήματα» προστατευτισμού που αποσκοπούν να αποκλείσουν την αμερικανική βιομηχανία από τις ευρωπαϊκές συμβάσεις στον τομέα της άμυνας, ενώ τα κ-μ της ΕΕ θεωρούν το Ταμείο (EDF) ως μέσο για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας και επενδύουν σε βασικές στρατηγικές τεχνολογίες και συστήματα. Παρά τις ανησυχίες της Ουάσιγκτον για την PESCO και το EDF, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι δεν μπορούν να συγκριθούν τα οικονομικά μεγέθη που δαπανώνται για την ανάπτυξη και παραγωγή αμυντικών συστημάτων από τις δύο ακτές του Ατλαντικού : τα 13 δις ευρώ που σκοπεύει να δαπανήσει η ΕΕ για την περίοδο των επτά ετών (2021-2027) ωχριούν μπροστά στις αμυντικές επενδύσεις των ΗΠΑ. Για παράδειγμα, το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ επένδυσε 6 δις ευρώ για την αντιμετώπιση κυβερνοαπειλών, μόνο το έτος 2017 (Department of Defence, 2016).

Αναφερόμενοι στον Αμερικανικό παράγοντα (πέραν της βιομηχανικής διάστασης), αξίζει να σημειώσουμε την αλλαγή της Αμερικανικής πολιτικής τα τελευταία τρία χρόνια, η οποία προσανατολίζεται εκτός Ευρώπης, αν όχι στην εσωστρέφεια, αλλά και σε μια αυξανόμενη πίεση προς την Ευρώπη «να σταματήσει να εκμεταλλεύεται την Αμερικανική αμυντική ομπρέλα και να αυξήσει τις αμυντικές της δαπάνες». Επιπρόσθετα, σε δημόσιες εμφανίσεις του ο Αμερικανός Πρόεδρος Trump, έχει τα τελευταία τρία χρόνια δηλώσει αρκετές φορές, την πρόθεσή του να αποχωρήσει από το NATO (Howorth, 2017). Το κύριο επιχείρημά του ήταν, το γνωστό ως «Free Riding» των Ευρωπαϊκών κρατών στις Αμερικανικές αμυντικές δυνατότητες, καθώς οι ΗΠΑ συνεχίζουν να «σηκώνουν το βάρος» των συνολικών δαπανών της Συμμαχίας κατά τα δύο τρίτα (NATO annual report 2018, 2019, σ. 125).

Ο σκεπτικισμός του Αμερικανού προέδρου απέναντι στις προσπάθειες πολυμερούς συνεργασίας για τη διεθνή ασφάλεια, έχει αποδειχτεί έμπρακτα από τις μη αναμενόμενες ανακοινώσεις για Αμερικανική αποχώρηση από : τη διεθνή συμφωνία για τα πυρηνικά του Ιράν²⁹, τη συνθήκη INF³⁰ και τη συμφωνία των Παρισίων για το κλίμα. Οι κινήσεις αυτές αιφνιδίασαν τους Ευρωπαίους και τους

οδήγησαν στην αμφισβήτηση της δέσμευσης των ΗΠΑ προς την Συμμαχία. Βέβαια, εντός των ΗΠΑ υπάρχουν ισχυρότατες φωνές που υποστηρίζουν την ιδιότητα των ΗΠΑ ως κ-μ του NATO, αλλά εάν συνέβαινε μια Αμερικανική αποχώρηση είναι σίγουρο ότι θα είχε πολύ σημαντικές συνέπειες για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια, η οποία στηρίζεται στο NATO. Άλλωστε, η «στρατηγική αυτονομία», που φιλοδοξεί η EUGS, είναι ακόμη μακριά (Sus & Hadeed, 2019).

3.8 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΛΕΙΔΙΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΕ – NATO

Η βασική κινητήρια δύναμη της περαιτέρω επιχειρησιακής συνεργασίας ΕΕ-NATO είναι τα ευθυγραμμισμένα συμφέροντα των δύο Οργανισμών, λόγω των αλληλεπικαλυπτόμενων κ-μ. Τόσο η ΕΕ όσο και το NATO έχουν συμφέρον να αποτρέψουν τη ρωσική επιθετικότητα, να προωθήσουν την ειρήνη και σταθερότητα στα Βαλκάνια και να προβάλλουν σταθερότητα σε Μέση Ανατολή και Βόρειο Αφρική, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την πρόληψη των συγκρούσεων (Szewczyk, 2018).

Παρόλα αυτά, ένας από τους σημαντικούς παράγοντες που δυσκολεύουν την επιχειρησιακή συνεργασία ΕΕ – NATO, παραμένει το, εδώ και δεκαετίες άλυτο, «Κυπριακό Πρόβλημα» δηλαδή η διαμάχη μεταξύ ενός κ-μ μόνο της ΕΕ (Κύπρος) και ενός κ-μ μόνο του NATO (Τουρκίας). Η εν λόγω διαμάχη συνεχίζει να εμποδίζει την επίσημη συνεργασία σε επιχειρησιακό επίπεδο και την περιορίζει στο πλαίσιο των «ξεπερασμένων» πια διευθετήσεων BERLIN PLUS (στην πράξη μιλάμε πλέον μόνο για την αποστολή στη Βοσνία). Οι προσπάθειες ανεπίσημης συνεργασίας μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο, αλλά είναι ακόμη σε περιορισμένα επίπεδα και απαιτούν χρόνο (Szewczyk, 2018).

Από την άλλη πλευρά, ο ανταγωνισμός των δύο Οργανισμών θέλοντας, σύμφωνα με τις αρχές τους, να ενεργούν παντού και αυτόνομα αλλά και οι πιθανοί τριγμοί που προκαλούνται από τους σκοπούς και την ιεράρχηση μεταξύ των άρθρων, 5 του NATO (συλλογική άμυνα) και 42 (7) (αμοιβαία άμυνα) της ΕΕ, αποτελούν προκλήσεις για την επιχειρησιακή τους συνεργασία. Παρόλα αυτά, οι πρόσφατες κρίσεις με τη Ρωσία «έσπρωξαν» ΕΕ και NATO να συνειδητοποιήσουν τα πλεονεκτήματα της συνεργασίας τους ώστε να προβάλλουν αξιόπιστη αποτροπή

και ανθεκτικότητα. Η αλληλοεπικάλυψη που μπορεί να παρουσιαστεί σε κάποια θέματα δεν πρέπει να εμποδίζει τη συνεργασία των δύο Οργανισμών. Μια εναλλακτική στρατηγική μπορεί να πηγάσει από αυτό που ο Jean Monnet ονόμαζε «*solidarité de fait*», δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση NATO και ΕΕ, «να προχωρήσουν στην πράξη πριν τις αρχές», δηλαδή όπου η επιχειρησιακή συνεργασία μπορεί να προχωρήσει στην πράξη, ακόμη κι αν δεν έχουν διευθετηθεί όλα τα θεωρητικά θέματα (οδηγώντας με αυτό τον τρόπο σε περισσότερη εμπιστοσύνη, αμοιβαιότητα και αλληλεγγύη). Άλλωστε, η συνεργασία στην πράξη, όταν λειτουργεί καλά, γίνεται μέρος της «μυϊκής μνήμης» και του DNA κάθε Οργανισμού, δημιουργώντας πραγματικές συνέργειες (Szewczyk, 2019).

3.9 ΤΟ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΟ «ΓΥΝΑΙΚΕΣ – ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ» (WOMEN PEACE AND SECURITY – WPS)

Η ατζέντα για «τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια» (WPS) που ενσωματώθηκε στο ψήφισμα 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε (το έτος 2000) και στη συνέχεια στα οκτώ ψηφίσματα που ακολούθησαν, έχει καταστεί ο ακρογωνιαίος λίθος της παγκόσμιας δέσμευσης για θέματα φύλου. Αναγνωρίζει τόσο τις δυσανάλογες επιπτώσεις των συγκρούσεων στις γυναίκες, όσο και τη σημασία της εκπροσώπησής τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Επίσης, ζητά να ληφθεί υπόψη η διάσταση του φύλου σε όλα τα θέματα ειρήνης και ασφάλειας και αμφισβητεί το στενό ορισμό της ασφάλειας ως άμυνα. Το θεματολόγιο WPS, στηρίζει την εφαρμογή του σε ένα ευρύ δίκτυο δρώντων σε διαφορετικά επίπεδα του διεθνούς συστήματος (τοπική κοινωνία, κράτη, περιφερειακοί και διεθνείς Οργανισμοί) (Hutchinson, 2018).

Η κοινή εμπλοκή ΕΕ – NATO στο θεματολόγιο WPS, ξεκίνησε σε ανεπίσημο επίπεδο με συναντήσεις μεταξύ προσωπικού υπό την ομπρέλα της ΕΕ, του NATO ή και τρίτων μερών. Η καθιέρωση υψηλού επιπέδου εκπροσώπων τόσο στην ΕΕ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2015, όσο και στο NATO το 2012 διευκόλυνε περαιτέρω αυτού του είδους τις συναντήσεις. Ο Ειδικός Εκπρόσωπος του NATO για το WPS και ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΥΕΔ για τα δύο φύλα και την εφαρμογή της απόφασης 1325 του ΣΑ των Ηνωμένων Εθνών, λειτουργούν ως κομβικοί κρίκοι και συμβάλλουν σημαντικά στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των δύο Οργανισμών σε θέματα WPS (Wright, 2019).

Εκτός των παραπάνω συναντήσεων δεν υπήρχε επίσημο επίπεδο συνεργασίας μέχρι το 2018, με την Νέα Κοινή Διακήρυξη ΕΕ – ΝΑΤΟ. Εντός του 2019, οργανώθηκε μια υψηλού επιπέδου συνάντηση στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη (Μάρτιο) και άλλη μια τον Ιανουάριο στο Λονδίνο, με θέματα «WPS στα Δυτικά Βαλκάνια» και «WPS στην αποτροπή της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης» αντίστοιχα, με τη συμμετοχή των δύο Οργανισμών και του ΟΗΕ. Η ατζέντα WPS εισάγεται στην κοινή δήλωση του 2018 ως μέσο «εμβάθυνσης» της υφιστάμενης συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, μαζί με άλλους τρεις τομείς: Τη στρατιωτική κινητικότητα, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας σε Χημικούς, Βιολογικούς, Ραδιολογικούς και Πυρηνικούς κινδύνους (CBRN – ΧΒΡΠ). Η συμπερίληψη του WPS μέσα σε αυτές τις παραμέτρους, αντικατοπτρίζει την ευρύτερη κατανόηση της συγκεκριμένης ατζέντας ως μιας «προστιθέμενης αξίας» που υποστηρίζει θεσμούς όπως το ΝΑΤΟ και την ΕΕ στην επιτυχία των ευρύτερων στόχων τους. Στο ίδιο πλαίσιο, αναμένεται η ενσωμάτωση του WPS ως εργαλείου για την εμβάθυνση της σχέσης μεταξύ ΕΕ και ΝΑΤΟ, καθώς και οι δύο Οργανισμοί μετά την Κοινή Διακήρυξη του 2018 αναθεώρησαν την προσέγγισή τους στο θεματολόγιο WPS³¹ (Wright, 2019).

Ένα χαρακτηριστικό που μπορούμε να πούμε ότι ενώνει τις πολιτικές ΝΑΤΟ και ΕΕ, είναι η έμφαση που δίνουν και οι δύο Οργανισμοί στη συνεργασία με ένα ευρύ φάσμα εξωτερικών παραγόντων, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών και άλλων περιφερειακών θεσμών. Και οι δύο Οργανισμοί, έχουν μια ευρεία αντίληψη για την ατζέντα WPS και αναγνωρίζουν τη σημασία της εμπλοκής και άλλων παραγόντων, ενώ αναφέρονται στη συνεργασία μέσω του πρόσφατα καθιερωμένου περιφερειακού πλαισίου επιτάχυνσης του ψηφίσματος 1325 για την υποστήριξη της ανταλλαγής γνώσεων. Ωστόσο, αξιοσημείωτη είναι η απουσία από την στρατηγική προσέγγιση της ΕΕ, οποιασδήποτε μνείας της Κοινής Διακήρυξης ή του ΝΑΤΟ ως δρώντα, κάτι που υποδηλώνει ότι η δέσμευση με το ΝΑΤΟ παραμένει ένας ιδιαίτερα ευαίσθητος τομέας για την ΕΕ (Wright, 2019).

Μια βασική πρόκληση που προέκυψε από την επισημοποίηση της συνεργασίας ΕΕ-ΝΑΤΟ για θέματα WPS, ήταν ότι επικεντρώθηκε σε αμυντικά θέματα εις βάρος άλλων θεμάτων όπου εφαρμόζεται η WPS. Χαρακτηριστική είναι η δήλωσή τους σχετικά με την Κοινή Διακήρυξη (2018), όπου ο ΓΓ του ΝΑΤΟ Jens Stoltenberg και η Αντιπρόεδρος / Υπάτος Εκπρόσωπος της ΕΕ, Federica

Mogherini, υπογράμμισαν τη σημασία της WPS στο πλαίσιο της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής άμυνας μέσω της PESCO και του EDF. Εξάλλου, στην Κοινή Διακήρυξη (2018) η ατζέντα WPS αναφέρεται σε σχέση με την άμυνα και την ανάπτυξη δυνατοτήτων ασφάλειας. Επιπρόσθετα, τα αναφερόμενα στη διακήρυξη αντί να αντικατοπτρίζουν τον τρόπο με τον οποίο το NATO και η ΕΕ θα μπορούσαν να εφαρμόσουν τη θεματολογία WPS εσωτερικά (για παράδειγμα, στηρίζοντας την καλύτερη εκπροσώπηση των γυναικών στα δικά τους θεσμικά όργανα και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις πολιτικές τους), χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο για να εμπλέξουν εξωτερικούς εταίρους. Αυτό μπορεί να διευκολύνει τη διεύρυνση της συνεργασίας NATO-ΕΕ ως κοινό σημείο εκκίνησης, αλλά το μειονέκτημα είναι ότι υπονομεύει τα ευρύτερα μετασχηματιστικά στοιχεία της ατζέντας WPS (Wright, 2019).

Συμπερασματικά, στο τρίτο κατά σειρά κεφάλαιο αναλύθηκαν μέσα από τα σχόλια των ειδικών, το βάθος και το εύρος της επιχειρησιακής συνεργασίας ΕΕ-NATO στους σημαντικότερους τομείς που αυτή έλαβε χώρα. Μια συνεργασία που πραγματοποιήθηκε κατά κόρον σε «χαμηλό» ανεπίσημο επίπεδο μεταξύ προσωπικού των δύο Οργανισμών. Αυτή η «micro-cooperation» (Howorth, 2017) αποτελεί τη μία όψη του νομίσματος, καθώς μεγαλύτερη σημασία έχει το ποια θα είναι μακροπρόθεσμα η συνολικότερη φύση της σχέσης των δύο αυτών παγκόσμιων δρώντων στον τομέα της ασφάλειας.

Με αφορμή τα παραπάνω, στο επόμενο κεφάλαιο εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα για τη σχέση των δύο Οργανισμών καθώς το νέο «επίπεδο φιλοδοξίας» για την επιχειρησιακή συνεργασία τους πρέπει να στοχεύσει στην κοινή στρατηγική, την από κοινού σχεδίαση και δράση για την προβολή σταθερότητας, την πρόληψη των συγκρούσεων και την κάλλιστη διαχείριση των κρίσεων στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

In light of the uncertainty brought by the global disorder “it is therefore needed not only to try to predict the future, but to develop strategies to deal with uncertainty, to be prepared for the unexpected.”

*Jens Stoltenberg,
NATO General Secretary*

4.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

4.1.1 Γενικά

Το διεθνές περιβάλλον αλλάζει με γρήγορους ρυθμούς ενώ απρόβλεπτα γεγονότα και καταστάσεις έχουν στο παρελθόν σημαδέψει τις ευρύτερες γεωπολιτικές εξελίξεις κάτι που δεν αποκλείεται να επαναληφθεί και στο μέλλον. Η προστασία της Ευρώπης, όπως διαπιστώσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, θα αποτελέσει κοινή ευθύνη και των δύο Οργανισμών.

Η υφιστάμενη εταιρική σχέση μεταξύ ΕΕ και ΝΑΤΟ βασίζεται σε διευρυμένους δεσμούς και σε μεγάλο βαθμό στα κοινά κ-μ και τους κοινούς πόρους. Οι δύο Οργανισμοί διαφέρουν από πολλές απόψεις, ιδίως όσον αφορά τη φύση και το σκοπό τους, το πεδίο εφαρμογής, τη φιλοδοξία, τις διαδικασίες και τα διαθέσιμα «εργαλεία». Το ΝΑΤΟ μπορεί να προσφέρει στρατιωτική δύναμη υψηλού επιπέδου, ενώ η ΕΕ διαθέτει ποικίλα εργαλεία διαχείρισης κρίσεων, προσθέτοντας τη διπλωματία και άλλα μη στρατιωτικά μέσα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι, οι κοινές αξίες καθώς και η επικάλυψη των μελών και των πόρων περιορίζουν τα περιθώρια ανταγωνιστικότητας μεταξύ τους. Έτσι λοιπόν, μπορούν και πρέπει να διαδραματίσουν συμπληρωματικούς και αμοιβαία ενισχυτικούς ρόλους στην υποστήριξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, κατανοώντας ότι ούτε η ΕΕ ούτε το ΝΑΤΟ, μπορούν από μόνοι τους να προσφέρουν το πλήρες «πακέτο» της ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή της «Γηραιάς Ηπείρου» (εικ. 3).

Για να είναι όμως αποτελεσματική και λειτουργική η αρχιτεκτονική ασφαλείας των Ευρωπαϊκών συνεταιρίων, ένας διάλογος στρατηγικού επιπέδου μεταξύ ΕΕ και ΝΑΤΟ, ή πιο σωστά ΕΕ και ΗΠΑ, είναι απαραίτητος ώστε να χαραχθούν οι κύριες στρατηγικές κατευθύνσεις που συμφωνούν Βρυξέλλες και Ουάσιγκτον (Biscop, 2019). Βέβαια όσον αφορά στην Ουάσιγκτον, πολλά θα εξαρτηθούν από το πόσο «αποκεντρωμένη» από την Ευρώπη βρίσκεται «η οθόνη Radar των στρατηγικών συμφερόντων» των ΗΠΑ, και πόσο «επικεντρωμένη» είναι στην Ανατολική Ασία (Κίνα), ενώ και για την ΕΕ είναι πολύ σημαντικό να δούμε πόσο «σοβαρά» θα επιδιώξει τον παράγοντα της «στρατηγικής της αυτονομίας» τα χρόνια που θα ακολουθήσουν (Howorth, 2017).

4.1.2 Προτάσεις Περαιτέρω Επιχειρησιακής Συνεργασίας ΕΕ - ΝΑΤΟ

Λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμική των δύο Οργανισμών, πρέπει να επιδιώξουν νέες κοινές προσπάθειες εκεί όπου υπάρχει μεμονωμένη παρουσία και από τους δύο (Ιράκ, Γεωργία, Μολδαβία). Σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να εξερευνήσουν τι μπορεί να επιτευχθεί ρεαλιστικά μέσω κοινών πολιτικών μηνυμάτων, συνεργασίας στην ακολουθούμενη πολιτική, κοινής στελέχωσης και μέσων (Szewczyk, 2019).

Στο Ιράκ, από τον Οκτώβριο του 2017, η ΕΕ έχει συστήσει μια συμβουλευτική αποστολή μη στρατιωτικού χαρακτήρα που βοηθά τον σύμβουλο ασφάλειας της χώρας και το υπουργείο Εσωτερικών, με τη μεταρρύθμιση του τομέα της ασφάλειας (Security Sector Reform – SSR). Παράλληλα το 2018, το ΝΑΤΟ ξεκίνησε μια αποστολή οικοδόμησης αμυντικών δυνατοτήτων για να «εκπαιδεύσει τους εκπαιδευτές» του ιρακινού στρατού, σε συνεργασία με τον σύμβουλο εθνικής ασφάλειας και το Υπουργείο Άμυνας για να βοηθήσει το Ιράκ στην οικοδόμηση περισσότερο βιώσιμων, διαφανών και αποτελεσματικών δομών εθνικής ασφάλειας και επαγγελματικών στρατιωτικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Οι αποστολές της ΕΕ και του ΝΑΤΟ στο Ιράκ συνδέονται σαφώς μεταξύ τους, μολονότι αντιμετωπίζουν διαφορετικές πτυχές της εθνικής του ασφάλειας (Szewczyk, 2019).

Όσον αφορά στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η προβολή σταθερότητας μέσω της δημιουργίας ικανοτήτων και της SSR είναι ίσως το πιο

πολύτιμο εργαλείο που μπορεί να εφαρμοστεί για τις περιφέρειες του NATO και της ΕΕ. Είτε στη Γεωργία, στο Ιράκ, στην Ιορδανία, στη Δημοκρατία της Μολδαβίας, στην Τυνησία ή αλλού, η αύξηση των πακέτων βοήθειας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την άμυνα και την SSR και η οικοδόμηση θεσμών μπορεί να διευκολύνει τη διακυβέρνηση, να συμβάλει στην πρόληψη των συγκρούσεων και να εξαλείψει τα ασφαλή καταφύγια για τρομοκρατικές ομάδες (Szewczyk, 2019).

4.1.3 Ενίσχυση των Ευρωπαϊκών δυνατοτήτων

Όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, η ΕΕ με τη νέα «Συνολική Στρατηγική» της και τα «εργαλεία» που έχει υιοθετήσει όπως το EDF και την PESCO, επέδειξε την «συνολική» αποφασιστικότητά της να μειωθούν οι περιπτώσεις «διπλής επικάλυψης» των αμυντικών της δυνατοτήτων ενισχύοντας και τη διαλειτουργικότητα, ενώ παράλληλα κινήθηκε στην κατεύθυνση του «Burden Sharing» που εδώ και καιρό απαιτούν οι ΗΠΑ από τους Ευρωπαίους συμμάχους τους στο NATO. Άλλωστε, η διαδικασία προτεραιοποίησης της ανάπτυξης των Ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων λαμβάνει υπόψη της την NATO Defence Planning Process (NDPP) (Fiott, 2019a). Η ενίσχυση του «μίγματος» των αμυντικών δυνατοτήτων της ΕΕ, ενισχύει και την προσπάθεια που καταβάλλει το NATO για την ασφάλεια της Ευρώπης. Σημαντικό βεβαίως είναι ότι, η ενδυνάμωση της ΕΕ στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας σε συνδυασμό με το όραμα και τις φιλοδοξίες της Ένωσης, θα οδηγήσει σε ένα άλλο πιο «ισότιμο» επίπεδο τη συνεργασία ΕΕ – NATO (Fiott, 2019a).

Οι όποιες αντιδράσεις από πλευράς των ΗΠΑ για δήθεν αποκλεισμό της αμυντικής τους βιομηχανίας από Ευρωσιακά προγράμματα, λόγω των κανόνων που σχεδιάζει να θεσπίσει για τη συμμετοχή Τρίτων στο EDF και την PESCO, μπορούν να θεωρηθούν αβάσιμες δεδομένου ότι οι ΗΠΑ έχουν εδώ και δεκαετίες προνομιακή θέση στις Ευρωπαϊκές αμυντικές αγορές. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ πρέπει να εκτιμήσουν θετικά τις πρωτοβουλίες της ΕΕ να αναπτύξει αμυντικές δυνατότητες υψηλής τεχνολογίας που θα την καταστήσουν πιο ικανό και υπεύθυνο εταίρο τόσο των ΗΠΑ όσο και του NATO, ενώ πρέπει να αναγνωρίσουν στην ΕΕ ότι και αυτή έχει τα δικά της συμφέροντα στο πεδίο της ασφάλειας (Fiott, 2019a).

Ενισχύοντας λοιπόν τις δυνατότητές της με σκοπό την αντιμετώπιση των πολυσύνθετων απειλών που ελλοχεύουν, η ΕΕ πρέπει να επικεντρωθεί στην προσπάθεια ώστε στο μεσοπρόθεσμο μέλλον (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017) :

➤ Να διεξάγει επιχειρήσεις υψηλής έντασης, (κατά τρομοκρατικών ομάδων, ναυτικές επιχειρήσεις σε εχθρικά περιβάλλοντα ή δράσεις άμυνας στον κυβερνοχώρο).

➤ Να παρακολουθεί και αξιολογεί τις απειλές κατά της ασφάλειας, σε στενή συνεργασία με τις εθνικές υπηρεσίες ασφάλειας και πληροφοριών των κ-μ.

➤ Να διεξάγει τον σχεδιασμό για την αντιμετώπιση έκτακτων καταστάσεων συνολικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, φέρνοντας πιο κοντά τους τομείς της εσωτερικής και της εξωτερικής ασφάλειας.

➤ Να αναπτύξει το επίπεδο ολοκλήρωσης των αμυντικών δυνάμεων των κ-μ, ενισχύοντας περαιτέρω την αλληλεγγύη μεταξύ τους. Οι δυνάμεις αυτές να συμμετέχουν σε τακτικές κοινές στρατιωτικές ασκήσεις και να λαμβάνουν εκπαίδευση σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά κέντρα ώστε να επιτευχθεί η σύζευξη των στρατηγικών νοοτροπιών.

➤ Να αναπτύξει «απαντήσεις» και δράσεις αντιμετώπισης των κυβερνοαπειλών, όπως η συστηματική ανταλλαγή πληροφοριών, η τεχνολογική συνεργασία και τα κοινά δόγματα και αντιλήψεις αντιμετώπισης επιθέσεων.

➤ Η Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή να βασίζεται στις μόνιμες ευρωπαϊκές θαλάσσιες δυνάμεις και στα ευρωπαϊκά μέσα συγκέντρωσης επιχειρησιακών πληροφοριών, όπως UAVs ή δορυφορικά συστήματα.

➤ Ικανότητες στους τομείς του διαστήματος, της αεροπορικής και θαλάσσιας επιτήρησης, τις επικοινωνίες, τις στρατηγικές αερομεταφορές και την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο να παρέχονται από κοινού από τα κ-μ, με διαλειτουργικά συστήματα, υποστηριζόμενα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας.

➤ Να αναπτυχθούν τεχνολογίες αιχμής μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων, σε τομείς όπως της τεχνητής νοημοσύνης, της βιοτεχνολογίας και των υπερυπολογιστών.

➤ Να επιτευχθεί αποδοτική αξιοποίηση των αμυντικών δαπανών, με τον κατάλληλο συνδυασμό ανταγωνισμού και ενοποίησης, εξειδίκευσης, οικονομιών κλίμακας, επιμερισμού των πολυδάπανων στρατιωτικών μέσων και της τεχνολογικής καινοτομίας.

4.1.4 Η Κυβερνοασφάλεια

Προτεραιότητα για ΕΕ και ΝΑΤΟ είναι να συμφωνήσουν τώρα το πως θα αντιμετωπίσουν από κοινού τις κυβερνοαπειλές οι οποίες γίνονται όλο και πιο συχνές, όλο και πιο σύνθετες. Προτάσεις προς αυτή την κατεύθυνση αποτελούν οι παρακάτω :

- Στα πρότυπα του Κέντρου Αριστείας κατά των Υβριδικών Απειλών θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα κοινό κέντρο ΕΕ – ΝΑΤΟ για τη σύνθεση και επεξεργασία πληροφοριών που αφορούν κυβερνοαπειλές. Αυτό το κέντρο μπορεί να έχει ως αποστολή την ανταλλαγή πληροφοριών, «χτίζοντας» σχέσεις και δίκτυα μεταξύ ΕΕ, ΝΑΤΟ, κ-μ και άλλων εταίρων. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί βοηθώντας τους δρώντες (σε τεχνικό και επιχειρησιακό επίπεδο) να καθιερώσουν SOPs για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ΕΕ – ΝΑΤΟ και να αναγνωρίσουν ασφαλείς και γρήγορες γραμμές επικοινωνίας για την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών κυβερνοασφάλειας. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν να τυποποιήσουν τον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών που αφορά τις κυβερνοαπειλές. Η επιτυχία της συνεργασίας ΕΕ – ΝΑΤΟ για την αποφυγή, ανίχνευση και αποτροπή κυβερνοεπιθέσεων, τελικώς θα εξαρτηθεί από την ικανότητα των δύο Οργανισμών να ανταλλάξουν πληροφορίες πιο αποτελεσματικά (Lete, 2019).

- Το ΝΑΤΟ έχει αναγνωρίσει ότι μια σοβαρή κυβερνοεπίθεση εναντίον ενός κ-μ θα μπορούσε να ενεργοποιήσει το άρθρο 5. Από τη μεριά της η ΕΕ δημιούργησε το 2017 τη «διπλωματική εργαλειοθήκη κατά κυβερνοαπειλών», που στην ουσία πρόκειται για κοινές στο πλαίσιο της ΕΕ διπλωματικές απαντήσεις και κυρώσεις εναντίον κυβερνοαπειλών ή κυβερνοεπιθέσεων. Αυτό που πρέπει να δημιουργηθεί, είναι ένα «εργαλείο» ή μια συμφωνία που θα συγχρονίζει τους δύο Οργανισμούς στο πότε θα αναλαμβάνουν μαζί συντονισμένη αντίδραση. Οι συνθήκες που θα ενεργοποιούν τους μηχανισμούς των δύο Οργανισμών πρέπει να είναι καθορισμένες (με συμφωνίες) και μετρήσιμες, χωρίς να υπάρχουν γκρίζες ζώνες που καθυστερούν τη λήψη αποφάσεων και επηρεάζουν αρνητικά την αποτελεσματικότητα και ανθεκτικότητα (Lete, 2019).

- Ο συγχρονισμός των ασκήσεων ΕΕ και ΝΑΤΟ είναι ένα σωστό βήμα για την ανάπτυξη περισσότερης αλληλεπίδρασης, αλλά η «παράλληλη δράση» είναι μια πολύ διαφορετική έννοια από μια «κοινή άσκηση». Οι PACE και ΝΑΤΟ

CMX παραμένουν ανεξάρτητες πρωτοβουλίες, συνιστώντας μία μόνο ευκαιρία ανά έτος (ετήσια διεξαγωγή) στην οποία η ΕΕ και το ΝΑΤΟ ασκούνται από κοινού, αλλά δεν διεξάγονται την ίδια χρονική στιγμή. Μια πιο ρεαλιστική προσέγγιση θα ήταν δημιουργία μιας όντως κοινής άσκησης ΕΕ-ΝΑΤΟ, μικρής κλίμακας, και επικεντρωμένης σε διαδικασίες συνεργασίας για αποτελεσματικότερη από κοινού αντιμετώπιση κυβερνοαπειλών.

➤ Όπως σε άλλες προκλήσεις ασφαλείας, για παράδειγμα τις CBRN απειλές, υπάρχουν παγκόσμιες «νόρμες» και κανόνες που καθορίζουν το τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται, έτσι πρέπει να καθιερωθούν σε παγκόσμιο επίπεδο νομικά εργαλεία για να σταματήσουν την παράνομη δραστηριότητα στον κυβερνοχώρο (δηλαδή να καθορισθούν ποιοι θα είναι οι «κανόνες νόμιμης συμπεριφοράς» των κρατών στον κυβερνοχώρο). Το ΝΑΤΟ και η ΕΕ, δύο Οργανισμοί με παγκόσμιο ειδικό βάρος και κύρος, μέσω ενός κοινού διαλόγου πρέπει να αναζητήσουν τρόπους να ηγηθούν μεταξύ των άλλων παγκόσμιων δρώντων (όπως η Κίνα, η Ρωσία, οι ΗΠΑ κ.α) και να ενισχύσουν την ειδική επιτροπή του ΟΗΕ [United Nations Group of Governmental Experts on Information Security (UNGGE)] που ασχολείται με την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στον κυβερνοχώρο. Οι κοινές απαντήσεις αναπτύσσονται σιγά σιγά αλλά σταθερά, για να εδραιώσουν την αξιοπιστία ΕΕ και ΝΑΤΟ στον κυβερνοχώρο, τόσο στα μάτια των κ-μ τους, των εταίρων τους αλλά και των αντιπάλων. Η συνεργασία των δύο Οργανισμών πρέπει να εξελιχθεί με πρωτοβουλίες που λειτουργούν ως πολλαπλασιαστές ισχύος στον κυβερνοχώρο, όπως τις δομές επικοινωνίας και λήψης αποφάσεων, τις κυβερνοασκήσεις και τη διαλειτουργικότητα τους με τους εταίρους. Η συνεργασία ΕΕ-ΝΑΤΟ στον κυβερνοχώρο έχει κάνει τα πρώτα της βήματα, αλλά χρειάζεται πλέον να κάνει και ένα μεγάλο άλμα για να προσαρμοστεί σε μια ψηφιακή εποχή που εξελίσσεται με αλματώδεις ρυθμούς (Lete, 2019).

4.1.5 Η Στρατιωτική Κινητικότητα δείχνει το δρόμο

Ορισμένες πρακτικές από την περίπτωση της «στρατιωτικής κινητικότητας» θα μπορούσαν να αποτελέσουν «οδηγό» και να αναπαραχθούν σε άλλους τομείς συνεργασίας ΕΕ-NATO. Έτσι λοιπόν (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019) :

➤ Μέσω «βέλτιστων πρακτικών» όπως η στρατιωτική κινητικότητα, η ΕΕ και το NATO μπορούν να επιδείξουν ότι μπορούν και επιθυμούν να συνεργαστούν και ότι το άθροισμα της συνεργασίας είναι κάτι περισσότερο από αυτό που μπορεί να κάνει η ΕΕ και το NATO χωριστά ή ακόμη και συμπληρωματικά.

➤ Η Συνεργασία ΕΕ-NATO για «νέα» θέματα όπως η στρατιωτική κινητικότητα, αλλά και οι υβριδικές απειλές, λειτουργεί σχετικά καλά, καθώς παρά τα προβλήματα που προκύπτουν από τη διαμάχη Τουρκίας – Κύπρου, η ανεπίσημη συνεργασία των δύο Οργανισμών σε επίπεδο προσωπικού προς προσωπικό, προχωρά έστω και με αργό ρυθμό.

➤ Στην περίπτωση των υβριδικών απειλών, η ΕΕ έχει ένα ευρύ φάσμα «πολιτικής εργαλειοθήκης», συμπεριλαμβανομένου του κυβερνοχώρου, την οικοδόμηση της ανθεκτικότητας στην κοινωνία και τις πληροφοριακές εκστρατείες. Η προστιθέμενη αξία του NATO βρίσκεται στο ευρύ φάσμα στρατιωτικών δυνατοτήτων που διαθέτει και απαιτούνται για την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών. Επίσης, θέματα που συνδέονται με την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια προσφέρονται για συνεργασία ΕΕ-NATO.

➤ Διαφορετικοί κανόνες και κουλτούρα σχετικά με την διαβάθμιση ασφαλείας των εγγράφων είναι σταθερό εμπόδιο στις σχέσεις ΕΕ-NATO και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ τους. Μια νέα συμφωνία ασφαλείας μεταξύ των δύο Οργανισμών θα απαιτούσε από το NATO να προσαρμόσει το σύστημα διαβάθμισης των εγγράφων του. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που εναπόκειται κυρίως στο NATO να δει με κριτική ματιά την πιθανώς υπερβολική διαβάθμιση ασφαλείας των εγγράφων και πληροφοριών του, έτσι ώστε να διευκολυνθούν οι εργασιακές σχέσεις NATO – ΕΕ.

➤ Ο τρόπος λειτουργίας του Κέντρου Αριστείας για τις υβριδικές απειλές στο Ελσίνκι, μπορεί να αποτελέσει ένα καλό πρότυπο για να συμπεριληφθούν «τρίτα» ενδιαφερόμενα μέρη στον τομέα της στρατιωτικής κινητικότητας. Το CoE στο Ελσίνκι δεν είναι κέντρο ούτε της ΕΕ ούτε του NATO,

αλλά και οι δύο οργανισμοί είναι μέλη όπως και τα κ-μ τους. Δύο από τις λειτουργίες του CoE μπορούν να εφαρμοστούν στον τομέα της στρατιωτικής κινητικότητας:

- Να είναι μια πλατφόρμα συνάντησης κρατών για να «μοιραστούν» βέλτιστες πρακτικές, να οικοδομήσουν ικανότητες και να δοκιμάζουν νέες ιδέες.

- Να είναι ένας ουδέτερος διαμεσολαβητής μεταξύ της ΕΕ και του NATO μέσω στρατηγικών συζητήσεων αλλά και μέσω της σχεδίασης και εκτέλεσης ασκήσεων.

➤ Η άσκηση «Trident Juncture» 2018, αποτέλεσε τη μεγαλύτερη άσκηση του NATO από την εποχή του Ψυχρού πολέμου, και περιλάμβανε τη μετακίνηση περίπου 50.000 στρατιωτικών από το Η.Β, στη Νορβηγία μέσω Ολλανδίας. Το 2020, θα διεξαχθεί μια ακόμη μεγαλύτερη άσκηση του NATO, η «Defender 2020» όπου μεταξύ άλλων θα δοκιμαστεί και η στρατιωτική κινητικότητα. Εκτός από την ενσωμάτωση των διδαγμάτων της «Trident Juncture», δεν πρέπει να χαθεί η ευκαιρία να ενσωματωθούν ασκήσεις και με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ (κάτι που δεν έγινε στην «Trident Juncture»). Ταυτόχρονα, απαιτείται μια περαιτέρω ανάπτυξη των παράλληλων και συντονισμένων ασκήσεων της ΕΕ (PACE) ούτως ώστε να συμπεριληφθούν και πτυχές στρατιωτικής κινητικότητας.

4.1.6 Το Θεματολόγιο «Γυναίκες, Ειρήνη και Ασφάλεια»

Το θεματολόγιο WPS αποτελεί ένα παγκόσμιο πρόγραμμα δράσης, οι εκτιμήσεις για την ατζέντα WPS είναι εφαρμόσιμες και πρέπει να ενσωματωθούν σε όλες τις περιοχές όπου συνεργάζονται οι δύο Οργανισμοί, από τη στρατιωτική κινητικότητα μέχρι την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ωστόσο, η επίσημη συνεργασία ΕΕ – NATO σχετικά με το WPS είναι ακόμη στην αρχή και η ενσωμάτωσή της στην Κοινή Διακήρυξη του 2018 αποτελεί σημαντική πρόοδο.

Δεδομένων των σημαντικών «επενδύσεων» που έχουν πραγματοποιήσει και οι δύο Οργανισμοί στην WPS τα τελευταία χρόνια, όπως ο διορισμός υψηλόβαθμων εκπροσώπων, υπάρχει η ευκαιρία να ενισχυθεί η συνεργασία σε επίπεδο εργασίας, καθόσον υπάρχουν διδάγματα ιδίως όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να υποστηριχθεί ένα εργασιακό περιβάλλον που ανταποκρίνεται

καλύτερα στην ενσωμάτωση των δύο φύλων. Επομένως, το WPS έχει σίγουρα θέση στη συνεργασία NATO-ΕΕ, αλλά αυτή η συνεργασία δεν πρέπει να αποβεί εις βάρος της ενίσχυσης των σχέσεων με άλλους εξωτερικούς παράγοντες, και δεν πρέπει επίσης να επικεντρωθεί αποκλειστικά στη συνεργασία σε αμυντικά θέματα. Στην ουσία, η ατζέντα WPS δεν αντιπροσωπεύει ένα ανταγωνιστικό πεδίο ΕΕ – NATO και υπάρχει χώρος για τη συμβολή και των δύο (Wright, 2019).

4.2 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ

Η Χώρα μας, πολύ σωστά, υποστηρίζει την προώθηση της συνεργασίας και του διαλόγου μεταξύ των δύο Οργανισμών καθώς η συνεισφορά τους στην Ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι καταλυτική. Βέβαια, η μεγαλύτερη απειλή για την Ελλάδα προέρχεται από μία «συμμαχική» Χώρα στο πλαίσιο του NATO και στενή συνεργάτη της ΕΕ, την Τουρκία η οποία με την αναθεωρητική και επεκτατική πολιτική της φιλοδοξεί να καταστεί μια αυτοδύναμη περιφερειακή υπερδύναμη.

Η υπόθεση της ανάσχεσης της Τουρκικής επιθετικότητας δεν απαιτεί μόνο ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις, αλλά το σωστό μίγμα «σκληρής και ήπιας» ισχύος από Ελληνικής πλευράς. Ιδιαίτερα εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τη Χώρα μας την τελευταία δεκαετία με αποτέλεσμα την αδυναμία ενίσχυσης των Ο/Σ μας, το «σωστό μίγμα» πρέπει να περιέχει ακόμη μεγαλύτερη ποσότητα «ήπιας» ισχύος. Αυτό απαιτεί «έξυπνη» διπλωματία και «εξωστρέφεια», ισχυρές και πολύπλευρες συμμαχίες και ενεργή παρουσία και συμμετοχή στα διεθνή Fora και Οργανισμούς. Η συμμετοχή μας στους δύο αυτούς «ηγετικούς» Οργανισμούς, η έμφαση που δίνουν στην Ευρωπαϊκή ασφάλεια και η ενίσχυση της συνεργασίας τους στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας είναι σίγουρο ότι μπορεί να λειτουργήσει ενισχυτικά ως μια «ασπίδα» για την Ελλάδα κατά των πολλαπλών σύγχρονων απειλών.

4.2.1 Η Παράνομη Μετανάστευση

Οι μεταναστευτικές ροές αποτελούν ένα κρίσιμο θέμα για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια με κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις. Η Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή (FRONTEX) συμβάλει στην παρακολούθηση και την προστασία των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, κάτι που το έχουμε διαπιστώσει

σαν Χώρα ιδιαίτερα τα πέντε τελευταία χρόνια. Λαμβάνοντας υπόψη το επιτυχημένο προηγούμενο της επιχειρησιακής συνεργασίας των δύο Οργανισμών στο Αιγαίο Πέλαγος για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπινων ψυχών, τη δυναμική των δύο Οργανισμών, αλλά και το μέγεθος του προβλήματος, πρέπει να αναζητηθούν τρόποι συνεργασίας ώστε να επιτηρούνται ακόμη πιο αποτελεσματικά τα Ευρωπαϊκά σύνορα (χερσαία και θαλάσσια) σε συνδυασμό με πολιτικές ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των Χωρών της ευρύτερης γειτονιάς μας. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η επιδίωξη από Ελληνικής πλευράς, της πλήρους ενεργοποίησης της «εργαλειοθήκης» ήπιας ισχύος της ΕΕ, ώστε να ασκηθούν ισχυρές πιέσεις στην Τουρκία να τηρήσει τα συμφωνηθέντα με την Ένωση όσον αφορά στο μεταναστευτικό πρόβλημα και την «συγκράτηση» των ανεξέλεγκτων ροών. Η Ελλάδα ως άμεσα επηρεαζόμενη από τέτοιες προκλήσεις, πρέπει να αναπτύξει πρωτοβουλίες τόσο σε Ένωσιακό όσο και Συμμαχικό επίπεδο ώστε να εκμεταλλευτεί όλη την γκάμα των ικανοτήτων – δυνατοτήτων τους για να αντιμετωπιστούν οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές και να αμβλυνθούν τα προβλήματα που προκαλούν.

4.2.2 Ρυθμίσεις BERLIN PLUS

Οι διευθετήσεις BERLIN PLUS, όπως έχει πρακτικά αποδειχτεί, δεν εξυπηρετούν τα εθνικά μας συμφέροντα, καθόσον αποκλείουν τη συμμετοχή της Κύπρου σε επιχειρήσεις της ΕΕ και ταυτόχρονα επιτρέπουν τη συμμετοχή της Τουρκίας σε αυτές. Επιδίωξη της Ελληνικής πλευράς πρέπει να είναι ο περαιτέρω υποβιβασμός των διευθετήσεων BERLIN PLUS, και η εκδήλωση ενεργειών υπέρ άλλων επιτυχημένων μοντέλων συνεργασίας ΕΕ – NATO (όπως της Ναυτικής Δύναμης του NATO SNMG-2 με τη FRONTEX στο Αιγαίο, EUNAVFOR MED SOPHIA με επιχείρηση SEA GUARDIAN). Ιδιαίτερα η συνεργασία ΕΕ – NATO στο χώρο του Αιγαίου (εκτός δράσεων BERLIN PLUS), όπως αποδείχτηκε στην πράξη, κρίνεται ότι είχε θετική συνεισφορά στην αντιμετώπιση της κρίσης των μεταναστευτικών ροών την περίοδο 2015-2016.

Στο ίδιο μήκος κύματος, η Ελληνική πλευρά υποστηρίζει ως απαραίτητη προϋπόθεση υλοποίησης της επιχειρησιακής συνεργασίας ΕΕ-NATO, το σεβασμό της αρχής του μη αποκλεισμού (η περίπτωση της Κύπρου), ως ζωτική στο κρίσιμο

ζήτημα της ανταλλαγής πληροφοριών³². Σε ότι αφορά στο θέμα της ενεργότερης συμμετοχής κ-μ της Συμμαχίας, που δεν είναι μέλη της ΕΕ (βλέπε Τουρκία), στις υποθέσεις της ΚΠΑΑ, η Ελλάδα υποστηρίζει³³ την θεσμική αυτονομία και λειτουργία της Ένωσης, δηλαδή ότι η επεξεργασία και η λήψη αποφάσεων για την ΚΠΑΑ, είναι αποκλειστική υπόθεση των κ-μ της ΕΕ. Για τον ίδιο λόγο, η Χώρα μας υποστηρίζει³⁴ ότι η προώθηση της συνεργασίας ΕΕ και ΝΑΤΟ θα πρέπει πάντα να συναρτάται με το στόχο της ενίσχυσης της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ.

4.2.3 Ελλάδα και PESCO

Η Ελλάδα, στο πλαίσιο της συμμετοχής της στη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία, υπέβαλε το Εθνικό Σχέδιο Υλοποίησης των κοινών δεσμεύσεων λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις επιχειρησιακές δυνατότητες των ΕΔ όσο και τα μέσα και υποδομές που διαθέτει, αλλά και τις υποχρεώσεις και περιορισμούς των Εθνικών αμυντικών αναγκών και των δημοσιονομικών περιορισμών. Η υλοποίηση διαμοιράστηκε στις δύο προβλεπόμενες από την Κοινή Ειδοποίηση φάσεις (2018-2020 και 2021-2025) (ΓΔΠΕΑΔΣ, 2019).

Τα προγράμματα της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας επιλέγονται, μετά από προτάσεις των κ-μ, στη βάση αυστηρών κριτηρίων και σχετικής γνωμοδότησης του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας και του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ. Η συστατική Απόφαση του Συμβουλίου παραπέμπει σε κατάλογο προγραμμάτων που πλαισιώνουν τις δράσεις της Συνεργασίας. Στον πρώτο κατάλογο προγραμμάτων περιλήφθηκαν δύο προγράμματα της Ελλάδας που αφορούσαν στη Θαλάσσια Επιτήρηση και στην Κυβερνο-Άμυνα. Την τρέχουσα περίοδο (Νοε 19), η χώρα μας είναι η πρώτη σε αριθμό συμμετοχών με 17 προγράμματα (Lead Nation σε πέντε, μέλος σε εννιά και παρατηρητής σε τρία). Συγκεκριμένα, η Ελλάδα είναι Lead Nation στα παρακάτω προγράμματα (ΓΔΠΕΑΔΣ, 2019) : Upgrade of Maritime Surveillance, Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform, Joint EU Intelligence School (JEIS), Helicopter Hot and High Training, One Deployable SOF Tactical C2 Command Post.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«From climate protection and free international trade to respect for human rights and the inviolability of national borders: the core pieces of the international order are breaking apart, without it being clear whether anyone can pick them up – or even wants to»

(Ischinge, 2019)

Το ρευστό στρατηγικό περιβάλλον στα Ανατολικά και Νότια της Ευρώπης, αποτέλεσε τον κινητήριο μοχλό της βαθμιαίας αλλαγής της σχέσης ΕΕ – NATO καθώς οι πολύπλοκες προκλήσεις ασφάλειας που εμφανίζονται, απαιτούν τη στενή συνεργασία μεταξύ των δύο Οργανισμών διότι κανένας από τους δύο δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνος του τόσο τις στρατιωτικές όσο και τις μη στρατιωτικές απειλές ασφάλειας. Η καλύτερη απόδειξη αυτού δεν βρίσκεται στον κατάλογο των 74 δράσεων - που συνίστανται κυρίως σε βελτιωμένες επαφές μεταξύ προσωπικού, ανταλλαγή πληροφοριών, κοινά σεμινάρια και εργαστήρια - αλλά στις συμπληρωματικές δράσεις και έργα που αναλαμβάνουν από κοινού.

Λειτουργώντας συμπληρωματικά στη Βόρειο-Ατλαντική Συμμαχία αλλά και με συνέργειες, η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ θα ενισχύσει την ανθεκτικότητα της Ευρώπης, θα προσφέρει προστασία και θα παράσχει στους πολίτες της την ασφάλεια που προσδοκούν. Απαιτείται όμως εντατική προετοιμασία, με το κατάλληλο μίγμα ευκινησίας και αποφασιστικότητας, για να μπορέσει η Ευρώπη να αντιμετωπίσει το αβέβαιο μέλλον.

Τα τελευταία χρόνια, ιδίως από πλευράς NATO, έχει γίνει αντιληπτό ότι η «σκληρή» στρατιωτική ισχύς αν και λειτουργεί αποτρεπτικά και αποτελεί εργαλείο επιρροής, από μόνη της δεν μπορεί να εγγυηθεί την άμυνα και την ασφάλεια, αλλά χρειάζεται προσεκτικός συνδυασμός με άλλους «μοχλούς» ισχύος – διπλωματικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς, επικοινωνιακούς. Τα ανωτέρω είναι δύσκολο να επιτευχθούν από ένα Οργανισμό μόνο του, όσο μεγάλος και σημαντικός να είναι. Όταν συνεργάζονται όμως δύο Οργανισμοί παγκόσμιας εμβέλειας με κοινές αξίες, όραμα, πολιτική βούληση και στρατηγική, τότε μπορούν να επιτύχουν το στόχο τους. Η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τα διατιθέμενα μέσα τα οποία πρέπει να είναι

τεχνολογικώς προηγμένα και διαλειτουργικά. Και οι δύο Οργανισμοί πρέπει να επικεντρωθούν στην ενδυνάμωση των ικανοτήτων τους, δίνοντας προτεραιότητα στη συνεργασία αναφορικά με τα δόγματα, τη σχεδίαση, τις τεχνολογίες, τον εξοπλισμό και τις εκπαιδευτικές μεθόδους.

NATO και ΕΕ αποτελούν μια ετερογενή ομάδα με διαφορετική, ιστορικά, κουλτούρα όσον αφορά στην πολιτική και την ασφάλεια. Παρά τις όποιες διαφορές, που κάποιες φορές οδηγούν σε διαφωνίες και τριγμούς, οι κοινές αξίες που έχουν ως βάση και οι κοινές εκτιμήσεις όσον αφορά στις απειλές σηματοδοτούν ότι οι δύο Οργανισμοί ευθυγραμμίζονται όλο και περισσότερο και η συνεργασία μεταξύ τους συνεχώς εμβαθύνει. Η νέα στρατηγική σχέση ΕΕ-NATO είναι ο καλύτερος εγγυητής για την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην Ευρώπη.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Η Κύπρος όμως που εισήλθε στην ΕΕ το 2005, δεν είναι μέλος της PfP, όπως επίσης δεν έχει συμφωνία ασφαλείας με το ΝΑΤΟ για την ανταλλαγή διαβαθμισμένων εγγράφων, οπότε και δεν δύναται να συμμετάσχει στις επίσημες συναντήσεις ΝΑΤΟ – ΕΕ. Η πολιτική διαμάχη μεταξύ Τουρκίας και Κύπρου έχει φέρει σε «τέλμα» τις διευθετήσεις BERLIN PLUS (Graeger, 2017).

² Η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιλαμβάνει τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και τη Συνθήκη την ιδρύουσα την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΣΕΚ) οι οποίες είναι αλληλένδετες και δημιουργούν τους τρεις πυλώνες του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος (εκείνον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της ΚΕΠΠΑ και του τομέα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων- ΔΕΥ). Αυτοί οι τρεις πυλώνες καταργήθηκαν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας που τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009 (Μούσης, 2008).

³ Οι αρμοδιότητες δράσης που καλύπτουν αυτές οι αποστολές, μεταξύ άλλων, είναι και η παροχή αστυνομικών υπηρεσιών και η εκπαίδευση αστυνομικών δυνάμεων, η υποστήριξη των Μεταρρυθμίσεων του Τομέα Ασφάλειας (Security Sector Reform – SSR), η ενίσχυση και υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων των δικαστικών λειτουργιών και του κράτους δικαίου, καθώς και υπηρεσίες ελέγχου των συνόρων. (https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-andoperations_en)

⁴ «Η ΚΠΑΑ, εξακολουθεί να αποτελεί πτυχή επιχειρησιακής δράσης υπό την εποπτεία της Ύπατης Εκπροσώπου ενώ έχει ενσωματωθεί στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ). Η ΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ παραμένει αναπόσπαστο μέρος της ΚΕΠΠΑ και αφορά τον επιχειρησιακό τομέα των αποστολών (στρατιωτικού και μη στρατιωτικού χαρακτήρα). Με τη σειρά της η ΚΕΠΠΑ αποτελεί βασικό στοιχείο, αλλά όχι το μοναδικό της «Ευρωπαϊκής Εξωτερικής δράσης», η οποία είναι ευρύτερη σε εμβέλεια δραστηριοτήτων και θεματικών καθώς και από άποψη θεσμικού πλαισίου» (Μπέλλου, 2019).

⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 43 : «Οι αποστολές του άρθρου 42, παράγραφος 1, κατά τις οποίες η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων, περιλαμβάνουν τις κοινές δράσεις αφοπλισμού, τις ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, τις αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, τις αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, τις αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους». (<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php>)

⁶ Σύμφωνα με τη ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής, σε περίπτωση κατά την οποία κ-μ δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κ-μ οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό δεν επηρεάζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πολιτικής ασφαλείας και άμυνας ορισμένων κ-μ. Επίσης σύμφωνα με τη ρήτρα αλληλεγγύης τα κράτη υποχρεούνται να

βοηθήσουν το κ-μ που βρίσκεται σε κίνδυνο από τρομοκρατική ενέργεια ή από ανθρωπογενή ή φυσική καταστροφή.

(<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW134/%CE%A3%CE%95%CE%95.pdf>)

⁷ North Atlantic Treaty γνωστό και ως Washington Treaty- Απρίλιος 1949

⁸ Για πρώτη φορά μια Σ.Α του NATO δίνει ιδιαίτερη σημασία και κάνει σαφή αναφορά στην ενεργειακή ασφάλεια :“...to integrate...energy security considerations in NATO’s policies and activities.” (https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm)

⁹ Η Σύνοδος της Συμμαχίας έλαβε χώρα μόλις λίγους μήνες μετά την «υβριδική επέμβαση» της Ρωσίας στην περιοχή της Κριμαίας, ένα ζήτημα που αποτέλεσε την κορυφή της ατζέντας της συνόδου και μονοπώλησε τις συζητήσεις για την επιλογή της κατάλληλης απάντησης από το NATO ενάντια στη Ρωσική επιθετικότητα.

¹⁰ Τέθηκε ο στόχος, μέσα στα επόμενα χρόνια, τα κ-μ του NATO να δαπανούν πάνω από το 2% του ΑΕΠ στον τομέα της άμυνας. Επιπρόσθετα, το 20% του ποσού των αμυντικών δαπανών θα πρέπει να αφορά νέους εξοπλισμούς, έρευνα και ανάπτυξη (R&D) (Belkin, 2016).

¹¹ Η επιχείρηση της ΕΕ Sophia, στο Αιγαίο Πέλαγος, είχε σκοπό την αναγνώριση, κατάληψη και απόθεση των πλωτών μέσων με τα οποία οι διακινητές μετέφεραν παράνομους μετανάστες και πρόσφυγες από τις ακτές της Τουρκίας στα Ελληνικά νησιά.

¹² Τα πλοία του NATO που συμμετείχαν στην επιχείρηση OSG στην περιοχή του Αιγαίου, είχαν ως αποστολή την επιτήρηση, παρακολούθηση, αναγνώριση και το «πέρασμα» πληροφοριών στην FRONTEX και το Λιμενικό Σώμα - Ακτοφυλακή (Coast Guard) (NATO, 2016).

¹³ Ως *σκληρή ισχύς* (hard power) ορίζεται η δυνατότητα του κράτους να κινητοποιεί τους στρατιωτικούς πυλώνες ισχύος που διαθέτει προς όφελος των πολιτικών στόχων που θέτει. Ως *ήπια ισχύς* (soft power) νοείται το σύνολο των στοιχείων που είναι σχετικά με την οικονομία, τον πολιτισμό, την Παιδεία και τα υποπαράγωγα αυτών. Joseph Nye, 2005, σ.79, βλέπε σχετικά Σπυριδων Λίτσας, *Ιλιάδα και Διεθνής Πολιτική. Μια Θεωρητική Προσέγγιση* (Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2014), σ.84

¹⁴ Σύμφωνα με την Βόρειο Ατλαντική Συμμαχία, στον υβριδικό πόλεμο γίνεται χρήση ενός συνδυασμού συμβατικών και μη συμβατικών μεθόδων (ακανόνιστοι στρατιωτικοί και μη σχηματισμοί, τρομοκρατικές ενέργειες, παραπληροφόρηση - προπαγάνδα, εγκληματική δραστηριότητα και στοιχεία κυβερνοπολέμου), κυρίως για την αποφυγή καταλογισμού ευθυνών (NATO Parliamentary Assembly, 2015) («τα πράσινα ανθρωπάκια» στην περίπτωση της Κριμαίας). Για την ΕΕ, μία υβριδική απειλή είναι μια καταναγκαστική ή ανατρεπτική δραστηριότητα η οποία διεξάγεται με συμβατικά και μη συμβατικά μέσα από κρατικούς ή μη κρατικούς δρώντες για την επίτευξη των στόχων τους και κινείται κάτω από τα όρια της επίσημης κήρυξης του πολέμου, αποσκοπώντας στην εκμετάλλευση των τρωτών σημείων και στην υπονόμευση αξιών και ελευθεριών όπως οι μαζικές εκστρατείες παραπληροφόρησης, για τον έλεγχο της αφήγησης ή τη ριζοσπαστικοποίηση ατόμων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Εμπνευστής του δόγματος του υβριδικού πολέμου είναι ο Ρώσος Στρατηγός Βαλερί Γερασίμοφ και πήρε σάρκα και οστά κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων του 2014 (πληροφοριακός πόλεμος, υπονόμευση των κέντρων ενημέρωσης, προπαγάνδα και διαστρέβλωση γεγονότων) για την προσάρτηση της Κριμαίας και

την αποσταθεροποίηση της Ουκρανίας με ένα συνδυασμό στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων (Διαμαντόπουλος, 2016).

¹⁵ Οι 25 χώρες μέλη της ΕΕ που μετέχουν στην PESCO είναι : Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχία, Κροατία, Κύπρος, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Ιρλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Σουηδία, Ισπανία. Δεν μετέχουν η Δανία, η Μάλτα όπως και η Μεγάλη Βρετανία που είναι σε τροχιά αποχώρησης από την ΕΕ (ΕΕΑ, 2019d).

¹⁶ Προσπαθώντας να αντιμετωπίσει τον διαρκώς αυξανόμενο όγκο εναέριας κυκλοφορίας στους Ευρωπαϊκούς ουρανούς, η ΕΕ ξεκίνησε στις αρχές του 2000, το πρόγραμμα Single European Sky. Βέβαια, επρόκειτο για ένα project όπου εμπλέκονταν και στρατιωτικοί φορείς καθόσον και τα στρατιωτικά αεροσκάφη είναι χρήστες του ίδιου χώρου. Έτσι λοιπόν η EDA κλήθηκε να λάβει υπόψη της στο θέμα και τις στρατιωτικές απόψεις, δηλαδή ανοίχτηκε ένα παράθυρο ευκαιρίας στις σχέσεις ΕΕ – NATO. Αναπτύχθηκε έτσι ένας ανεπίσημος τομέας στενής συνεργασίας ανάμεσα στους δύο Οργανισμούς με σκοπό το Air Traffic Management των Ευρωπαϊκών ουρανών (Lavallee, 2017).

¹⁷ Από παράδειγμα αποτελεί η συνεργασία στο πρόγραμμα Standard Architecture for Soldier Systems, το οποίο γίνονται προσπάθειες να επεκταθεί – αντιγραφεί σε άλλους τομείς όπως τα Unmanned Ground Systems, Software Defined Radios and Electronic Warfare (EU NATO, 2019).

¹⁸ Richard Armitage and Joseph S. Nye (co-chairs), CSIS Commission on Smart Power, “A Smarter, More Secure America”, (A smarter more secure America, 2007, p. 7)

¹⁹ Η Operation Sea Guardian (OSG) αποτελεί μετεξέλιξη της Operation Active Endeavour (OAE) από το 2016. Η OSG αποτελεί μια ναυτική επιχείρηση ασφαλείας εκτός του άρθρου 5, και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων αποστολές ενίσχυσης της αντίληψης της κατάστασης, ενίσχυσης δυνατοτήτων και σηματοδότησε τη στενότερη συνεργασία με την επιχείρηση Sophia της ΕΕ (https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm).

²⁰ Οι Ναυτικές δυνάμεις του NATO συνεργάστηκαν στο Αιγαίο με την επιχείρηση Poseidon της FRONTEX (ΕΕΑ, 2019c).

²¹ Στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν κανάλια άμεσης ανταλλαγής διαβαθμισμένων πληροφοριών μεταξύ των δύο Οργανισμών. Τα standards και οι πρακτικές τους στην «διαφύλαξη» των πληροφοριών είναι τελείως διαφορετικές για να μπορέσει να υπάρξει ανταλλαγή τέτοιων δεδομένων μεταξύ τους (Lete, 2019, p. 30).

²² «Coordinated and synchronised action that deliberately targets democratic states' and institutions' systemic vulnerabilities, through a wide range of means. The activities exploit the thresholds of detection and attribution as well as the different interfaces (war-peace, internal-external, local-state, national-international, friend-enemy). The aim of the activity is to influence different forms of decision-making at the local (regional), state, or institutional level to favour and/or gain the agent's strategic goals while undermining and/or hurting the target». Ορισμός για τις Υβριδικές απειλές από το HybridCoE (Ελσίνκι), (<https://www.hybridcoe.f/hybrid-threats>).

²³ Η αντίληψη της τακτικής κατάστασης επιτυγχάνεται μέσω της ανταλλαγής κρίσιμων πληροφοριών, κάτι που μεταξύ των δύο υβριδικών cell γίνεται πράξη μέσω και του secure video

teleconference link. (https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_06/20180608_180608-3rd-Joint-progress-report-EU-NATOeng.pdf)

²⁴ Σχολιάζοντας το θέμα της στρατιωτικής κινητικότητας, ο Αμερικανός Στρατηγός Ben Hodges διοικητής του US Army Europe (USAREUR) χρησιμοποίησε τον όρο «military Schengen» (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019).

²⁵ Το Trans-European Transport Network (TEN-T) αποτελεί μια πολιτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με σκοπό την υλοποίηση και ανάπτυξη ενός πανευρωπαϊκού δικτύου δρόμων, σιδηροδρομικών γραμμών, ακτοπλοϊκών διαδρομών, λιμανιών, αεροδρομίων και σιδηροδρομικών σταθμών (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019, σ. 4).

²⁶ Το Ισλαμικό Κράτος, αρχικά γνωστό ως (ISIS) Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ο όρος «Λεβάντε» αναφέρεται επίσης ως «Ανατολής», «Συρίας» ή «Αλ-Σαμ») και Νταέσ (Daesh) είναι μία ενεργή τζιχαντιστική τρομοκρατική οργάνωση του Ιράκ και της Συρίας https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%83%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%9A%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%82.

²⁷ Για παράδειγμα, από τα 1.800 περίπου αεροσκάφη που βρίσκονται στο οπλοστάσιο των ευρωπαϊκών αεροπορικών δυνάμεων, περίπου το 33% αγοράστηκε από τις ΗΠΑ είτε μέσω προγραμμάτων άμεσης πώλησης είτε μέσω προγραμμάτων αμυντικής συνεργασίας. Επί του παρόντος, ορισμένα κ-μ του NATO ή/και της ΕΕ προσπαθούν να αντικαταστήσουν τα αεροσκάφη παλαιότερης γενιάς και πολλά έχουν ήδη αποφασίσει να αγοράσουν το αμερικανικό αεροσκάφος (σε συμπαραγωγή με άλλα κράτη) F-35 (International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2018* (London: Routledge, 2018).

²⁸ Ενδεικτικά, το κόστος ανάπτυξης και υλοποίησης του προγράμματος των αεροσκαφών F-35 υπολογίζεται ότι θα ξεπεράσει τα 400 δις δολάρια (US Government Accountability Office, “F-35 Joint Strike Fighter”, GAO-17-690R, August 8, 2017, <https://www.gao.gov/products/GAO-17-690R>).

²⁹ Η συμφωνία για τα πυρηνικά του Ιράν είναι γνωστή ως Joint Comprehensive Plan of Action.

³⁰ INF-Intermediate Range Nuclear Forces: Είναι η πρώτη συμφωνία αφοπλισμού, που καταργεί πλήρως τους πυραύλους μέσου και μικρότερου βεληνεκούς. Κατά τη διάρκεια της «μάχης των ευρωπυραύλων» ένα από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιείτο συχνότερα ήταν ο αποσταθεροποιητικός χαρακτήρας αυτών των πυραύλων (Κουσκουβέλης, 2007, σ. 235).

³¹ Το NATO υιοθέτησε τον Σεπ. 2018, την αναθεωρημένη πολιτική του Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC) και η ΕΕ υιοθέτησε την στρατηγική προσέγγιση στην ατζέντα WPS, το Δεκ. 2018 (https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_09/20180920_180920-WPS-ActionPlan-2018.pdf και <https://www.consilium.europa.eu/media/37412/st15086-en18.pdf>)

³² Οι θέσεις διατυπώθηκαν από τον ΥΕΘΑ Νικόλαο Παναγιωτόπουλο στο Συμβούλιο Υπουργών Άμυνας της Ε.Ε. στις Βρυξέλλες στις 12 Νοε 2019. (<http://www.mod.mil.gr/anakoinoseis-typon/symmetohi-yetha-nikolaoy-panagiotopoyloy-sto-symboylio-y-poyrgon-amynas-tis-ee>)

³³ Το ίδιο.

³⁴ Το ίδιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Διαμαντόπουλος, Χ. (2016). Η Ουκρανία στη Δίνη του Υβριδικού Πολέμου. *CNN Greece*.
- Θουκυδίδης. (1998 (431-404π.χ)). *Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, μτφ Βλάχος*. Αθήνα: Εστία.
- Κουσκουβέλης, Η. (2007). *Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Κουσκουβέλης, Η. (2010). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Λίτσας, Σ. (2014). *Ιλιάδα και Διεθνής Πολιτική. Μια Θεωρητική Προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Μούσης, Ν. (2008). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μπέλλου, Φ. (2018). Η κοσμογονία της συνεργασίας ΕΕ - NATO. *Τα Νέα*.
- Μπέλλου, Φ. (2019). *Η εξέλιξη της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της ΕΕ*. Θεσσαλονίκη.
- Παπαιωάννου, Α. (2019, Ιούλιος). *Strengthening EU-NATO relations*. Ανάκτηση από <https://www.nato.int/docu/review/2019/Also-in-2019/strengthening-eu-nato-relations/EN/index.htm>
- Πλατιάς, Α. (1995). *Το νέο διεθνές σύστημα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Πλατιάς, Α. (2000). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εστία.
- A smarter more secure America. (2007). Washington: Center for Strategic and International Studies.
- Arnauld, C.-F., Auvinen, J., Bentegat, H., Gnesotto, N., Howorth, J., Larrabee, S., . . . Wright, R. (2009). *What ambitions for European defence in 2020*. Paris: EUISS.
- Belkin, P. (2016, Nov). *NATO's Warsaw Summit in brief*. Ανάκτηση από Congressional Research Service: <https://fas.org/sgp/crs/row/R44550.pdf>
- Biscop, S. (2019, Nov). *EU-US Consensus and NATO-EU Cooperation*. Ανάκτηση από Carnegie Europe: <https://carnegieeurope.eu/2019/11/28/eu-u.s.-consensus-and-nato-eu-cooperation-pub-80416>
- Brzezinski, Z. (1998). *Η Μεγάλη Σκακιέρα*. Αθήνα: Λιβάνη.
- Department of Defence*. (2016, Feb). Ανάκτηση από <https://dod.defense.gov/News/News-Releases/News-Release-View/Article/652687/department-of-defense-dod-releases-fscal-year-2017-presidents-budget-proposal/>

- Drent, M., Kruijver, K., & Zandee, D. (2019, July). *Military Mobility and the EU NATO Conundrum*. Ανάκτηση από Clingendael.org:
https://www.clingendael.org/sites/default/files/2019-07/Military_Mobility_and_the_EU_NATO_Conundrum.pdf
- EEA. (2016, June). *EU Global Strategy*. Ανάκτηση από EEA:
<http://europa.eu/globalstrategy/en>
- EEA. (2019b, June). *EU NATO Cooperation Factsheets*. Ανάκτηση από
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/28286/eu-nato-cooperation-factsheets_en
- EEA. (2019c, Nov). *EUNAVFOR MED Sophia*. Ανάκτηση από EEA:
<https://www.operationsophia.eu/about-us/#mission>
- EEA. (2019d, May). *PESCO Factsheet*. Ανάκτηση από
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en
- EEA. (2019e). *Factsheet: EU-NATO cooperation on Maritime Security*. Ανάκτηση από
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/factsheet_-_eu-nato_maritime_cooperation.pdf
- ESDC. (2017). *HANDBOOK ON CSDP*. Vienna: Jochen Rehr. Ανάκτηση από
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/handbook_on_csdp_-_3rd_edition_-
- EU Council. (2017, Dec). *Defence cooperation: Council establishes Permanent Structured Cooperation (PESCO), with 25 member states participating*. Ανάκτηση από EU: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>
- EU Council. (2017b, Dec). *Council conclusions on the Implementation of the Joint Declaration*. Ανάκτηση από
<https://www.consilium.europa.eu/media/31947/st14802en17.pdf>
- EU Council. (2018, Νοέμβριος). *Ασφάλεια και άμυνα: το Συμβούλιο χαιρετίζει την ουσιαστική πρόοδο των τελευταίων δύο ετών*. Βρυξέλλες. Ανάκτηση από
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13978-2018-INIT/el/pdf>
- EU Council. (2018b, Ιούνιος). *Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την EUMSS*. Ανάκτηση από <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10494-2018-INIT/el/pdf>
- EU Council. (2018c, Jun). Ανάκτηση από Third progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU: <https://www.consilium.europa.eu/media/35578/third-report-ue-nato-layout-en.pdf>
- EU Council. (2019a, Μάιος). *Αμυντική συνεργασία: Το Συμβούλιο αξιολογεί την πρόοδο που σημειώθηκε στο πλαίσιο της PESCO μετά το πρώτο έτος εφαρμογής της*. Ανάκτηση από EU Council:

<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2019/05/14/defence-cooperation-council-assesses-progress-made-in-the-framework-of-pesco-after-first-year-of-implementation/>

EU Council. (2019b, Nov). *Defence cooperation: Council launches 13 new PESCO projects*. Ανάκτηση από <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/11/12/defence-cooperation-council-launches-13-new-pesco-projects/>

EU NATO. (2019, June). *Fourth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU*. Ανάκτηση από https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/190617-4th-Joint-progress-report-EU-NATO-eng.pdf

EU-NATO. (2017, June). Ανάκτηση από Progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016:
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_06/20170619_170614-Joint-progress-report-EU-NATO-EN.pdf

EU-NATO. (2017b, November). Ανάκτηση από Second progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016:
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_11/171129-2nd-Joint-progress-report-EU-NATO-eng.pdf

EUR-Lex. (2017, Dec). *COUNCIL DECISION (CFSP) 2017/2315*. Ανάκτηση από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017D2315>

Fiott, D. (2019a, June). *The Poison Pill - EU Defence on US Terms? EUISS*.

Fiott, D. (2019b). *Defence industry, industrial cooperation and military mobility*. Paris: in Lindsrtrrom G. and Tardy T. (editors) *The EU and NATO. The essential partners*, EUISS.

Gilpin, R. (1999). *War and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Graeger, N. (2017). Grasping the everyday and extraordinary in EU–NATO relations: the added value of practice approaches. *European Security*.

Gray, C. S. (2013, April). *Making Strategic Sense Of Cyber Power: Why The Sky Is Not Falling*. Strategic Studies Institute. Ανάκτηση από <https://www.files.ethz.ch/isn/163664/pub1147.pdf>

Howorth, J. (2017, Aug). EU-NATO Cooperation: The key to Europe's security future. *European Security*.

Hutchinson, C. (2018, Nov). *nato review*. Ανάκτηση από resolution 1325:
<https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/11/09/the-resilience-of-resolution-1325/index.html>

- Ischinge, W. (2019, Feb). *Who will pick up the pieces?* Ανάκτηση από <https://www.securityconference.de/en/publications/food-for-thought/single-view/article/food-for-thought-who-will-pick-up-the-pieces/>
- Kaunert, C., & Wertman, O. (2019). *Counter Terrorism Cooperation*. Paris: in Lindstrom G. and Tardy T. (editors) *The EU and NATO. The essential partners*, EUISS.
- Lavallee, C. (2017, Aug). *The Single European Sky: A window of opportunity for EU - NATO relations*. *European Security*.
- Lete, B. (2019). *Cooperation in Cyberspace*. Paris: Lindstrom, Gustav; Tardy, Thierry (editors) in *The EU and NATO. The essential Partners*, EUISS.
- Libicki, M. C. (2009). *Cyberdeterrence and Cyberwar*. Santa Monica: RAND.
- Lindstrom, G., & Tardy, T. (2019). *The EU and NATO - The essential partners*. Paris: EUISS.
- Liska, G. (1962). *Nations in Alliances*. Baltimore: John Hopkins Press.
- Mearsheimer, J. J. (2011). *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 6η έκδοση.
- Mesterhazy, A. (2017). *NATO-EU Cooperation after Warsaw*. Brussels: Defence and Security Committee.
- NATO. (1991, Nov). *The Alliance's New Strategic Concept*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm
- NATO. (1999, Apr). *The Alliance's Strategic Concept*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm
- NATO. (2002, Nov). *Prague Summit Declaration*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm?
- NATO. (2004, Jun). *The Istanbul Declaration - Our Security in a new era*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21026.htm?
- NATO. (2006, Nov). *Comprehensive Political Guidance*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_56425.htm
- NATO. (2008). Ανάκτηση από NATO.INT: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=el
- NATO. (2008, Apr). *Bucharest Summit Declaration*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm
- NATO. (2009, Apr). *Declaration on Alliance Security*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52838.htm

- NATO. (2014, Sep). *Wales Summit Declaration*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm
- NATO. (2016, July). Ανάκτηση από wasaw summit communique: https://www.nato.int/cps/en/natohq/ofcial_texts_133169.htm#hybrid
- NATO. (2016, Jul). *Warsaw Summit Communique*. Ανάκτηση από NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm#eu
- NATO. (2018). Ανάκτηση από Strategic Concepts: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm
- (2019). *NATO annual report 2018*. Brussels: NATO Public Diplomacy Division.
- NATO Parliamentary Assembly, D. a. (2015). *Mission report Ukraine*. Ανάκτηση από NATO: <https://www.nato-pa.int/document/2015-162-joint-15-e-mission-report-ukraine-unic-pcnp-esctd>
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Smith , M. (2018, Oct). Transatlantic security relations since the European security strategy: what role for the EU in its pursuit of strategic autonomy? *Journal of European Integration*.
- Smith, H. (2019). *Countering Hybrid Threats*. Paris: in Lindstrom G. and Tardy T. (editors) The EU and NATO. The essential partners, EUISS.
- Smith, S. (2019). *Partners in Capacity Building*. Paris: in Lindsrtrom G. and Tardy T. (editors) The EU and NATO. The essential partners, EUISS.
- Sus, M., & Hadeed, M. (2019). *European Security 2030*. London: Dahrendorf Forum.
- Szewczyk, B. (2018, Nov). EU-NATO Coordination in Crisis Management: From Complementarity to Synergies.
- Szewczyk, B. (2019). *Operational cooperation*. Paris: in Lindsrtrom G. and Tardy T. (editors) The EU and NATO. The essential partners, EUISS.
- Tusk, D., Juncker, J., & Stoltenberg, J. (2016). Joint Declaration. Warsaw: EE - NATO.
- Walt, S. (1987). *The Origins of Alliances*. London: Cornel University Press.
- Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*. Αθήνα: Ποιότητα, μπφ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος.
- Wright, K. (2019). *Promoting the Women, Peace and Security agenda*. Paris: in Lindsrtrom G. and Tardy T. (editors) The EU and NATO. The essential partners, EUISS.
- ΓΔΠΕΑΔΣ. (2019, Οκτ.). *gdpeads.mod.mil.gr*. Ανάκτηση από <http://www.gdpeads.mod.mil.gr/index.php/el/%CE%B4%CF%81%CE%B1%>

CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%83/item/111-%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BC%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%BC%CE%B7-%CE%B4%CE%B

- ΕΕ. (2010, Μάρτιος). *Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ*. Ανάκτηση από Ενοποιημένη απόδοση της συνθήκης για την ΕΕ:
<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW134/%CE%A3%CE%95%CE%95.pdf>
- ΕΕ. (2019, March). *European External Action Service*. Ανάκτηση από
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-andoperations_en
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016). *Κοινό πλαίσιο για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών*. Βρυξέλλες: ΕΕ.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, Ιουν). *ec.europa.eu*. Ανάκτηση από Εγγραφο προβληματισμού για το μέλλον της Ευρωπαϊκής άμυνας:
https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-defence_el.pdf
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2018, Δεκ). *Ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας*. Ανάκτηση από
http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0514_EL.html
- Συμβούλιο ΕΕ. (2016). *Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή της κοινής δήλωσης του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Γενικού Γραμματέα του Βορειοατλαντικού Συμφώνου*. Βρυξέλλες: Συμβούλιο της ΕΕ.

ΑΓΓΛΙΚΕΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	
AAR	Air to Air Refueling
C2	Command & Control
C4ISR	Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance
CARD	Coordinated Annual Review on Defence
CBRN	Chemical Biological Radiological Nuclear
CDP	Capability Development Plan
CERT-EU	Computer Emergency Response Team for the EU
CFACC	Central Forces Air Component Commander
CJTF	Combined Joint Task Force
CoE	Center of Excellence
CSDP	Common Security and Defence Policy
EDA	European Defence Agency
EDF	European Defence Fund
EDIDP	European Defence Industrial Development Plan
EDTIB	European Defence and Technological Industrial Base
ENISA	European Union Agency for Network and Information Security
ESDC	European Security and Defence College
EU	European Union
EUFOR	EU Force
EUISS	EU Institute for Security Studies
EULEX	EU Rule of Law Mission
EUMC	EU Military Committee
EUMS	EU Military Staff
EUMSS	EU Maritime Security Strategy
EUNAVFOR	EU Naval Force
EUROPOL	EU Agency for Law Enforcement Cooperation
EUTM	EU Training Mission
FRONTEX	European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the EU
HRVP	High Representative and Vice President
INF	Intermediate-Range Nuclear Forces
IRTC	Internationally Recommended Transit Corridor
MEDEVAC	Medical Evacuation
MENA	Middle East and North Africa
MPCC	Military Planning and Conduct Capability
MSCHOA	Maritime Security Centre Horn of Africa
MSO	Maritime Security Operations
NAC	North Atlantic Council
NATO	North Atlantic Treaty Organization

NCO	Net Centric Operations
NCIRC	NATO Computer Incident Response Capability
NNEC	NATO Network Enabled Capability
NSDS	NATO Strategic Direction South Hub
OAE	Operation Active Endeavour
OSG	Operation Sea Guardian
PARP	Partnership for Peace Planning and Review Process
PESCO	PErmanent Structured Cooperation
PfP	Partnership for Peace (NATO)
RPAS	Remotely Piloted Aircraft Systems
SA	Situational Awareness
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe
SES	Single European Sky
SESAR	Single European Sky Air Traffic Management Research
SHADEMED	Shared Awareness and Deconfliction in the Mediterranean
SOPs	Standard Operating Procedures
SSR	Security Sector Reform
STRATCOM	Strategic Communication
TEN-T	Trans-European Transport Network
UAV	Unmanned Aerial Vehicle
UAS	Unmanned Aerial Systems
UCAV	Unmanned Combat Aerial Vehicle
UN	United Nations
UNSC(R)	UN Security Council Resolution
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
US DoD	United States Department of Defence
WMD	Weapons of Mass Destruction
WPS	Women, Peace and Security
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	
ΓΓ	Γενικός Γραμματέας
ΓΕΕΘΑ	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
ΕΔ	Ένοπλες Δυνάμεις
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΠΑΑ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΕΠΓ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας
ΕΠΣ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία
ΕΣΑ	Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας
ΕΥΕΔ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
κ-μ	Κράτη μέλη
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

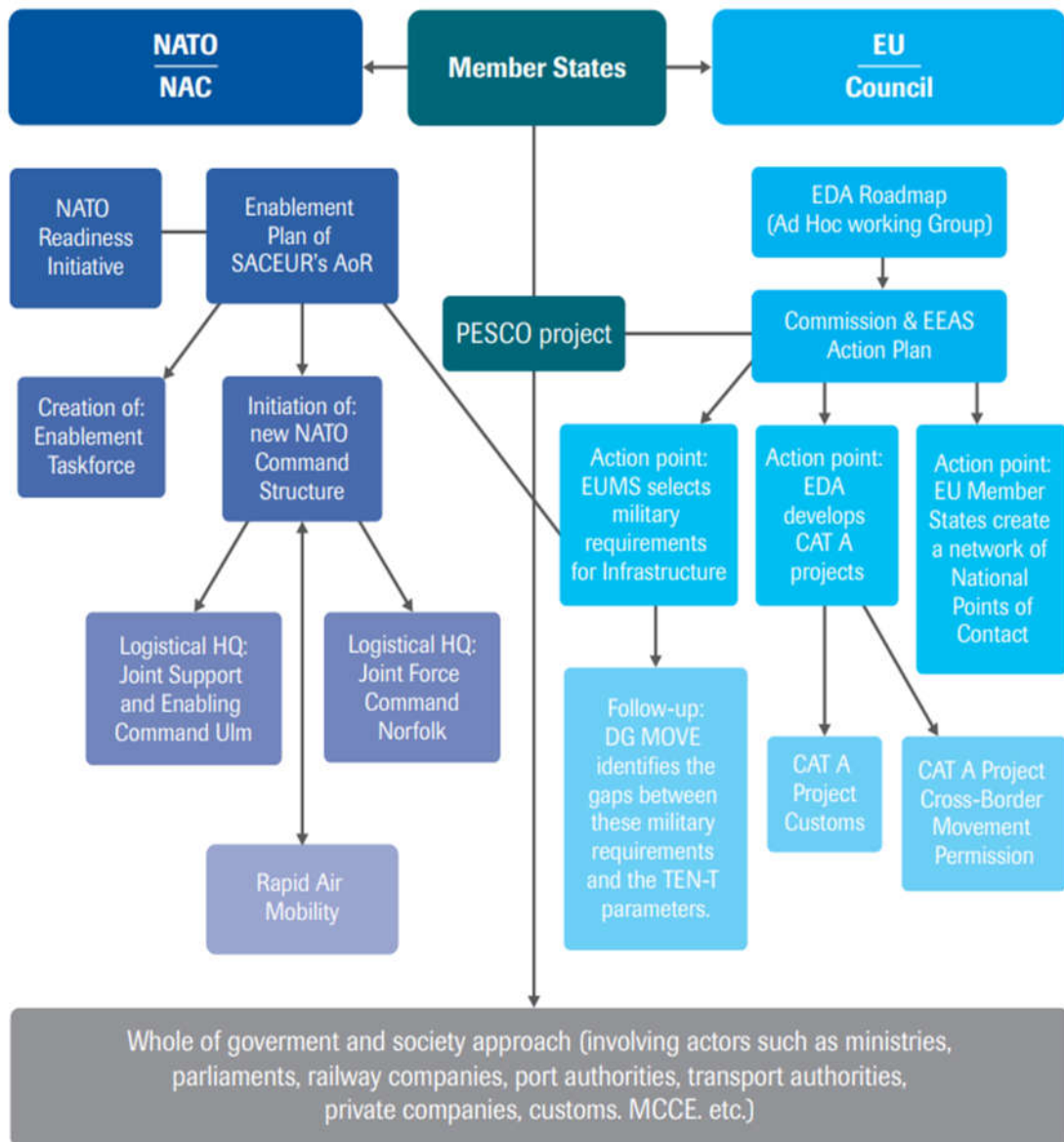
Ο/Σ	Οπλικό Σύστημα
ΣΑ	Συμβούλιο Ασφαλείας
Σ.Α	Στρατηγική Αντίληψη
ΣτΛ	Συνθήκη της Λισαβόνας
ΥΑ	Υβριδικές Απειλές
ΧΒΡΠ	Χημικός Βιολογικός Ραδιολογικός Πυρηνικός

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

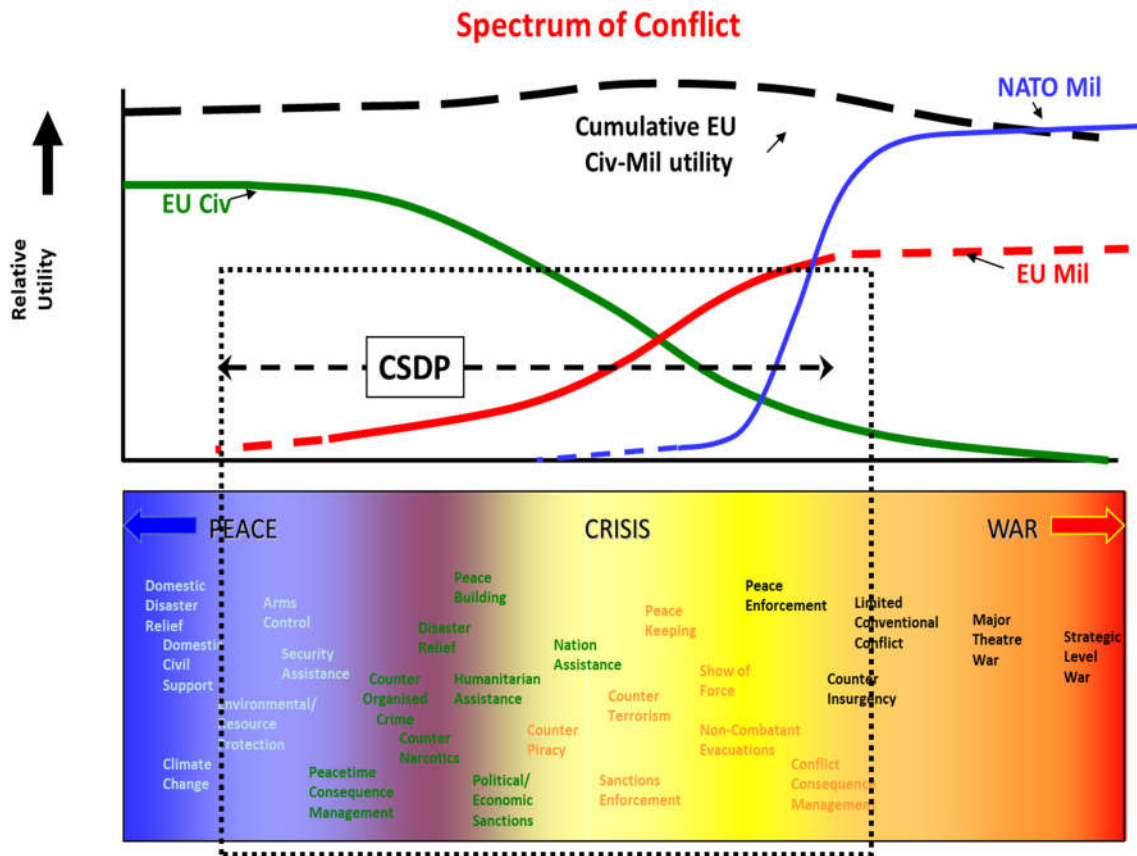
ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1: EU – NATO Cooperation https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/48265/eu-and-nato-defence-europe-coherent-complementary-and-interoperable_en

Εικόνα 2: EU – NATO Military Mobility approach (Drent, Kruijver, & Zandee, 2019, p. 8)

Εικόνα 3: *Spectrum Of Conflict* : Ανάλογα της επικρατούσας κατάστασης, απαιτείται το σωστό μίγμα «ήπιας και σκληρής» ισχύος (πηγή : Ενημέρωση Επιτελείου επί θεμάτων NATO-ΕΕ).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»**ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΕΕ – ΝΑΤΟ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2016****JOINT DECLARATION
BY THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COUNCIL,
THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COMMISSION, AND
THE SECRETARY GENERAL OF THE NORTH ATLANTIC TREATY
ORGANIZATION**

We believe that the time has come to give new impetus and new substance to the NATO-EU strategic partnership.

In consultation with the EU Member States and the NATO Allies, working with, and for the benefit of all, this partnership will take place in the spirit of full mutual openness and in compliance with the decision-making autonomy and procedures of our respective organisations and without prejudice to the specific character of the security and defence policy of any of our members. Today, the Euro-Atlantic community is facing unprecedented challenges emanating from the South and East. Our citizens demand that we use all ways and means available to address these challenges so as to enhance their security. All Allies and Member States, as well as the EU and NATO per se, are already making significant contributions to Euro-Atlantic security. The substantial cooperation between NATO and the EU, unique and essential partners, established more than 15 years ago, also contributes to this end.

In light of the common challenges we are now confronting, we have to step-up our efforts: we need new ways of working together and a new level of ambition; because our security is interconnected; because together we can mobilize a broad range of tools to respond to the challenges we face; and because we have to make the most efficient use of resources. A stronger NATO and a stronger EU are mutually reinforcing. Together they can better provide security in Europe and beyond. We are convinced that enhancing our neighbours' and partners' stability in accordance with our values, as enshrined in the UN Charter, contributes to our security and to sustainable peace and prosperity. So that our neighbours and partners are better able to address the numerous challenges they currently face, we will continue to support their sovereignty, territorial integrity and independence,

as well as their reform efforts. In fulfilling the objectives above, we believe there is an urgent need to:

- Boost our ability to counter hybrid threats, including by bolstering resilience, working together on analysis, prevention, and early detection, through timely information sharing and, to the extent possible, intelligence sharing between staffs; and cooperating on strategic communication and response. The development of coordinated procedures through our respective playbooks will substantially contribute to implementing our efforts.
- Broaden and adapt our operational cooperation including at sea, and on migration, through increased sharing of maritime situational awareness as well as better coordination and mutual reinforcement of our activities in the Mediterranean and elsewhere.
- Expand our coordination on cyber security and defence including in the context of our missions and operations, exercises and on education and training.
- Develop coherent, complementary and interoperable defence capabilities of EU Member States and NATO Allies, as well as multilateral projects.
- Facilitate a stronger defence industry and greater defence research and industrial cooperation within Europe and across the Atlantic.
- Step up our coordination on exercises, including on hybrid, by developing as the first step parallel and coordinated exercises for 2017 and 2018.
- Build the defence and security capacity and foster the resilience of our partners in the East and South in a complementary way through specific projects in a variety of areas for individual recipient countries, including by strengthening maritime capacity.

Cooperation in these areas is a strategic priority. Speedy implementation is essential. The European External Action Service and the NATO International Staff, together with Commission services as appropriate, will develop concrete options for implementation, including appropriate staff coordination mechanisms, to be presented to us and our respective Councils by December 2016. On the EU side, the High Representative/Vice President of the Commission will steer and coordinate this endeavour.

We will review progress on a regular basis.

We call on both organisations to invest the necessary political capital and resources to make this reinforced partnership a success.

Signed at Warsaw on 8 July 2016 in triplicate.

Donald Tusk

President of the European Council

Jean-Claude Juncker

President of the European Commission

Jens Stoltenberg

Secretary General of the
North Atlantic Treaty Organization

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»**ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΕΕ – ΝΑΤΟ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2018****JOINT DECLARATION ON EU-NATO COOPERATION BY THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COUNCIL, THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COMMISSION, AND THE SECRETARY GENERAL OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION**

1) Two years ago in Warsaw, we came together to strengthen EU-NATO cooperation aiming to promote peace and stability in the Euro-Atlantic area. Our respective efforts are mutually reinforcing, have improved the security of our citizens and strengthened our trans-Atlantic bond. Our longstanding cooperation has developed substantially, and is now unprecedented in its quality, scope and vigour. We share the same values and resolve to address, hand-in-hand, the common challenges we face. As our security is interconnected, we meet today in Brussels to reaffirm the importance of and the need for cooperation, and underline that our security and defence initiatives benefit each other.

2) In consultation with the EU Member States and the NATO Allies, working with and for the benefit of all, our partnership will continue to take place in the spirit of full mutual openness and in compliance with the decision-making autonomy and procedures of our respective organisations and without prejudice to the specific character of the security and defence policy of any of our members.

3) In this context, we view transparency as crucial. We encourage the fullest possible involvement of the NATO Allies that are not members of the EU in its initiatives. We encourage the fullest possible involvement of the EU Member States that are not part of the Alliance in its initiatives.

4) Our two organisations have developed a broad range of tools to provide greater security to citizens in Europe and beyond, building on the substantial cooperation established more than 15 years ago between NATO and the EU, two unique and essential partners.

5) We are implementing the objectives we set two years ago, including the following actions:

- Our maritime cooperation in the Mediterranean contributes to fighting migrant smuggling and trafficking, and thus alleviates human suffering;
- We have increased our ability to respond to hybrid threats: we reinforce our preparedness for crises, we exchange timely information including on cyber attacks, we confront disinformation, we build the resilience of our members and partners and we test our respective procedures through parallel and coordinated exercises;
- We support the defence and security capacity of our neighbours to the East and to the South.

6) The multiple and evolving security challenges that our Member States and Allies

face from the East and the South make our continued cooperation essential, including in responding to hybrid and cyber threats, in operations, and by helping our common partners. We are committed to deepen it further within the existing common proposals. It is now important to focus on implementation. In this context, we will aim for swift and demonstrable progress in particular in:

- military mobility;
- counter-terrorism;
- strengthening resilience to chemical, biological, radiological and nuclear related risks;
- promoting the women peace and security agenda.

7) We welcome EU efforts to bolster European security and defence to better protect the Union and its citizens and to contribute to peace and stability in the neighborhood and beyond. The Permanent Structured Cooperation and the

European Defence Fund contribute to these objectives.

8) We welcome efforts undertaken by NATO in collective defence, crisis management and cooperative security, to ensure the defence and security of the Euro-Atlantic area, notably through deterrence and defence, projecting stability and the fight against terrorism. NATO will continue to play its unique and essential role as the cornerstone of collective defence for all Allies.

9) EU efforts will also strengthen NATO, and thus will improve our common security. For NATO Allies, such efforts foster an equitable sharing of the burden, benefits and responsibilities, in full accordance with their commitment undertaken in the Defence Investment Pledge. For EU Member States, we welcome political agreement to give higher priority to security and defence in the forthcoming discussions on the next long-term EU budget.

10) The capabilities developed through the defence initiatives of the EU and NATO should remain coherent, complementary and interoperable. They should be available to both organisations, subject to the sovereign decisions of the countries that own them.

11) We are proud of what has been achieved together so far. But we can do more. We will continue to review progress on a yearly basis.